

**PROGRAM OPERACYJNY
POLSKA WSCHODNIA 2014-2020
(PO PW)**

(projekt)
wrzesień 2013

Spis treści

Spis skrótów	4
WSTĘP	6
1 WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ.....	8
1.1 DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁÓW OBSZARÓW OBJĘTYCH PROGRAMEM.....	8
1.2 WKŁAD W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ.....	44
UZASADNIENIE WYBORU CELÓW TEMATYCZNYCH I PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH.....	49
1.3 ROZKŁAD ŚRODKÓW FINANSOWYCH.....	52
UZASADNIENIE PODZIAŁU ŚRODKÓW MIĘDZY CELE TEMATYCZNE I PRIORYTETY INWESTYCYJNE...	52
2 OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH.....	53
2.1 OŚ PRIORYTETOWA I INNOWACYJNA POLSKA WSCHODNIA	53
2.2 OŚ PRIORYTETOWA II PRZEDSIĘBIORCZA POLSKA WSCHODNIA.....	60
2.3 OŚ PRIORYTETOWA III NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA	70
2.4 OŚ PRIORYTETOWA IV PONADREGIONALNA INFRASTRUKTURA KOLEJOWA	78
2.5 OŚ PRIORYTETOWA V POMOC TECHNICZNA.....	82
3 PLAN FINANSOWY	85
4 ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE	88
4.1 WYMIAR TERYTORIALNY PROGRAMU	88
4.2 RAMY REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ Z ZAKRESU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH (W TYM ZIT)	89
4.3 WPŁYW PROGRAMU NA CELE STRATEGII UE DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO	91
5 SYSTEM INSTYTUCJONALNY	93
5.1 INSTYTUCJE ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ PROGRAMU.....	93
5.2 DZIAŁANIA ANGAŻUJĄCE STOSOWNYCH PARTNERÓW W PROCES PRZYGOTOWANIA PROGRAMU OAZ ROLA PARTNERÓW WE WDRAŻANIU, MONITOROWANIU I EWALUACJI PROGRAMU	95
6 SYSTEM KOORDYNACJI	98
6.1 OGÓLNE RAMY KOORDYNACJI W RAMACH UMOWY PARTNERSTWA.....	98
6.2 KOMPLEMENTARNOŚĆ PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH W RAMACH PO PW Z DZIAŁANAMI INNYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH PERSPEKTYWY FINANSOWEJ NA LATA 2014-2020.....	99
7 WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE	102
7.1 IDENTYFIKACJA WARUNKÓW EX-ANTE DLA PROGRAMU ORAZ OCENA ICH SPEŁNIENIA	102
7.2 OPIS DZIAŁAŃ ZMIERZAJĄCYCH DO SPEŁNIENIA WARUNKÓW EX ANTE, WYKAZ INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ORAZ HARMONOGRAM	106
8 REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH	109
9 ZASADY HORYZONTALNE	111
9.1 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ.....	111
9.2 RÓWNOŚĆ SZANS I ZAPOBIEGANIE DYSKRYMINACJI	112
9.3 RÓWNOŚĆ PŁCI.....	113
10 ZAŁĄCZNIKI.....	115

10.1 RAMY WYKONANIA DLA PROGRAMU OPERACYJNEGO	115
10.2 LISTA DUŻYCH PROJEKTÓW	115
10.3 LISTA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH W PRZYGOTOWANIE PROGRAMU OPERACYJNEGO.....	115
10.4 RAPORT Z EWALUACJI EX-ANTE.....	115
10.5 PODSUMOWANIE KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	115

Spis skrótów

B+R – badania i rozwój

CI – Common Indicators (wspólne wskaźniki dotyczące wsparcia z EFRR zgodnie z listą stanowiącą załącznik do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006)

CPR – Rozporządzenie PE i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMR objętych zakresem WRS (rozporządzenie ogólne)

CSR – Country Specific Recommendations (Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r.)

CT – cel tematyczny

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFRROW – Europejski Fundusz Rozwoju Obszarów Wiejskich

EFSI – Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

EWT – Europejska Współpraca Terytorialna

EISP – Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IOB – Instytucje Otoczenia Biznesu

KPR – Krajowy Program Reform

KPZK - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

MEGA – Metropolitan European Growth Areas

MNiSW – Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

MRR – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa

NCBiR – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju

NCN – Narodowe Centrum Nauki

OSI – Obszar Strategicznej Interwencji Państwa

PARP – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

PI – Priorytet Inwestycyjny

PKB – Produkt Krajowy Brutto

PO PW – Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014 – 2020

PP – „Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in POLAND for the period 2014-2020”- Stanowisko Komisji w sprawie Umowy Partnerskiej oraz programów w Polsce na lata 2014-2020

PW – Polska Wschodnia

SL 2014 - Centralny system informatyczny wspierający wdrażanie funduszy europejskich w latach 2014-2020, oraz inne systemy będące jego elementami

SOOIPP – Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce

SRSR PW – Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

SUE RMB – Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego

SSRK – Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju

UE – Unia Europejska

UP – Umowa Partnerstwa

WDB – Wartość Dodana Brutto

WMDT – Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej

WRS – Wspólne Ramy Strategiczne

Wskaźniki typu „output” – główne wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

WSTĘP

Ze względu na specyfikę sytuacji społeczno-gospodarczej, **Polska Wschodnia jest obszarem szczególnego zainteresowania polityki regionalnej**, wymagającym podejmowania dodatkowych działań, umożliwiających nadrobienie zapóźnień i zdynamizowanie rozwoju, co zostało odnotowane we wszystkich kluczowych krajowych dokumentach strategicznych dot. polityki rozwoju, tj. w *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju* (DSRK), *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju* (ŚSRK), *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego* (KSRR) oraz *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (KPZK). Ponadto, również w europejskiej polityce spójności od dawna ugruntował się pogląd, że takie obszary wymagają wsparcia¹. Jednak, o ile wcześniej wsparcie to uzasadniano głównie względami społecznymi (zmniejszanie różnic w poziomach rozwoju gospodarczego, łagodzenie nierówności dochodowych, redukcja zacofania regionów i wykluczenia społecznego), o tyle w ostatnich latach równie mocno akcentuje się względy ekonomiczne.

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa działania w ramach programów operacyjnych realizowanych w okresie 2014-2020 powinny uwzględniać wymiar terytorialny, tj. zróżnicowanie przestrzenne obszarów objętych programami. Zintegrowane podejście terytorialne ma zapewnić odpowiednie dostosowanie interwencji do specyficznych wyzwań, potrzeby, a także potencjałów rozwojowych poszczególnych rodzajów obszarów. Polska Wschodnia (zdefiniowana jako pięć województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie) w projekcie Umowy Partnerstwa została wskazana jako jeden z pięciu kluczowych obszarów strategicznej interwencji państwa (OSI).

Województwa **Polski Wschodniej są nadal jednymi z najsłabiej rozwiniętych** (jedne z najniższych PKB per capita w UE–27²) i **najmniej konkurencyjnych regionów w Unii Europejskiej** (wg syntetycznego Indeksu Regionalnej Konkurencyjności opracowanego przez KE w 2010 r. na 271 regionów objętych badaniem województwa Polski Wschodniej zajmują w nim miejsca pomiędzy 211 a 233³). Na taki stan rzeczy wpływają dwie zasadnicze kwestie:

- 1) niska wydajność pracy, będąca w znacznej mierze efektem tradycyjnej struktury gospodarki z dominacją niskowydajnego rolnictwa oraz niskiej efektywności pozostałych sektorów gospodarki ze względu na niski poziom innowacyjności i zapóźnienia infrastrukturalne, w tym kluczowy problem niskiej dostępności komunikacyjnej makroregionu);
- 2) problemy rynku pracy (konglomerat wyzwań związanych z niekorzystnymi procesami demograficznymi – starzenie się społeczeństwa i depopulacja, migracjami za pracą – głównie młodych, wykształconych mieszkańców makroregionu, ukrytym bezrobociem na obszarach wiejskich⁴ itd.)

Zgodnie z analizą przeprowadzoną w zaktualizowanej *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, udział makroregionu w kreowaniu krajowego PKB w 2010 r. wyniósł 15,1% i była to wartość o 0,8 pp niższa niż w 2002 r. W stosunku do reszty kraju, makroregion pogłębia lukę rozwojową, a więc na poziomie krajowym zachodzi proces dywergencji. Wyniki prognozy PKB zawarte w *Strategii* pokazują, że obecne niekorzystne trendy utrzymają się, a makroregion powiększy swój dystans rozwojowy

¹ Por. *First report on economic and social cohesion*, Office for Official Publications of the European Commission, Luxembourg 1996; Hjerp, P. i in., *Cohesion Policy and Sustainable Development. A report for DG Regio*, 2011; Manzella G.P., Mendez C., *The turning points of EU Cohesion policy*, 2009; Marzinotto B., *The growth effects of EU cohesion policy: A meta-analysis*, Bruegel Working Paper 2012/14.

² Po rozszerzeniu UE w 2007 r. o Bułgarię i Rumunię, czyli regiony słabiej rozwinięte, województwa Polski Wschodniej nadal znajdowały się wśród 20 najbiedniejszych regionów całej Unii Europejskiej. Świadczy to o opóźnieniach w ich rozwoju.

³ Wyniki badania zostały przedstawione w dwóch opracowaniach KE: 1) Annoni P., Kozovska K., *EU regional competitiveness index (RCI) 2010*, Joint Research Center EC; 2) Dijkstra L., Annoni P., Kozovska K., *A New Regional Competitiveness Index: Theory, Methods and Findings*, DG Regio Working Paper, 2/2011. Wg najnowszego badania EU Regional Competitiveness Index – RCI 2013 województwa Polski Wschodniej nieznacznie poprawiły swoją pozycję zajmując miejsca pomiędzy 204 a 230 na 262 badane regiony.

⁴ Z wyjątkiem województwa warmińsko – mazurskiego, gdzie wysokie bezrobocie ma charakter rejestrowany, a więc jawny.

w stosunku do wartości krajowych, jeśli nie zostaną podjęte skuteczne działania dynamizujące procesy rozwojowe.

Skuteczne i trwałe przyspieszenie tempa rozwoju Polski Wschodniej wymaga kontynuacji dodatkowych działań dedykowanych temu obszarowi. Tymczasem wiele projektów, które choć są priorytetowe z punktu widzenia makroregionu, nie znajduje swojego miejsca wśród inwestycji kluczowych z punktu widzenia rozwoju całego kraju. Co więcej, z doświadczeń perspektywy finansowej 2007-2013 wynika, że w określonych obszarach (m.in. innowacyjności, B+R, transferu technologii) beneficjenci z Polski Wschodniej są w skali kraju mniej konkurencyjni, przez co w mniejszym stopniu uczestniczą w wykorzystaniu środków w ramach krajowych programów operacyjnych, aniżeli beneficjenci z pozostałych województw. Sytuacja ta powoduje że Polska Wschodnia – stanowiąca jedyny obszar strategicznej interwencji o znaczeniu krajowym – często przegrywa w wyścigu o środki na rozwój z innymi, już dziś lepiej rozwiniętymi ośrodkami, co uniemożliwia pełne wykorzystanie jej rozwojowego potencjału.

Z tego względu kontynuacja specjalnego podejścia do wsparcia na rzecz Polski Wschodniej zapoczątkowanego w perspektywie 2007-2013 jest tak ważna.

Zgodnie z zapisami projektu Umowy Partnerstwa Polska Wschodnia jest jednym z obszarów strategicznej interwencji państwa, na których będą podejmowane działania współfinansowane przez fundusze WRS na lata 2014-2020 w ramach wszystkich krajowych programów operacyjnych, pięciu programów regionalnych oraz części programów EWT i EISP. Dodatkowe środki na wsparcie rozwoju i pozycji konkurencyjnej Polski Wschodniej przeznaczone będą w ramach niniejszego Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020 (PO PW).

Charakter i skala wyzwań stojących przed makroregionem w kontekście zmieniających się uwarunkowań krajowych, europejskich i globalnych sprawiły, że niezbędna jest kontynuacja i intensyfikacja działań publicznych, prowadzących do skutecznego wykorzystania wewnętrznych potencjałów makroregionu i przełamania barier, utrudniających i spowalniających zachodzące w nim procesy rozwojowe.

PO PW 2014-2020 jako dodatkowy instrument wsparcia finansowego rozwoju gospodarczego i społecznego dedykowany wyłącznie 5 województwom Polski Wschodniej, tj. lubelskiemu, podlaskiemu, podkarpackiemu, świętokrzyskiemu i warmińsko-mazurskiemu, będzie wzmacniał (efekt synergii) i uzupełniał (zgodnie z zasadą komplementarności interwencji) oddziaływanie wsparcia realizowanego w ramach regionalnych i krajowych programów operacyjnych europejskiej polityki spójności, z których będą finansowane zasadnicze przedsięwzięcia rozwojowe.

1 WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

1.1 DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁÓW OBSZARÓW OBJĘTYCH PROGRAMEM⁵

Uwarunkowania rozwoju

Makroregion Polski Wschodniej obejmuje pięć województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie. Stanowi on prawie jedną trzecią powierzchni kraju (31,6%). Wschodnia granica Polski, przy której położone są województwa warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie i podkarpackie, jest zarazem wschodnią granicą Unii Europejskiej. Peryferyjność Polski Wschodniej ma nie tylko wymiar przestrzenny (definiowany odległością od centrów rozwojowych Polski i Unii Europejskiej), ale także społeczno-gospodarczy. Poziom rozwoju gospodarczego tych terenów należy do najniższych w Unii Europejskiej. Bardzo niska jest innowacyjność, konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjna. Zapóźnienia rozwojowe makroregionu mają głębokie korzenie historyczne i są przykładem procesów długiego trwania⁶.

Przygraniczne położenie stwarza zarówno ograniczenia, jak i szanse dla rozwoju. W przypadku makroregionu Polski Wschodniej ze względu na obecne uwarunkowania geopolityczne dominują jednak ograniczenia. Wynika to przede wszystkim z tego, że prawie cała wschodnia granica Polski (oprócz krótkiego fragmentu granicy polsko-litewskiej) ma twardy charakter i małą przenikalność, co jest związane z tym, że jest to zewnętrzna granica Unii Europejskiej. Ponadto po drugiej stronie granicy znajdują się regiony biedniejsze niż Polska Wschodnia⁷, co ogranicza możliwości współpracy. Niemniej jednak Rosja, Białoruś i Ukraina są istotnymi partnerami gospodarczymi dla przedsiębiorstw z Polski Wschodniej⁸, zwłaszcza w powiatach położonych bezpośrednio przy granicy⁹. Polska Wschodnia wyróżnia się w skali krajowej pod względem jakości środowiska przyrodniczego. W skali makroregionu większy niż przeciętnie w kraju odsetek jego powierzchni objęty jest różnymi formami prawnej ochrony środowiska (39,4%, przy średniej krajowej wynoszącej 32,5%). W Polsce Wschodniej większy jest również udział obszarów Natura 2000. W przypadku obszarów specjalnej ochrony siedlisk było to w makroregionie 14,8%, a w kraju 11%, natomiast w przypadku obszarów specjalnej ochrony ptaków odpowiednio: 20,4% oraz 15,7%. Na terenie Polski Wschodniej znajduje się 9 parków narodowych (Biebrzański, Białowieski, Narwiański i Wigierski w podlaskim, Poleski i Roztoczański w lubelskim, Świętokrzyski w świętokrzyskim, Bieszczadzki i Magurski w podkarpackim). W warmińsko-mazurskim obecnie nie ma żadnego parku narodowego (mimo wyjątkowych walorów przyrodniczych Wielkich Jezior Mazurskich). Środowisko naturalne jest wartościowym zasobem makroregionu jednak wobec braku rozwiniętych produktów turystycznych jedynie w ograniczonym stopniu przekłada się na rozwój sektora turystycznego¹⁰.

⁵ Diagnoza... stanowi część dodatkową PO PW, która nie będzie przedmiotem negocjacji z KE

⁶ Kukliński A. (2010). Problem Polski Wschodniej. Doświadczenia i perspektywy [w:] Błaszczuk D.J., Stefański M. (red.) Strategiczna problematyka polski Wschodniej. Lublin: Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

⁷ Por. np. Celińska-Janowicz D., Herbst M., Płoszaj A., Smętkowski M. (2010) Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru wsparcia Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004-2006 w latach 2004-2008/2009. Warszawa: Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG, s. 67.

⁸ Komornicki T., Miszczuk A. (2011). Transgraniczne powiązania województw Polski wschodniej. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 83.

⁹ Krok K., Smętkowski M. (red.) (2006) Cross-Border Co-operation of Poland after EU Enlargement. Focus on Eastern Border. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

¹⁰ Kozak M. (2011) Turystyka jako czynnik rozwoju regionów Polski Wschodniej. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 90.

Potencjał demograficzny

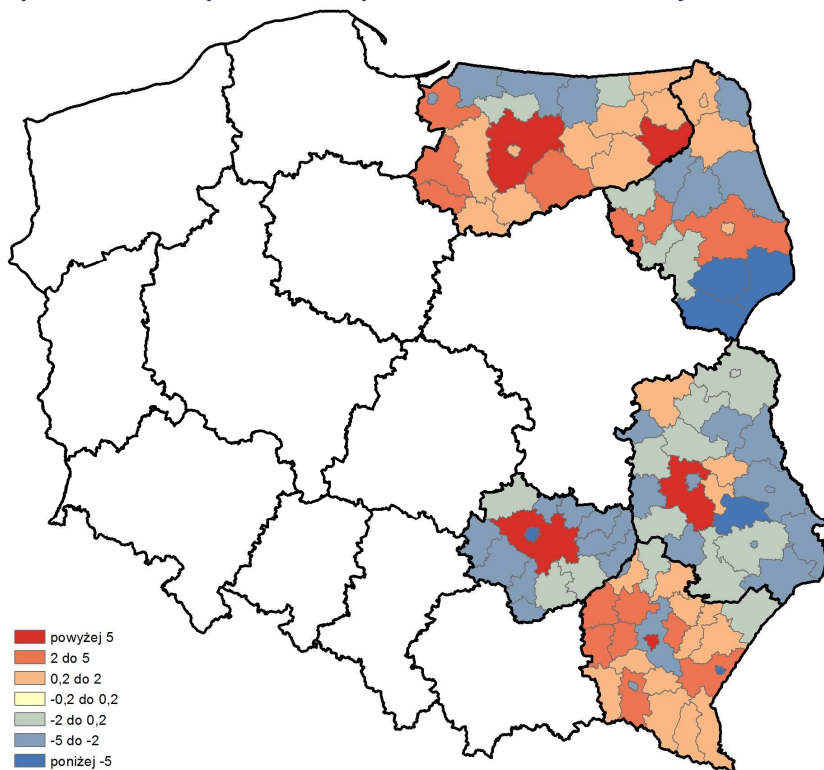
W 2012 r. ludność makroregionu wynosiła ponad 8,2 mln osób – co piąty (21,3%) mieszkańców kraju mieszkał w Polsce Wschodniej. Gęstość zaludnienia w Polsce Wschodniej jest zdecydowanie mniejsza niż średnia krajowa. W makroregionie na jeden kilometr kwadratowy przypadają 83 osoby, podczas gdy średnia dla Polski wynosi 123,2 osoby na km². Należy jednak zwrócić uwagę, że Polska Wschodnia nie jest jednolita pod tym względem. Część województw odznacza się bardzo małą gęstością zaludnienia (podlaskie: 59,4 osób na km², warmińsko-mazurskie: 60,1, lubelskie: 86,3), w pozostałych zaś wartość tego wskaźnika zbliża się do średniej krajowej (świętokrzyskie: 108,9) lub jest jej prawie równa (podkarpackie: 119,3).

Według oficjalnych danych w latach 2002-2012 całkowita liczba ludności makroregionu nie zmieniła się w znaczący sposób (minimalny spadek o 0,2%). Jednak sytuacja kształtowała się odmiennie w poszczególnych województwach. W świętokrzyskim, lubelskim i podlaskim nastąpił dość wyraźny spadek liczby ludności (odpowiednio o 1,7%, 1,4%, 0,7%). Natomiast w podkarpackim i warmińsko-mazurskim liczba mieszkańców wzrosła (odpowiednio o 1,2% i 1,6%). Regiony są także zróżnicowane wewnętrznie (por. Rysunek 1). Warto zwrócić uwagę na dwa zjawiska widoczne na mapie zmian zaludnienia. Po pierwsze widoczne jest zjawisko suburbanizacji występujące w obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich. Liczba ludności w powiatach otaczających Białystok, Lublin, Kielce i Olsztyn istotnie zwiększyła się w latach 2002-2011. W przypadku Olsztyna i Białegostoku wystąpił także przyrost liczby mieszkańców w ośrodku centralnym. Inaczej było w Lublinie i Kielcach – w tych miastach nastąpił spadek liczby mieszkańców. Osobnym przypadkiem jest Rzeszów, gdzie nastąpił duży przyrost liczby ludności w mieście centralnym, a w jego otoczeniu istotny spadek. Wynikało to jednak w znacznej mierze ze zmian granic Rzeszowa, do którego w latach 2006-2010 zostało przyłączonych kilka znajdujących się w pobliżu miejscowości (zatem wzrosty i spadki liczby ludności w mieście i jego otoczenie w tym przypadku są do pewnego stopnia pochodną przesuwania granic administracyjnych).

Po drugie, należy zwrócić uwagę na zjawisko depopulacji występujące na znacznym obszarze województw lubelskiego, podlaskiego i świętokrzyskiego, a także na północy warmińsko-mazurskiego przy granicy z obwodem kaliningradzkim (por. Rysunek 1). Powodem wyludniania się niektórych obszarów są zarówno migracje, jak i bardzo niski przyrost naturalny. Ubytek liczby ludności jest często połączony z niekorzystnymi zmianami struktury wiekowej, tj. starzeniem się populacji. Koncentracja negatywnych zjawisk demograficznych występuje w szczególności w podlaskim, południowo-wschodniej części lubelskiego i niektórych powiatach świętokrzyskiego¹¹.

¹¹ Por. szerzej: Miszczuk A., Smętkowski M., Płoszaj A., Celińska-Janowicz D. (2010) Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej. Raporty i Analizy EUROREG 5/2010, s. 65.

Rysunek 1. Zmiany zaludnienia powiatów Polski wschodniej w latach 2002-2012 [%]

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej wraz z analizą SWOT dla Programu Operacyjnego Polska Wschodnia*. Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Warszawa 2013 r., s. 7.

W skali makroregionu struktura wieku ludności nie odbiega znacząco od średniej krajowej. Istotne różnice pojawiają się na poziomie województw. Podkarpackie i warmińsko-mazurskie mają wyraźnie wyższy niż średnia krajowa udział ludności w wieku przedprodukcyjnym. W lubelskim i podlaskim udział tej grupy wiekowej jest zbliżony do średniej dla Polski. Natomiast w świętokrzyskim udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest wyraźnie niższy niż przeciętnie w kraju. Ludność w wieku produkcyjnym we wszystkich województwach makroregionu, poza warmińsko-mazurskim, stanowi mniejszy niż średnia krajowa odsetek ogółu mieszkańców. Pod względem udziału osób w wieku poprodukcyjnym najkorzystniejsza sytuacja występuje w warmińsko-mazurskim i podkarpackim, gorsza w podlaskim i lubelskim, a najgorsza w świętokrzyskim (por. Tabela 1). Warto zaznaczyć, że w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym dominują kobiety (z powodu dłuższego życia). W 2012 r. stanowiły one 69,1% osób w wieku poprodukcyjnym w Polsce Wschodniej, co jest wartością zbliżoną do średniej krajowej wynoszącej 69,5%.

Tabela 1. Struktura demograficzna – ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym* w 2012 r. [%]

	Ludność według grup wieku [%]		
	<i>przedprodukcyjny</i>	<i>produkcyjny</i>	<i>poprodukcyjny</i>
Polska	18,3	63,9	17,8
Polska Wschodnia	18,7	63,7	17,6
Lubelskie	18,6	63,0	18,4
Podkarpackie	19,5	63,8	16,7
Podlaskie	18,2	63,7	18,1
Świętokrzyskie	17,6	63,2	19,2
warmińsko-mazurskie	19,3	65,0	15,7

* wiek przedprodukcyjny – 17 lat i mniej; wiek poprodukcyjny: mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

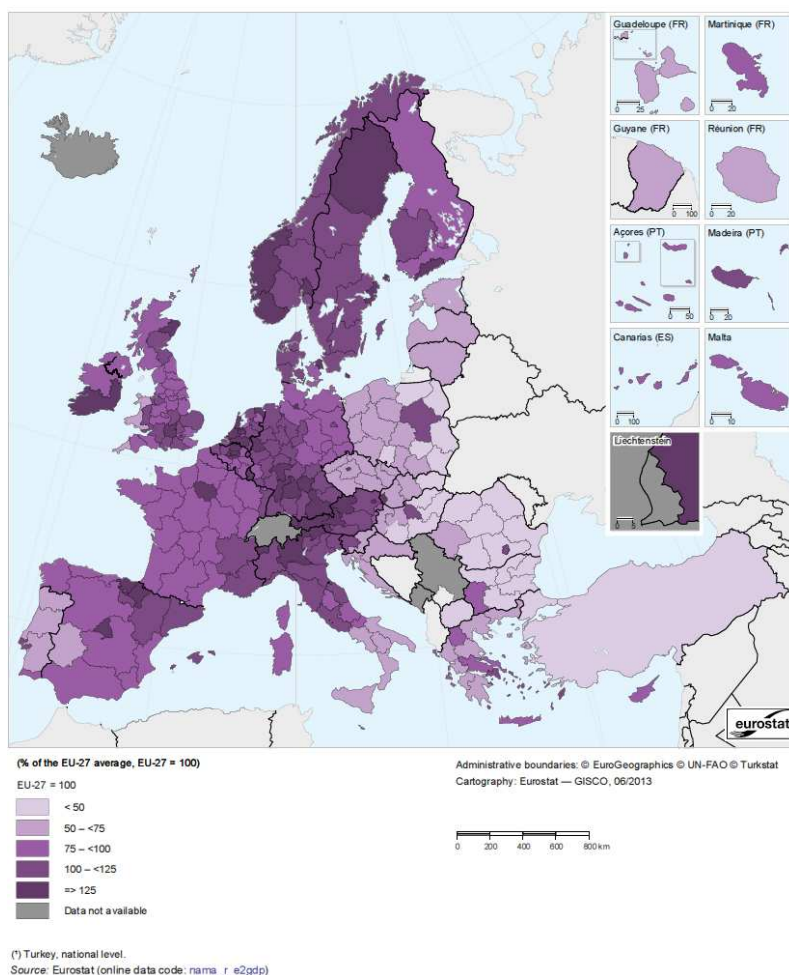
Z punktu widzenia potencjału rozwojowego makroregionu niekorzystnym uwarunkowaniem jest stały odpływ jego mieszkańców do innych regionów w kraju, a także za granicę. Od wielu lat saldo migracji krajowych makroregionu jest stale ujemne. W okresie 2002-2012 w wyniku migracji do innych części kraju w regionie ubyło 145,9 tys. osób, co stanowi około 1,8% jego ludności (średnio w wieloleciu). Największy odpływ migracyjny dotyczył lubelskiego (-2,4%), świętokrzyskiego (-2%), i warmińsko-mazurskiego (-1,9%), nieco mniejszy odnotowano natomiast w podlaskim (-1,6%) oraz podkarpackim (-1,1%). Saldo migracji zagranicznych także było ujemne i wyniosło w latach 2002-2012 -18,1 tys. osób. Oficjalne dane GUS dotyczące migracji zagranicznych (wymeldowań za granicę) nie oddają jednak w pełni skali zjawiska, ponieważ nie wszystkie wyjazdy są rejestrowane nawet jako migracje czasowe, choć często dotyczą długiego okresu¹². Zjawisko migracji jest zróżnicowane ze względu na płeć. W przypadku migracji krajowych kobiety odpowiadają za 57,5-59,1% (w zależności od województwa) odpływu migracyjnego z Polski Wschodniej w wieloleciu 2002-2012, natomiast w przypadku migracji zagranicznych w skali makroregionu udział płci był mniej więcej równy (należy pamiętać, że taki wynik może być pochodną niedoskonałości pomiaru migracji zagranicznych). Odpływ migracyjny z Polski Wschodniej jest wynikiem przede wszystkim mniej atrakcyjnego rynku pracy w makroregionie oraz lepszych perspektyw kariery zawodowej w najlepiej rozwiniętych polskich metropoliach oraz za granicę. Jednocześnie odpływ migracyjny ogranicza potencjał rozwoju regionu, choćby dlatego, że migracje dotyczą w znacznej mierze ludzi młodych, a także lepiej wykształconych¹³.

¹² Por. np. Zdrojewski E.Z., Guzińska M. (2012) Regionalne zróżnicowanie sald migracji w Polsce (1999–2009) [w:] Kaczmarczyk P., Lesińska M. (red.) *Krajobrazy migracyjne Polski*. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego, ss. 163-186.

¹³ Por. np. Miszczuk A., Smętkowski M., Płoszaj A., Celińska-Janowicz D. (2010) Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej. Raporty i Analizy EURORREG 5/2010, ss. 65; Herbst M. (2009) Tworzenie i absorpcja kapitału ludzkiego w polskich miastach akademickich. *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 4 (38), ss. 21-38.

Potencjał gospodarczy makroregionu

Gross domestic product (GDP) per inhabitant, in purchasing power standard (PPS), by NUTS 2 regions, 2010 (*)
(% of the EU-27 average, EU-27 = 100)

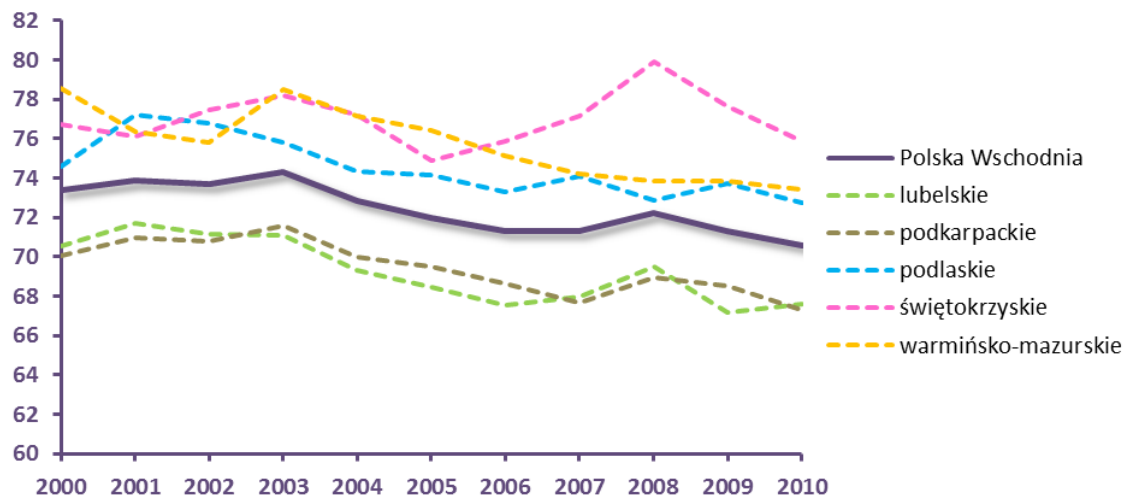

Polska Wschodnia charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju gospodarczego w skali krajowej, a jej regiony należą do grupy najslabiej rozwiniętych gospodarczo regionów Unii Europejskiej. W 2010 r. wartość produktu krajowego brutto (PKB) przypadająca na jednego mieszkańca w województwach Polski Wschodniej stanowiła 42-47% średniej dla 27 krajów Unii Europejskiej (UE27)¹⁴. Najslabszy wynik zanotowały lubelskie i podkarpackie, w których PKB per capita stanowiło około 42% średniej UE-27, co lokowało je na 13.-14. miejscu w rankingu regionów NUTS2 Unii Europejskiej o najniższym PKB na mieszkańca. Slabsze wyniki osiągnęły jedynie niektóre regiony Bułgarii, Rumunii i Węgier. Jedynie nieco lepszy wynik niż lubelskie i podkarpackie odnotowały: podlaskie (PKB per capita na poziomie 45,3% średniej UE-27; 17. miejsce), warmińsko-mazurskie (45,6% średniej UE-27, 19. miejsce) i świętokrzyskie (47,3% średniej UE27, 20. miejsce).

Makroregion Polski Wschodniej odpowiadał za nieco ponad 15% krajowego PKB w 2010 r. Wkład makroregionu w tworzenie produktu krajowego był zatem mniejszy niż wynikałoby z jego potencjału ludnościowego (przypomnijmy, że mieszkańcy makroregionu stanowią 21,4% ludności kraju). Co więcej, udział Polski Wschodniej w krajowym PKB w ostatniej dekadzie stopniowo zmniejszał się. Po początkowym nieznacznym wzroście w latach 2000-2003, z 15% w 2000 r. do 16% w 2003 r., następował systematyczny spadek aż do 15,1% w 2010 r. Stopniowe zwiększanie dystansu, jaki dzieli makroregion i jego województwa od średniej krajowej pokazuje także odniesienie regionalnego PKB *per capita* do średniej krajowej. W latach 2000-2010 PKB *per capita* makroregionu w relacji do średniej krajowej osiągnęło najwyższy poziom w 2003 r. - 74,3% średniej, następnie wartość tego wskaźnika zmniejszyła się do 70,6% w 2010 r. Wyraźny spadek występował we wszystkich województwach regionu, z wyjątkiem województwa świętokrzyskiego (por. Rysunek 2).

¹⁴ Dane z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej; źródło danych: EUROSTAT.

Rysunek 2. PKB per capita w relacji do średniej krajowej w latach 2000-2010 [Polska=100]

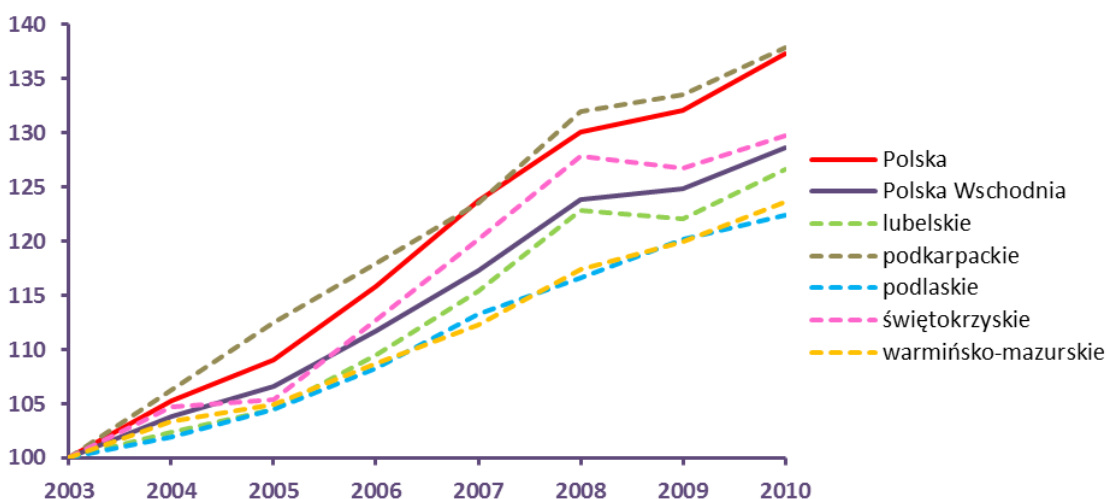
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zmniejszanie udziału Polski Wschodniej w krajowym PKB oraz zwiększenie dystansu PKB *per capita* względem średniej krajowej nie oznacza, że makroregion nie rozwijał się. W ostatnich latach w makroregionie Polski Wschodniej występował stały wzrost PKB¹⁵. Jednak jego dynamika była mniejsza niż w lepiej rozwiniętych województwach i mniejsza niż średnia krajowa. W latach 2003-2010 realny wzrost PKB w Polsce wyniósł 137,3 (2003=100), natomiast w Polsce Wschodniej wartość wzrostu była niższa i wyniosła 128,6. Makroregion nie był jednolity pod względem dynamiki PKB w tym okresie. Najniższą dynamikę zanotowały podlaskie i warmińsko-mazurskie, natomiast lubelskie i świętokrzyskie miało dynamikę zbliżoną ze średnią makroregionu. Na tym tle pozytywnie wyróżnia się podkarpackie z dynamiką nieco lepszą niż średnia krajowa (por. Rysunek 3). Relatywnie słaba dynamika wzrostu powoduje, że makroregion nie zmniejsza dystansu, jaki dzieli go od lepiej rozwiniętych regionów Polski, tzn. nie występuje efekt konwergencji¹⁶.

¹⁵ Jednie w kryzysowym 2009 r. odnotowano nieznacznie ujemną dynamikę PKB w przypadku woj. lubelskiego i świętokrzyskiego (odpowiednio 99,4 i 99,3; 2008=100).

¹⁶ Por. szerzej.: Herbst Mikołaj, Wójcik Piotr (2011) Efekty przestrzenne w konwergencji polskich podregionów [w:] Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych, Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego; Herbst Mikołaj, Wójcik Piotr (2012) Wzrost gospodarczy i dywergencja poziomów dochodu w polskich podregionach – niektóre determinanty i efekty przestrzenne. *Ekonomista* 2/2012.

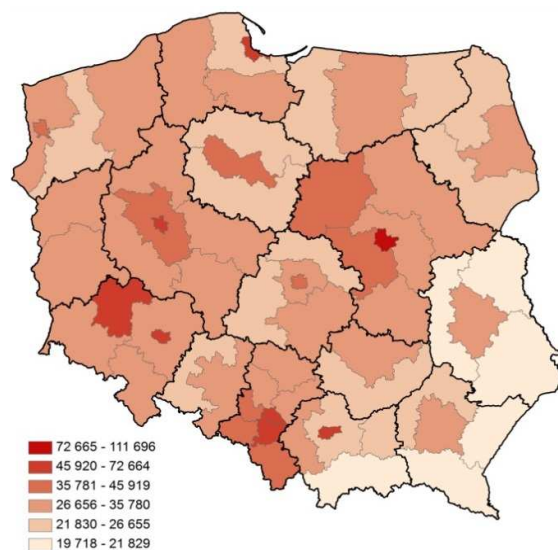
Rysunek 3. Dynamika PKB w latach 2003-2010, ceny stałe [2003=100]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

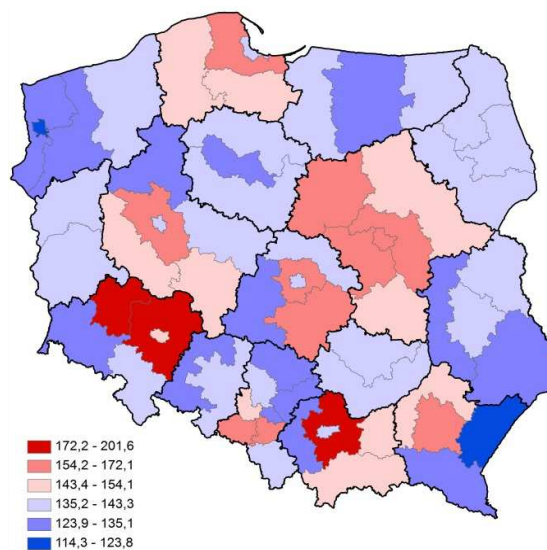
Dla poziomu rozwoju gospodarczego mierzonego PKB *per capita* istotne znaczenie mają największe miasta makroregionu. Wszystkie podregiony obejmujące stolice województw Polski Wschodniej osiągnęły wyraźnie wyższy poziom rozwoju (od 29,7 tys. zł *per capita* w rzeszowskim do 32,5 w lubelskim) niż ich otoczenia regionalne, przy czym szczególnie duża różnica występuje w lubelskim oraz podkarpackim. Jednakże, ogólnie rzecz biorąc, poziom PKB *per capita* w centralnych podregionach województw Polski Wschodniej jest wyraźnie niższy niż w wielu polskich podregionach. Jednocześnie niektóre podregiony makroregionu cechują się najniższymi w skali krajowej poziomami PKB na mieszkańca (por. Rysunek 4). Podobnie niekorzystnie wygląda porównanie dynamiki PKB. W makroregionie jedynie podregion rzeszowski osiągnął w latach 2000-2010 dynamikę PKB wyższą niż średnia krajowa – rzeszowski: 156,6 wobec średniej krajowej 146,4 (2000=100). Pozytywnie wyróżnia się także podregion tarnobrzeski z dynamiką bliską średniej krajowej (144,6). Pozostałe podregiony Polski Wschodniej, nawet te obejmujące największe miasta, odnotowały zdecydowanie mniejsze wzrosty (por. Rysunek 5).

Rysunek 4. PKB per capita w podregionach w 2010 r. [zł]

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 25

Rysunek 5 Dynamika PKB w latach 2000-2010 [2000=100]

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 25

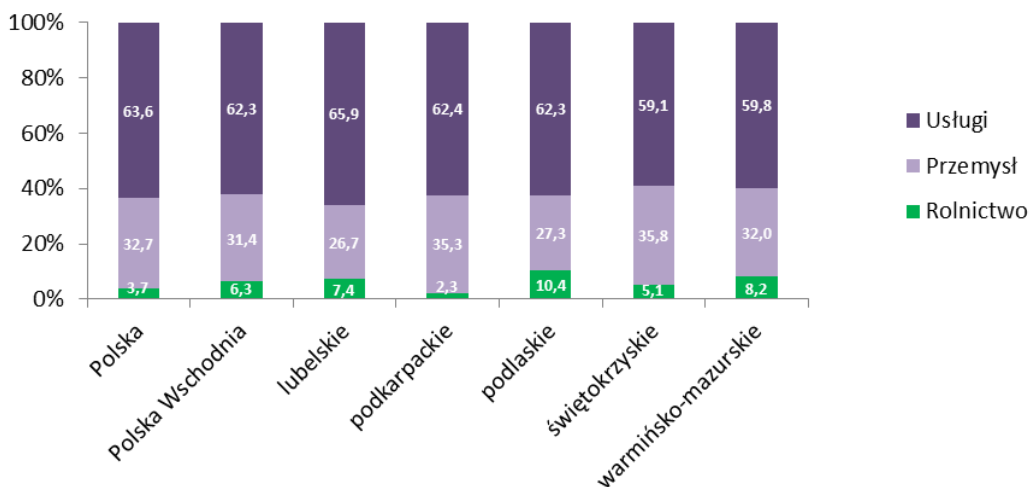
Struktura gospodarki w makroregionie Polski Wschodniej, mierzona wartością dodaną brutto (WDB), jest podobna do struktury krajowej, tzn. największe znaczenie ma sektor usługowy (62,3% WDB, 2010 r.), natomiast sektor przemysłu, włączając budownictwo, odpowiada za około jedną trzecią WDB (31,4%). Polska Wschodnia stereotypowo postrzegana jest jako obszar słabo uprzemysłowiony, gdzie przemysł nie odgrywa istotnej roli w rozwoju gospodarczym. Jednak jest to obszar bardzo zróżnicowany zarówno pod względem dotychczasowego uprzemysłowienia, jak i warunków i perspektyw rozwoju przemysłu w przyszłości. Stosunkowo najbardziej uprzemysłowionymi regionami Polski Wschodniej są województwa podkarpackie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie, najmniej – podlaskie i lubelskie. Przemysł odgrywa największą rolę na rynkach pracy dwóch pierwszych województw, a w dalszej kolejności – świętokrzyskiego. Przemysł Polski Wschodniej cechuje równocześnie większa pracochłonność i relatywnie niższa wydajność pracy niż przemysł całego kraju, co związane jest z jego strukturą branżową. Charakteryzuje ją duża rola przemysłu spożywczego oraz stosunkowo duży udział produkcji wyrobów z drewna, mebli, wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, jak również wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych, produkcji maszyn i urządzeń oraz środków transportu (przede wszystkim lotniczego. Inwestycje greenfield (nowe fabryki) nawiązują przy tym w znacznym stopniu do specjalizacji branżowej każdego z województw, utrwalając w ten sposób ich ukształtowaną w przeszłości strukturę, a zarazem różnice między regionami. Najkorzystniejsze ogólne warunki dla rozwoju działalności przemysłowej oraz usługowej występują z punktu widzenia jakości kapitału ludzkiego oraz obecności usług dla przedsiębiorstw i instytucji otoczenia biznesu w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej¹⁷.

Tym, co wyróżnia Polskę Wschodnią, jest stosunkowo duże znaczenie sektora rolnego, który w 2010 r. odpowiadał za 6,3% makroregionalnej WDB. W skali kraju rolnictwo dawało zdecydowanie mniejszy wkład do WDB: 3,7%. Ponadto, w przypadku niektórych województw Polski Wschodniej udział rolnictwa znacząco przekraczał średnią makroregionalną – najwyższą wartość odnotowały podlaskie (10,4%), warmińsko-mazurskie (8,2%) oraz lubelskie (7,4%). W świętokrzyskim udział rolnictwa w WDB wynosił 7,1%.

¹⁷ Dej M., Domański B., Działek J., Gwosdz K., Sobala-Gwosdz A. (2011) Znaczenie przemysłu dla „inteligentnego i trwałego” rozwoju regionu Polski Wschodniej oraz podejmowanych działań dotyczących jego restrukturyzacji i modernizacji. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Zdecydowanie odmiennie prezentuje się sytuacja podkarpackiego, w którym rolnictwo stanowi 2,3% WDB, czyli dużo poniżej średniej krajowej (por. Rysunek 6).

Rysunek 6. Struktura wartości dodanej brutto w 2010 r. [%]*

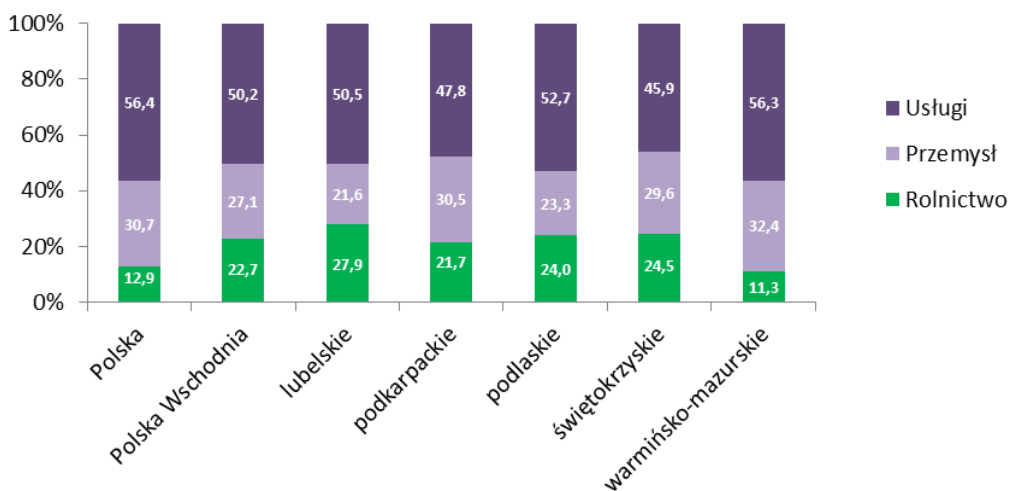

* Rolnictwo = sekcja A (PKD); przemysł = sekcje B-F; usługi = sekcje G-T.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mimo że rolnictwo odpowiada za jedynie 6,3% wartości dodanej brutto w makroregionie Polski Wschodniej, to koncentruje ono znaczące zasoby pracy. W 2011 r. 22,7% pracujących w makroregionie zatrudnionych było w rolnictwie (włączając w to leśnictwo), podczas gdy w skali kraju było to 12,9% zatrudnionych (por. Rysunek 7), a średnio w UE-27 zaledwie 5%. Duży udział rolnictwa w zatrudnieniu w makroregionie świadczy o przestarzałej strukturze gospodarki. Ponadto, duże zatrudnienie rolnicze, przy stosunkowo małej wartości dodanej brutto w tym sektorze, szczególnie w zestawieniu z dużą skalą zatrudnienia, przekłada się na nieefektywne zagospodarowanie zasobów pracy i jej niską wydajność (w sektorach przemysłowych i usługowym wartość dodana w przeliczeniu na jednego pracownika jest zdecydowanie wyższa niż w sektorze rolniczym – por. niżej).

Rysunek 7. Struktura zatrudnienia według sektorów gospodarki w 2011 r. [%]*

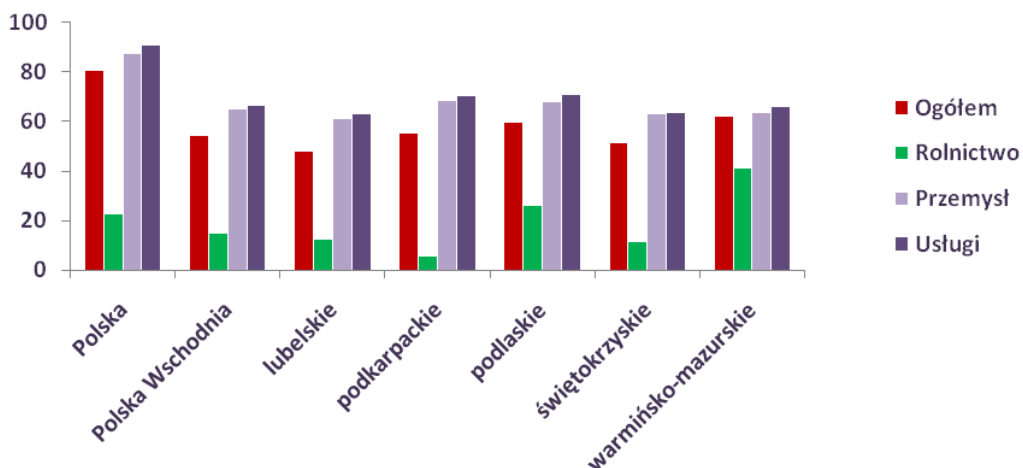

* Rolnictwo = sekcja A (PKD); przemysł = sekcje B-F; usługi = sekcje G-T.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wydajność pracy w Polsce Wschodniej jest wyraźnie mniejsza od przeciętnej krajowej. W 2010 r. w Polsce na jednego pracownika przypadało ponad 80 tys. zł wartości dodanej brutto. Natomiast w makroregionie Polski Wschodniej było to około 54,4 tys. zł., przy czym najmniejszą produktywnością zasobów pracy cechowało się lubelskie (48,3), a najwyższą warmińsko-mazurskie (62,4). Makroregion Polski Wschodniej charakteryzuje się niższą niż średnia krajowa wydajnością pracy w każdym z trzech sektorów gospodarki. W sektorze usług wydajność pracy w skali krajowej wynosiła 90,6 tys. zł, a w makroregionie było to tylko 66,6 tys. zł. Podobne różnice występują w przypadku sektora przemysłowego - Polska: 87,1 tys. zł, Polska Wschodnia: 64,8 tys. zł, a także sektora rolnego - Polska: 22,8 tys. zł, Polska Wschodnia: 15,1 tys. zł. Wydajność pracy w rolnictwie jest jednak bardzo zróżnicowana w makroregionie. Województwa lubelskie i świętokrzyskie cechują się wydajnością pracy w sektorze rolnym nieco niższą niż średnia dla makroregionu (odpowiednio 12,4 tys. zł i 11,6 tys. zł). Wydajność pracy rolniczej w podlaskim jest nieco wyższa niż średnia krajowa (26,3). Na tym tle pozytywnie wyróżnia się warmińsko-mazurskie, w którym wydajność pracy w rolnictwie osiągnęła w 2010 r. wartość prawie dwukrotnie wyższą niż średnia krajowa (44,3 tys. zł). Wyższa niż przeciętnie w kraju wydajność pracy w sektorze rolnym w podlaskim i warmińsko-mazurskim wynika m.in. z relatywnie dużej jak na polskie warunki średniej wielkości gospodarstw. W 2012 r. przeciętne gospodarstwo w Polsce miało powierzchnię 9,2 ha, w podlaskim było to 13,3 ha, a w warmińsko-mazurskim aż 20,6 ha (w 2012 r. większą średnią powierzchnię gospodarstw rolnych odnotowano jedynie w zachodniopomorskim, wynosiła 22,4 ha).

Rysunek 8. Wydajność pracy w 2010 r. [tys. zł]*

* Rolnictwo = sekcja A (PKD); przemysł = sekcje B-F; usługi = sekcje G-T.

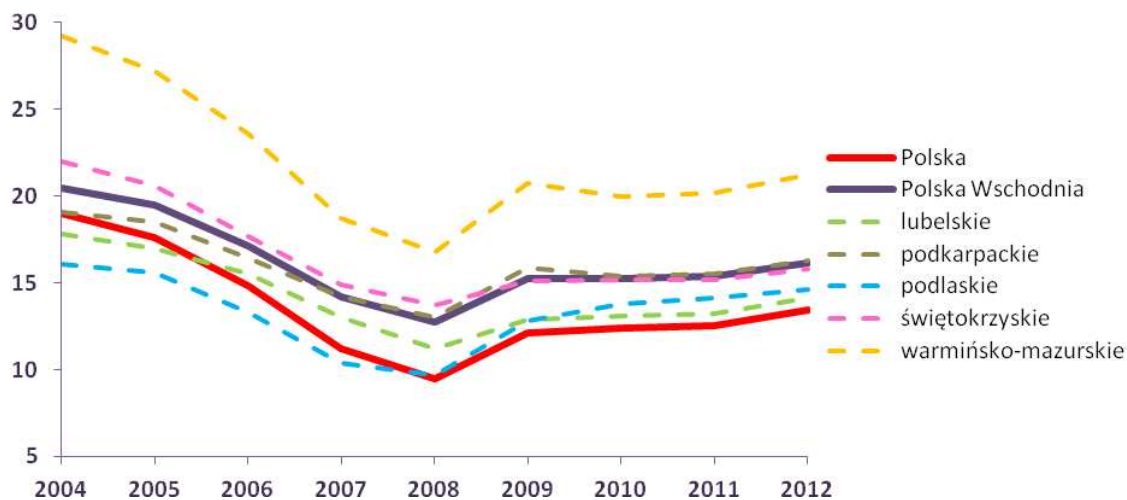
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najniższą wydajnością pracy w rolnictwie cechuje się podkarpackie – w 2010 r. wynosiła jedynie 5,6 tys. zł. Wyjątkowo niska produktywność rolnictwa na Podkarpaciu jest wynikiem rozdrobnienia gospodarstw (w 2011 r. przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego w podkarpackim wynosiła 4 ha, podczas gdy średnia krajowa wynosiła 8,3 ha), małym udziałem gospodarstw towarowych (sprzedających swoje produkty na rynku), co z drugiej strony oznacza duży udział gospodarstw quasi-chłopskich (samozaopatrzeniowych), produkujących jedynie na własne potrzeby. Według szacunku z 2007 r. w podkarpackim 2/3 gospodarstw rolnych miało charakter samozaopatrzeniowy, przy średniej krajowej na poziomie około 41%¹⁸. Duże zatrudnienie w małych, nietowarowych gospodarstwach związane jest ze zjawiskiem ukrytego bezrobocia (tzw. bezrobocia agrarnego), które w Polsce występuje najsilniej w podkarpackim, ale także

¹⁸ Zegar J. (2007) Kwestia gospodarstw samozaopatrzeniowych w Polsce, *Więś i Rolnictwo*, nr 1, ss. 33-57.

w świętokrzyskim¹⁹. W Polsce Wschodniej obserwujemy ogólnie niską wydajność czynników produkcji, nie tylko pracy, ale także kapitału. Sytuacja ta wskazuje na potrzebę dalszych zmian w strukturze gospodarki makroregionu, w szczególności rozwoju sektora usług, a także intensywnego inwestowania w kapitał ludzki²⁰. Kolejną cechą wyróżniającą niekorzystnie Polskę Wschodnią na tle całego kraju jest bezrobocie. W 2012 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w makroregionie Polski Wschodniej wynosiła 16,2% i była wyższa o 2,8 punktu procentowego od średniej krajowej (wynoszącej 13,4%). Mimo zmiany poziomu stopy bezrobocia w makroregionie w ostatnich latach, tj. zmniejszenia w okresie 2004-2008 z 20,5% do 12,8%, i następnie wzrostu do nieco ponad 16% w latach 2009-2012, niekorzystna różnica względem średniej krajowej stale się utrzymuje, a nawet się powiększa: z 1,5 pkt. proc. w 2004 r. do około 3 pkt. proc. w latach 2007-2011 (por. Rysunek 9.). Wśród województw makroregionu relatywnie najlepszą sytuację pod względem bezrobocia ma lubelskie: stopa bezrobocia w 2012 r. na poziomie 14,1%. Podlaskie osiągnęło wynik nieco gorszy, ze stopą bezrobocia wynoszącą 14,6%. Natomiast w podkarpackim i świętokrzyskim stopa bezrobocia była na poziomie średniej dla makroregionu. Najgorszą sytuacją na rynku pracy charakteryzowało się województwo warmińsko-mazurskie, w którym stopa bezrobocia rejestrowanego w 2012 r. kształtowała się na poziomie 21,2%. Istotnym problemem makroregionalnego rynku pracy jest niskie efektywne wykorzystanie podaży pracy związane z przerostem zatrudnienia w sektorze rolniczym. Aktywność ekonomiczna tych osób jest bardzo niska we wszystkich pięciu województwach. W szczególności problem bierności zawodowej dotyczy województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie odsetek osób w wieku produkcyjnym, ale niepracujących należy do najwyższych w kraju²¹.

Rysunek 9. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹⁹ Por. szerzej: Halamska Maria (2010) Zmiany polskiej wsi. Dynamika dwudziestolecia 1989-2009 i jej regionalne odmiany [w:] Tucholska Anna (red.): Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów, Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

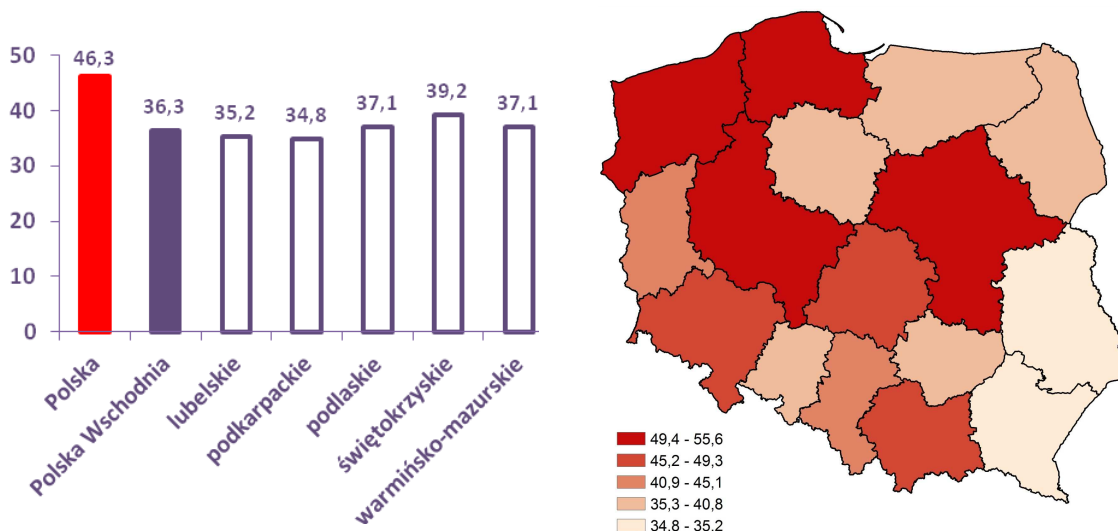
²⁰ Herbst M., Wójcik P. (2011) Procesy różnicowań terytorialnych w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski w latach 2000-2009, ze szczególnym uwzględnieniem Polski Wschodniej oraz korelacji przestrzennych. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

²¹ Broniatowska P., Gajewski P., Rogut A. (2011) Rynek pracy w makroregionie wschodnim. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Przedsiębiorczość

Pod względem rozwoju przedsiębiorczości Polska Wschodnia wyraźnie odstaje od polskiego standardu. W 2011 r. na 1000 mieszkańców makroregionu przypadało jedynie 36,3 aktywnych przedsiębiorstw²². W tym samym czasie średnia krajowa była znacząco wyższa i wynosiła 46,3. Najniższy wynik zanotowały podkarpackie, i lubelskie – w tych województwach wskaźnik przedsiębiorczości jest najniższy w kraju. Jedynie nieco lepszą sytuację odnotowano w podlaskim i warmińsko-mazurskim oraz świętokrzyskim (por. Rysunek 10).

Rysunek 10. Liczba aktywnych przedsiębiorstw prowadzących działalność niefinansową na 1000 mieszkańców w 2011 r.

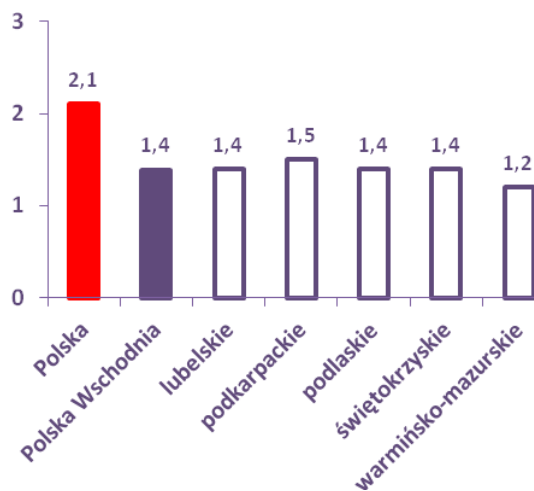

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 31

Kondycja przedsiębiorstw w makroregionie jest słabsza w porównaniu z ogólnokrajowymi tendencjami. Świadczą o tym wyraźnie niższe niż średnia krajowa przychody. W 2011 r. średnia wielkość przychodów przedsiębiorstw z Polski Wschodniej wynosiła 1,4 mln. zł, natomiast średnia krajowa była wyraźnie wyższa i liczyła 2,1 mln. zł (por. Rysunek 11). Relatywnie niskie przychody idą w parze z wyraźnie mniejszymi niż średnia krajowa nakładami inwestycyjnymi. W makroregionie w 2011 r. przeciętne przedsiębiorstwo zainwestowało około 69 tys. zł, podczas gdy średnia krajowa wynosiła 90 tys. zł (por. Rysunek 12).

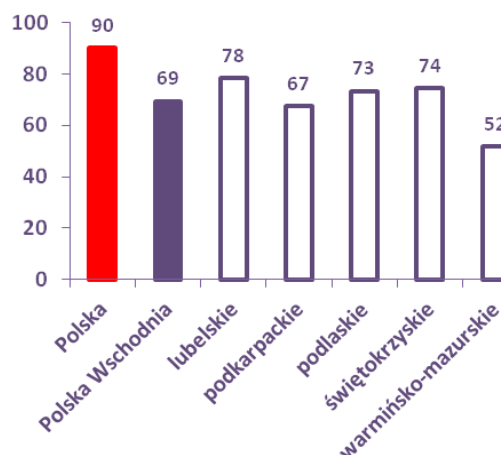
²² Zgodnie z przyjętymi standardami GUS uwzględniono „podmioty niefinansowe prowadzące działalność gospodarczą”.

Rysunek 11. Średnie przychody przedsiębiorstw w 2011 r. [mln. zł]

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS

Rysunek 12. Średnie nakłady inwestycyjne w 2011 r. [tys. zł]

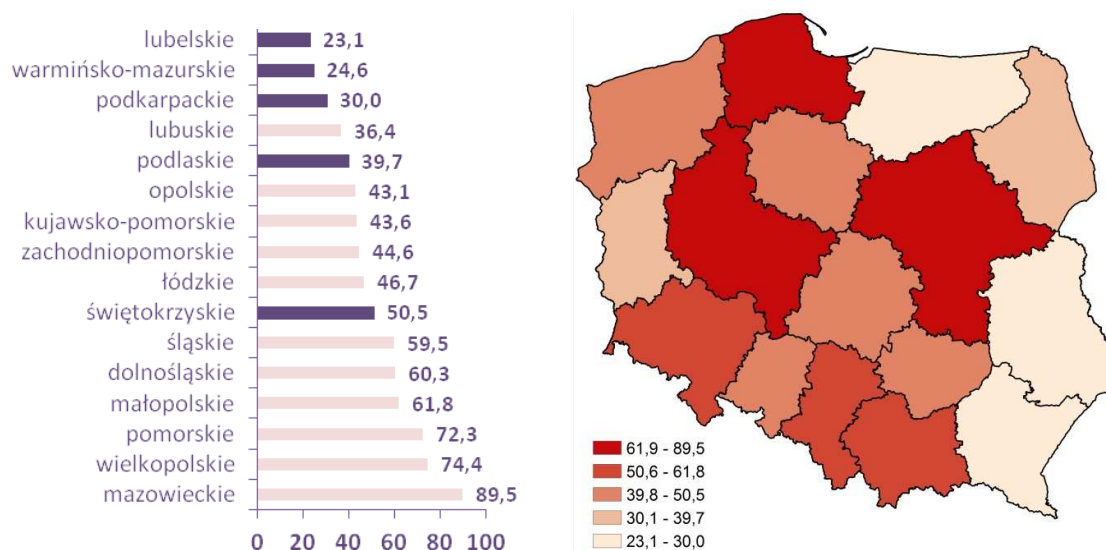
Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS

Relatywnie zły stan przedsiębiorczości w Polsce Wschodniej potwierdza także ujęcie syntetyczne wykorzystujące złożony wskaźnik przedsiębiorczości opracowany przez PARP²³ i oparty na dziewięciu zmiennych osobno dla trzech typów przedsiębiorstw: mikro, małych i średnich²⁴. W tym rankingu trzy regiony Polski Wschodniej – lubelskie, warmińsko-mazurskie i podkarpackie – zajmują najniższe pozycje. Podlaskie zajmuje dwunaste miejsce w kraju wyprzedzając nieznacznie lubuskie. Na tym tle zdecydowanie lepiej wypada świętokrzyskie, które ulokowało się na siódmej pozycji w kraju (por. Rysunek 13). Poprawa stanu rozwoju przedsiębiorczości w Polsce Wschodniej wymagać będzie przede wszystkim zwiększenia nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich, w szczególności nakładów o charakterze proinnowacyjnym. W efekcie powinny poprawić się ich przychody i rentowność.

²³ Tarnawa A., Zadura-Lichota P. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011. Warszawa: PARP, s. 210.

²⁴ Zmienne wykorzystane do konstrukcji tego wskaźnika to: (1) liczba przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców (dla przedsiębiorstw mikro, małych i średnich); (2) liczba pracujących na aktywny podmiot w firmach mikro, małych i średnich; (3) pracujący w przedsiębiorstwach aktywnych (mikro, małych i średnich) na 1000 mieszkańców; (4) przychody na aktywne przedsiębiorstwo mikro, małe i średnie; (5) przychody na pracującego w aktywnej firmie mikro, małej, średniej; (6) udział kosztów w przychodach w aktywnych przedsiębiorstwach mikro, małych i średnich; (7) przeciętne wynagrodzenie w przedsiębiorstwach aktywnych, małych i średnich; (8) nakłady inwestycyjne na mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwo aktywne; (9) nakłady inwestycyjne na pracującego w aktywnym przedsiębiorstwie mikro, małym i średnim.

Rysunek 13. Poziom przedsiębiorczości w regionach w 2010 r. – wskaźnik syntetyczny

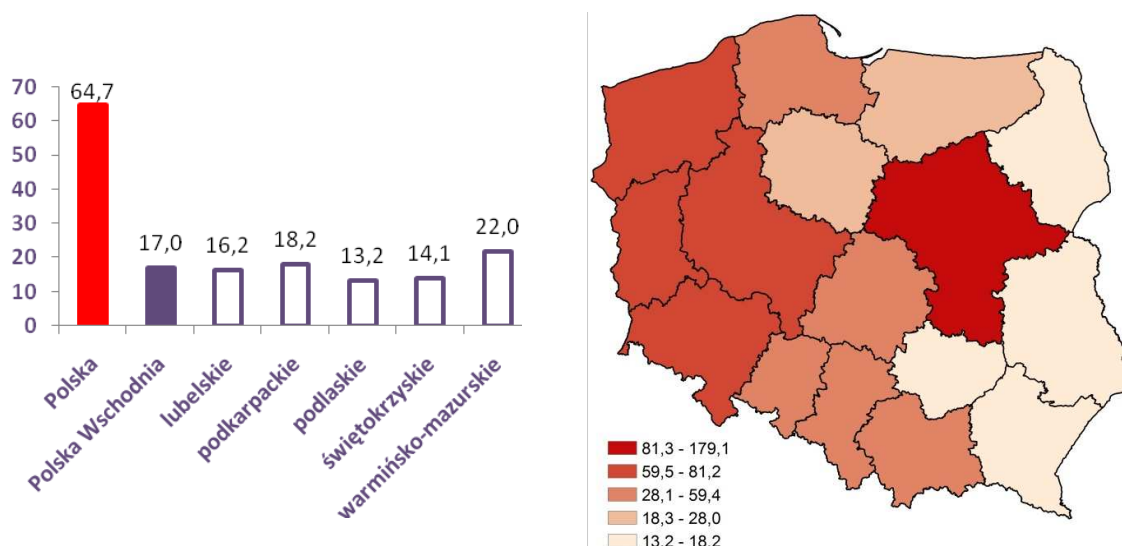

Źródło: Tarnawa A., Zadura-Lichota P. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 32

Makroregion Polski Wschodniej charakteryzuje się małą liczbą firm z udziałem kapitału zagranicznego. W 2011 r. było to 1400 podmiotów, co stanowiło jedynie 5,6% takich jednostek w kraju. Co więcej sytuacja makroregionu pod tym względem stopniowo się pogarsza. W latach 2003-2011 udział firm z kapitałem zagranicznym działających w makroregionie w ogólnej liczbie takich podmiotów w kraju zmniejszył się o 1,5 punktu procentowego: z 7,1% do 5,6%. Było to spowodowane mniejszą niż średnia krajowa dynamiką przyrostu liczby jednostek podmiotów z kapitałem zagranicznym. W latach 2003-2011 liczba takich podmiotów w makroregionie Polski Wschodniej wzrosła o 29%, podczas gdy wzrost w skali krajowej był dwukrotnie wyższy (około 62%). W efekcie w 2011 r. w Polsce Wschodniej na 100 tys. mieszkańców przypadało 17 podmiotów z kapitałem zagranicznym – prawie cztery razy mniej niż wynosi średnia krajowa (64,7). W skali makroregionu najniższy wynik zanotowały podlaskie (13,2) oraz świętokrzyskie (14,1), a najlepszy warmińsko mazurskie (22). Słaba pozycja makroregionu pod względem inwestycji zagranicznych jest wynikiem małej – w porównaniu z innymi regionami kraju – atrakcyjności inwestycyjnej. W rankingach atrakcyjności inwestycyjnej polskich regionów prowadzonych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową województwa Polski Wschodniej zajmują rokrocznie najniższe pozycje²⁵.

²⁵ Nowicki M., Hildebrandt A., Susmarski P., Tarkowski M., Woźniak W., Wandałowski M. (2012). *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2012*. Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, s. 72.

Rysunek 14. Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego na 100 tys. mieszkańców w 2011 r.

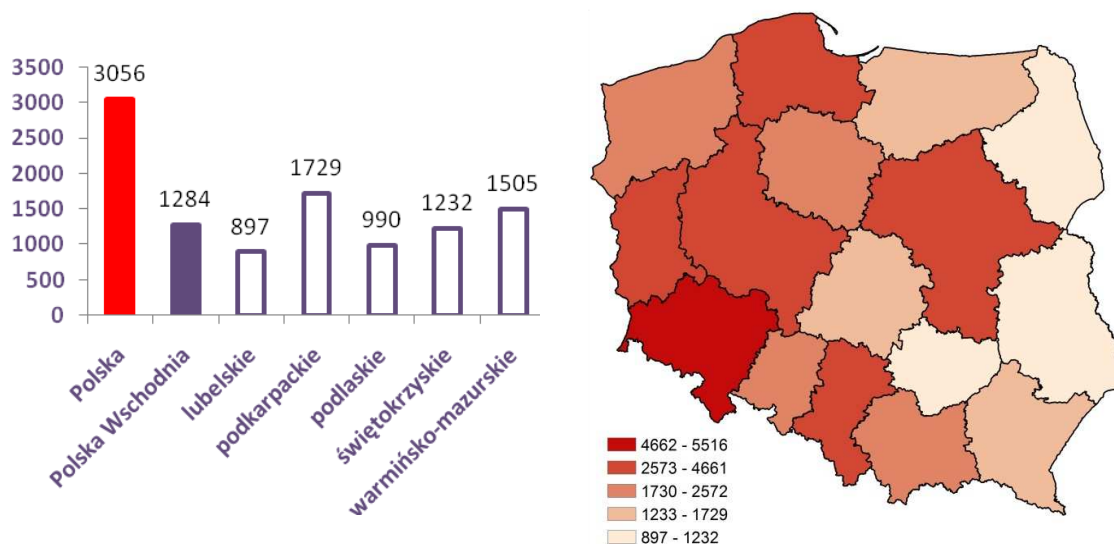
Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 28

Zagraniczna wymiana handlowa jest w Polsce Wschodniej zdecydowanie mniejsza niż w innych regionach kraju. W 2009 r. wartość eksportu z makroregionu wynosiła prawie 10,5 mld. USD co stanowiło jedynie 9% eksportu krajowego. Skala importu była jeszcze mniejsza: wyniósł on 7,3 mld USD, co odpowiadało 5,6% importu krajowego²⁶. Większa wartość eksportu oznacza pozytywne saldo obrotów zagranicznych, co można uznać za pozytywną cechę makroregionu (w skali krajowej saldo jest ujemne). Niemniej trzeba pamiętać, że w Polsce import jest bardziej skoncentrowany niż eksport, co jest wynikiem lokowania się przedsiębiorstw importowych w największych ośrodkach i centrach logistycznych (z Warszawą i jej obszarem metropolitalnym na czele), z których następnie towary są dystrybuowane do innych ośrodków. W przeliczeniu na mieszkańca wartość eksportu z Polsce Wschodniej w 2009 r. wynosiła prawie 1,3 tys. USD, jednak było to 2,4 razy mniej niż średnia krajowa, która wyniosła ponad 3 tys. USD. Najniższą wartość eksportu per capita miały lubelskie (0,9 tys. USD) i podlaskie (1 tys. USD), jedynie nieco lepszą świętokrzyskie (1,2 tys. USD). Z kolei średnią makroregionalną przekroczyły warmińsko-mazurskie (1,5 tys. USD) i podkarpackie (1,7 tys. USD). Relatywnie małe znaczenie wymiany handlowej z zagranicą, także w relacji do PKB, jest jednym z przejawów słabego osadzenia makroregionu w europejskich i globalnych sieciach gospodarczych. Nie zmienia to faktu, że w makroregionie funkcjonują firmy i branże z dużymi osiągnięciami eksportowymi. Przykładowo makroregion ma duży udział w krajowym eksporcie w dziale „pozostały sprzęt transportowy” – do tego działu należy np. sprzęt lotniczy – widoczne jest w tym znaczenie podkarpackiej Doliny Lotniczej²⁷. Zwiększenie skali eksportu jest jednym z ważniejszych wyzwań dla makroregionalnej gospodarki.

²⁶ Informacje o handlu zagranicznym pochodzą z ekspertyzy: Komornicki T., Szejgic B. (2010) *Handel zagraniczny. Znaczenie dla gospodarki Polski Wschodniej*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 54.

²⁷ Por. szerzej: Komornicki T., Szejgic B. (2010) *Handel zagraniczny. Znaczenie dla gospodarki Polski Wschodniej*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 54.

Rysunek 115. Wartość eksportu na 1 mieszkańca w 2009 [USD]

Źródło: opracowanie na podstawie Komornicki T., Szejgiec B. (2010) Handel zagraniczny. Znaczenie dla gospodarki Polski Wschodniej, zob. A. Płoszaj, Diagnostyka..., op. cit., s. 29.

Istotnym elementem stymulującym rozwój przedsiębiorczości są działania nakierowane na rozwój klastrów. W 2012 r. w Polsce Wschodniej funkcjonowały 72 klastry i inicjatywy klastrowe²⁸, z czego w podlaskim 16, w świętokrzyskim 15, w lubelskim i podkarpackim po 14, a 13 w warmińsko-mazurskim. Klastry i inicjatywy klastrowe z makroregionu stanowiły ponad 35% tego typu przedsięwzięć w skali kraju. Aktywność w tworzeniu i prowadzeniu klastrów jest w makroregionie zdecydowanie większa niż wynikałoby to z jego potencjału gospodarczego (w makroregionie powstaje 15% polskiego PKB) i ludnościowego (mieszkańcy makroregionu stanowią nieco ponad 21% ludności kraju). To ponadprzeciętne zaangażowanie w inicjatywy klastrowe jest w pewnej mierze wynikiem współfinansowania tego typu projektów ze środków Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, w ramach którego wsparto rozwój 15 inicjatyw klastrowych (łącznie wartość projektów przekroczyła 60 mln zł). Pod względem ilościowym rozwój klastrów w makroregionie Polski Wschodniej można uznać za dobry. Choć pojawiają się także głosy, że duża liczba inicjatyw klastrowych może rodzić zagrożenie nadmiernego skupiania się na wzajemnej konkurencji ich uczestników o ograniczone środki przeznaczone na rozwój klastrów²⁹.

Najaktywniejsze obecnie klastry makroregionu reprezentują bardzo zróżnicowane branże. Od stosunkowo prostych sektorów (przemysł drzewny, meblarski, odzieżowy) aż po zaawansowane usługi (usługi dla biznesu) oraz przemysły wysoce wiedzochłonne (branża lotnicza, ICT). Najwięcej klastrów działa w obszarze szeroko pojętej turystyki, w tym turystyki biznesowej (Grono Targowe Kielce). Stosunkowo licznie reprezentowana jest także branża budowlana. W kilku innych przypadkach klastry działające w podobnych branżach funkcjonują w co najmniej dwóch województwach makroregionu. Ponadto klastry często wykraczają poza granice wojewódzkie (takim przykładem jest m.in. Dolina Lotnicza). Można na tej podstawie wnioskować, że w makroregionie istnieje potencjał do tworzenia i umacniania powiązań kooperacyjnych przekraczających granice regionalne, zarówno w ramach makroregionu, jak i powiązań wykraczających poza makroregion. Współpraca z podmiotami spoza regionu może być szczególnie istotna w przypadku działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, ponieważ najsilniejsze pod tym w tym zakresie jednostki

²⁸ Dane według mapy klastrów Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: www.pi.gov.pl/PARP/data/klastry

²⁹ Citkowski M. (2011) Polityka klastrowa a rozwój klastrów w Polsce Wschodniej [w:] Stefański M. (red.) Strategiczna problematyka rozwoju regionu lubelskiego. Lublin: Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie, ss. 159-194.

znajdują się poza makroregionem i są skupione w największych krajowych metropoliach (Warszawa, Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań, Trójmiasto).

Zdecydowanie ważniejsze są jednak jakościowe aspekty działania klastrów, a w szczególności efekty takich inicjatyw. To ujęcie jest zarazem zdecydowanie trudniejsze do analizy. Niemniej dostępne opracowania wskazują na liczne problemy i wyzwania stojące przed klastrami zarówno w makroregionie, jak i w całej Polsce. Przede wszystkim wskazuje się, że o ile polskie klastry dobrze wypadają pod względem wspólnej identyfikacji i promocji, udziału w targach, konferencjach (itd.) oraz dostępu do infrastruktury (biurowa, konferencyjna, także laboratoria), o tyle największą słabością jest małe zaangażowanie w prace B+R i współpracę z instytucjami badawczymi oraz stosunkowo niska innowacyjność firm działających w klastrach³⁰. Klastry Polski Wschodniej nie odbiegają znacząco od tych ogólnokrajowych tendencji. Dodatkowo można wskazać, że w makroregionie duża część klastrów działa w dziedzinach o stosunkowo niskim zaawansowaniu technologicznym (przemysł spożywczy, drzewny, meblarski, turystyka, itd.), natomiast klastry w branżach wysokotechnologicznych są mniej liczne³¹. Niewątpliwie na szczególną uwagę zasługują inicjatywy klastrowe w branży lotniczej. Najbardziej znany klaster lotniczy to Dolina Lotnicza z siedzibą w Rzeszowie. W makroregionie działają jeszcze dwie inne inicjatywy w tej branży: w Mielcu (Sieć Porozumienia Lotniczego AVIA-SPLot) oraz w podlubelskim Świdniku (Lubelski Klaster Lotniczy). Inne wyróżniające się inicjatywy klastrowe w makroregionie to m.in.: Innowacyjny Klaster Przemysłowy Stowarzyszenie Producentów Komponentów Odlewniczych KOM-CAST, Podlaski Klaster Obróbki Metali, Lubelski Klaster Ekoenergetyczny, Warmińsko-Mazurski Klaster Razem Ciepłej, Podlaski Klaster Bielizny³². Najlepiej rozwinięte klastry stanowią niewątpliwie ważny, endogeniczny potencjał rozwojowy makroregionu³³ istotny także z punktu widzenia polityki rozwoju bazującej na inteligentnych specjalizacjach.

Instytucje otoczenia biznesu

Regiony Polski Wschodniej są stosunkowo dobrze wyposażone w instytucje otoczenia biznesu (IOB). Według danych Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce (SOOIPP) w 2012 r. w makroregionie działały 202 ośrodki innowacji i przedsiębiorczości³⁴. Odniesienie tej liczby do potencjału ludnościowego i przedsiębiorczego pokazuje relatywnie dobrą pozycję Polski Wschodniej na tle krajowym. W 2012 r. na jeden ośrodek innowacji i przedsiębiorczości średnio w kraju przypadało około 4,8 tys. podmiotów gospodarczych. Natomiast w makroregionie Polski Wschodniej było to jedynie 3,2 tys. podmiotów na ośrodek (por. Rysunek 16). Należy jednak zauważyć, że ten wynik jest z jednej strony konsekwencją większej liczby IOB, a z drugiej relatywnie mniejszego nasycenia Polski Wschodniej podmiotami gospodarczymi.

³⁰ Hołub J. (2012) Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012. Raport ogólny. Warszawa: PARP.

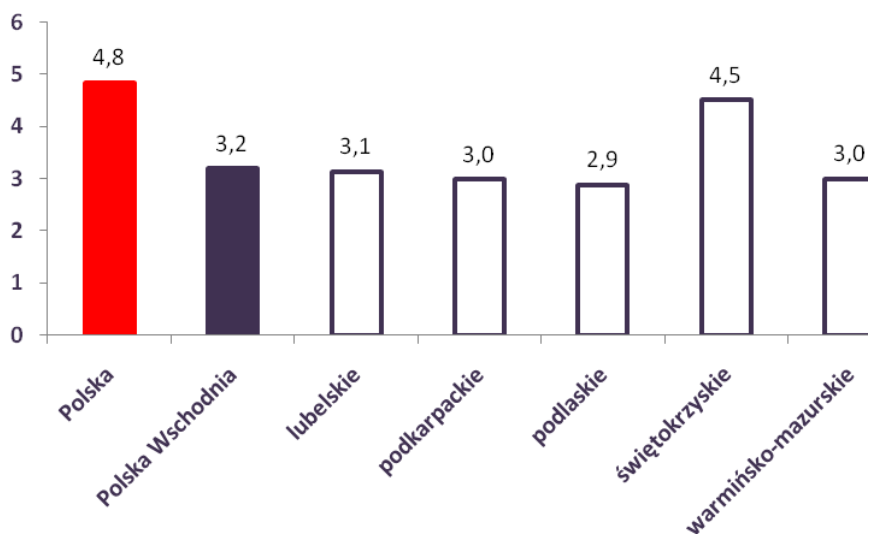
³¹ PARP (2012) Klastry w Polsce. Warszawa: PARP.

³² Dej M., Domański B., Działek J., Gwosdz K., Sobala-Gwosdz A. (2011) Znaczenie przemysłu dla „inteligentnego i trwałego” rozwoju regionu Polski Wschodniej oraz podejmowanych działań dotyczących jego restrukturyzacji i modernizacji. Kraków: Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

³³ Gorzelak G. (2007) Strategiczne kierunki rozwoju Polski Wschodniej. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

³⁴ W publikacjach SOOIPP „instytucje otoczenia biznesu” nazywane są „ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości”, por. Bąkowski A., Mażewska M. (red.) (2012) Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012. Warszawa: PARP.

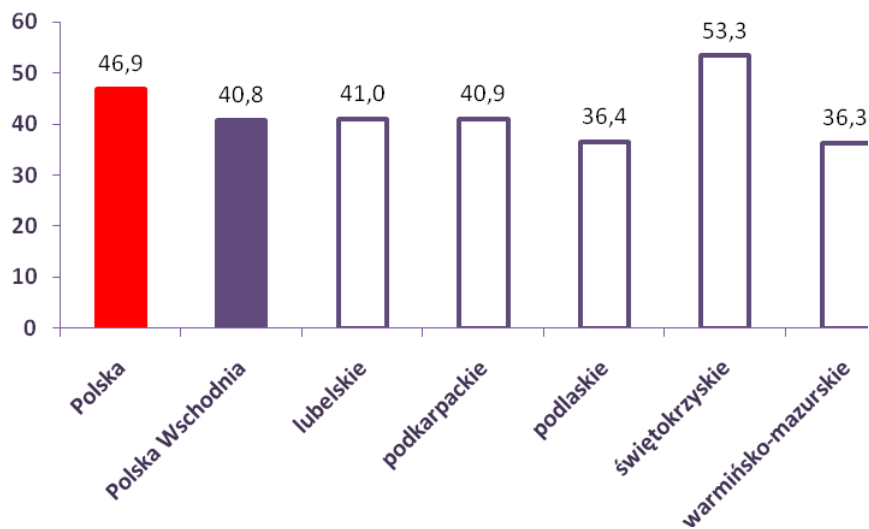
Rysunek 16. Liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na jeden ośrodek innowacji i przedsiębiorczości w 2012 r. [w tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz PARP.

Korzystna pozycja Polski Wschodniej jest także widoczna po odniesieniu liczby IOB do liczby mieszkańców. W kraju na jeden ośrodek innowacji i przedsiębiorczości przypadało średnio prawie 47 tys. osób. W makroregionie Polski Wschodniej wskaźnik ten kształtował się na poziomie 40,8 tys. osób na jeden ośrodek. Można zatem powiedzieć, że w Polsce Wschodniej potencjalny dostęp do ośrodków innowacji i przedsiębiorczości jest wyraźnie lepszy niż przeciętnie w kraju. Dotyczy to prawie wszystkich województw Polski Wschodniej, jednakże poza świętokrzyskim, które w przypadku liczby przedsiębiorstw na IOB lokują się na poziomie średniej krajowej, natomiast w odniesieniu liczby IOB do liczby ludności wypadają wyraźnie gorzej niż średnia krajowa (por. Rysunek 16 i Rysunek 17). W ujęciu ilościowym rozwój instytucji otoczenia biznesu w Polsce Wschodniej można uznać za dobry.

Rysunek 17. Liczba osób przypadająca na jeden ośrodek innowacji i przedsiębiorczości w 2012 r. [w tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz PARP.

Wśród ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w Polsce Wschodniej dominują ośrodki przedsiębiorczości, czyli ośrodki szkoleniowo-doradcze (ośrodki wspierania przedsiębiorczości, centra biznesu, kluby przedsiębiorczości, punkty konsultacyjno-doradcze) oraz inkubatory przedsiębiorczości. Tego typu podmioty świadczą przede wszystkim proste usługi informacyjne i doradcze (np. informacje dotyczące sposobu zakładania działalności gospodarczej, możliwości uzyskania środków z programów unijnych, itp.). Mniejszą grupę podmiotów stanowią ośrodki wsparcia finansowego (regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych, fundusze kapitału zalążkowego, sieci aniołów biznesu)³⁵.

Z punktu widzenia wspierania konkurencyjności i innowacyjności gospodarki najważniejsza jest trzecia grupa IOB: ośrodki innowacji, czyli centra transferu technologii, akademickie inkubatory przedsiębiorczości i preinkubatory, inkubatory technologiczne, parki technologiczne (parki naukowe, parki badawcze, technoparki, parki przemysłowo-technologiczne). W 2012 r. w Polsce Wschodniej było 57 tak zdefiniowanych ośrodków innowacji. Stanowiły one 28,2% ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w makroregionie – co jest wynikiem jedynie nieco gorszym od średniej krajowej, która wyniosła 34,2%. Pod względem ilościowym jest to zdecydowanie dobry wynik. Jednakże w przypadku instytucji innowacyjnego otoczenia biznesu kluczowe jest nie samo ich istnienie, ale to, w jaki sposób funkcjonują, jaki jest zakres ich działania, jakie oferują usługi, czy wreszcie jakie firmy z nimi współpracują. Z tego punktu widzenia za problem systemu IOB w makroregionie Polski Wschodniej można uznać stosunkowo słaby rozwój parków technologicznych (naukowo-technologicznych, itd.), które można uznać za najbardziej rozwiniętą formę ośrodków wspierania innowacji. W 2012 r. w makroregionie działały jedynie 4 parki technologiczne (2 w lubelskim, po jednym w podkarpackim i podlaskim), kolejne 4 były w fazie rozruchu, ponadto 4 były na etapie przygotowania do uruchomienia³⁶. Nawet te parki technologiczne, które prowadzą już regularną działalność można w większości uznać, za będące w początkowej fazie rozwoju.

Obecnie wśród parków technologicznych Polski Wschodniej największy potencjał ma Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny Aeropolis w Rzeszowie. Pozycja tego parku wynika przede wszystkim z obecności na jego terenie znaczących firm technologicznych³⁷. Inne inicjatywy parkowe mają jak do tej pory wyraźnie mniejsze osiągnięcia. Ponadto parki technologiczne Polski Wschodniej nie są wolne od problemów dotyczących tego typu inicjatyw w Polsce (a także w innych krajach), a w szczególności problemu z pozyskaniem rzeczywiście zaawansowanych technologicznie firm. Parki technologiczne mogą być skutecznym narzędziem stymulowania przedsiębiorczości i innowacyjności, jednak nie dzieje się to automatycznie. Sama lokalizacja firmy na terenie parku technologicznego nie przekłada się samoczynnie na jej większą konkurencyjność i innowacyjność³⁸. Także sama bliskość przestrzenna różnych podmiotów (przedsiębiorstw, laboratoriów, itd.) nie gwarantuje nawiązania współpracy i następnie przełożenia jej na efekty gospodarcze³⁹. Zagrożeniem dla parków technologicznych w spełnianiu oczekiwanej od nich roli jako instytucji stymulujących innowacyjność jest to, że mogą

³⁵ Pełny przegląd wszystkich typów ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, wraz z danymi teleadresowymi wszystkich podmiotów zawiera raport: Bąkowski A., Mażewska M. (red.) (2012) Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012. Warszawa: PARP.

³⁶ Mażewska M., Tórz A. (2012) Bąkowski A., Mażewska M. (red.) (2012) Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012. Warszawa: PARP.

³⁷ Por. np. Pasterz, T. (2010). Kapitał ludzki, wiedza i innowacje jako czynniki wzmacniające funkcje metropolitalne miast wojewódzkich, na przykładzie Rzeszowa – stolicy regionu podkarpackiego. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, nr. 246, ss. 79-88.

³⁸ Geenhuizen M., Soetanto D.P., Scholten V. (2012). Science parks: changing roles and changing approaches in their evaluation [in:] Geenhuizen M., Nijkamp P. *Creative Knowledge Cities: Myths, Visions and Realities*. Cheltenham (UK) and Northampton, MA (USA): Edward Elgar.

³⁹ Olechnicka A. (2012). Potencjał nauki a innowacyjność regionów. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

łatwo przekształcić się w jedynie prestiżowe lokalizacje do prowadzenia biznesu, bez większego znaczenia dla polityki rozwojowej czy proinnowacyjnej⁴⁰.

Na podstawie dostępnych opracowań można stwierdzić, że o ile w sensie ilościowym makroregion jest stosunkowo dobrze wyposażony w ośrodki innowacji i przedsiębiorczości, o tyle zakres i jakość ich oferty nie jest wystarczająca. W szczególności zaawansowane usługi proinnowacyjne (wsparcie transferu technologii, tworzenie firm technologicznych, stymulowanie współpracy przedsiębiorstw z jednostkami B+R, wsparcie prowadzenia B+R w firmach, wsparcie internacjonalizacji działalności gospodarczej) nie są rozwinięte w wystarczającym stopniu⁴¹. W ostatnich latach, szczególnie w perspektywie finansowej 2007-2013, IOB w makroregionie Polski Wschodniej skorzystały ze znacznych środków na prowadzenie i rozwój działalności, w tym rozbudowę infrastruktury. Aby wykorzystać wytworzony potencjał w nadchodzących latach należy skupić się na rozwoju wysokiej jakości usług, szczególnie proinnowacyjnych, oraz na profesjonalizacji działania IOB.

Działalność badawczo-rozwojowa i innowacyjność

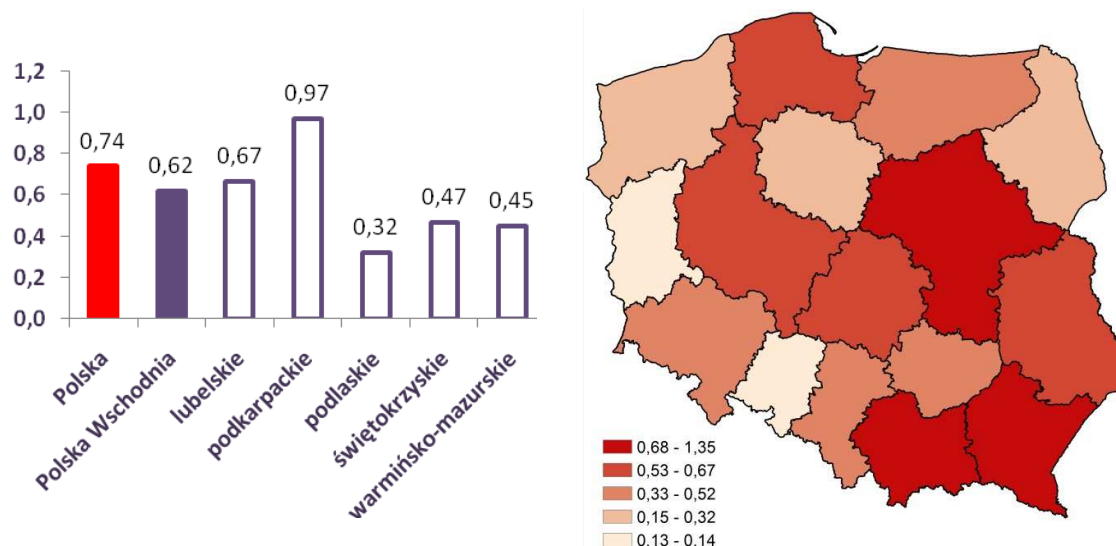
W makroregionie Polski Wschodniej w 2011 r. działało 288 jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową (B+R), co stanowiło 13% tego typu jednostek w Polsce. Zdecydowana większość jednostek z działalnością B+R funkcjonowała w sektorze przedsiębiorstw (220 jednostek). Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) w relacji do PKB są w Polsce Wschodniej wyraźnie niższe od średniej krajowej. W 2010 r. w ujęciu ogólnopolskim nakłady na B+R stanowiły 0,74% PKB, natomiast w Polsce Wschodniej było to 0,62%. Należy jednak pamiętać, że Polska należy do krajów UE o najniższych wartościach omawianego wskaźnika. Średnia dla UE-27 wynosiła około 2%, a w przypadku europejskich liderów wskaźnik wyraźnie przekraczał 3% (Dania, Szwecja), natomiast w Finlandii zbliżał się do 4% (dane według EUROSTAT). Dane jednoznacznie świadczą o bardzo dużym dystansie, jaki dzieli makroregion Polski Wschodniej od regionów o najwyższym poziomie rozwoju.

Nakłady na B+R w relacji do PKB bardzo różnicują województwa makroregionu (por. Rysunek 18). Szczególnie niskie wartości wskaźnika zanotowano w podlaskim (0,32%) oraz warmińsko-mazurskim (0,45%) i świętokrzyskim (0,47%). W lubelskim wartość wskaźnika jest nieco wyższa niż średnia makroregionu (0,67%). Na tym tle bardzo pozytywnie wyróżnia się województwo podkarpackie, które wyraźnie przewyższa średnią krajową (0,97%), i wypada bardzo dobrze także w porównaniu z innymi polskimi regionami – jedynie dwa z nich osiągnęły lepszy wynik: mazowieckie (1,35%) i małopolskie (1,05%).

⁴⁰ Massey D., Quintas P., Wield D. (1992). *High-Tech Fantasies: Science Parks in Society, Science and Space*. London and New York: Routledge.

⁴¹ Por. np. Matusiak K.B. (2010a). *Budowa powiązań nauki z biznesem w gospodarce opartej na wiedzy. Rola i miejsce uniwersytetu w procesach innowacyjnych*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza; PARP (2008). *Benchmarking parków technologicznych w Polsce. Wyniki badania*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości; Płoszaj A. (2012). *Sieci wspierania innowacyjności i transferu technologii w Polsce na tle europejskim*. Praca doktorska. Warszawa: Akademia Leona Koźmińskiego, ss. 267; Płoszaj Adam (2012) *Instytucje wsparcia biznesu i promowania innowacji w województwie lubelskim*. Warszawa, s. 52.

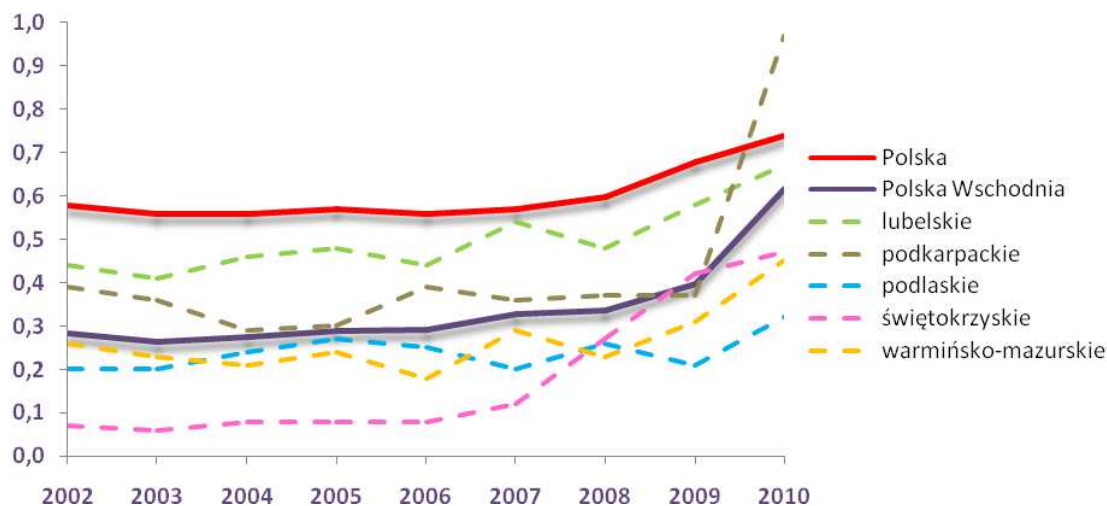
Rysunek 18. Nakłady na B+R w relacji do PKB w 2010 r. [%]

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 38

Wyróżniająca się pozycja podkarpackiego jest jednak zjawiskiem nowym i trudno powiedzieć czy ta tendencja będzie trwała. Skokowy wzrost nakładów na B+R w tym województwie nastąpił dopiero w 2010 r. i był kontynuowany w 2011 r. (nakłady w cenach bieżących wyniosły odpowiednio w 2009 r.: 189,0 mln. zł, w 2010 r.: 508,3 mln. zł, a w 2011 r.: 542,2 mln. zł). W latach wcześniejszych wartość nakładów na B+R w relacji do PKB w podkarpackim była zbieżna ze średnią makroregionu lub nieznacznie ją przewyższała (por. Rysunek 19).

Rysunek 19. Nakłady na B+R w relacji do PKB w latach 2002-2010 [%]

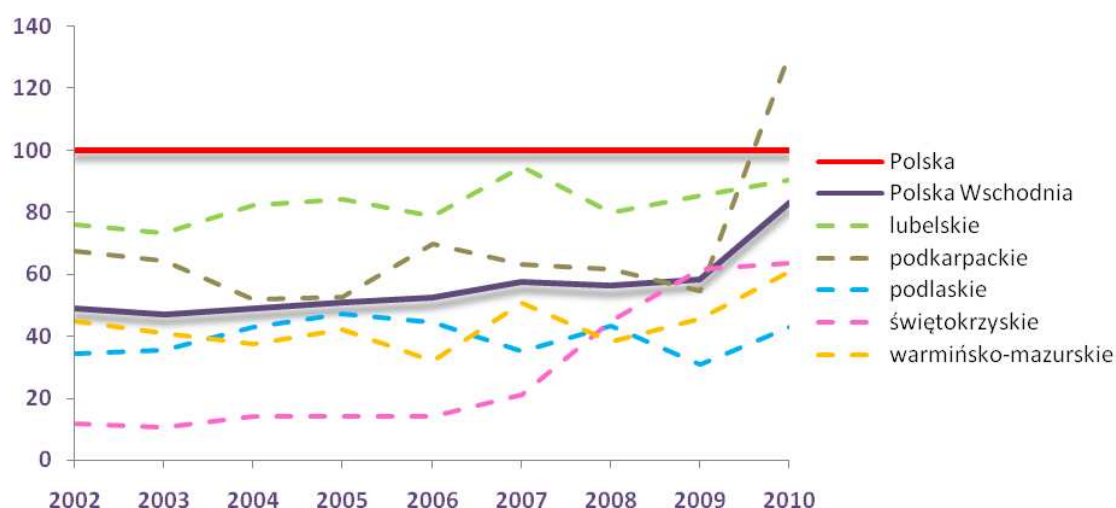

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W okresie 2002-2011 nakłady na B+R w makroregionie Polski Wschodniej odznaczały się większą dynamiką niż średnia krajowa. Realny wzrost nakładów na B+R (po uwzględnieniu inflacji) w tym okresie wyniósł w całym kraju 203%, a w Polsce Wschodniej 301%, przy czym najwyższą dynamikę odnotowało świętokrzyskie (797%, w tym przypadku wysoka dynamika jest wynikiem bardzo niskiego poziomu wyjściowego – tzw. efekt niskiej bazy), również bardzo wysoką dynamikę miało

podkarpackie (358%), nieco niższą niż średnia dla makroregionu odnotowały warmińsko-mazurskie (280%) i podlaskie (288%), najniższą natomiast lubelskie (214% – w tym przypadku niska dynamika wynika z relatywnie dość wysokich nakładów już na początku analizowanego okresu). Jednak, ponieważ rosły zarówno nakłady, jak i samo PKB, to zmiany udziału nakładów na B+R w relacji do PKB nie były aż tak spektakularne (Rysunek 20). Mimo to korzystna dynamika wzrostu nakładów na B+R sprawia, że makroregion Polski Wschodniej stopniowo zmniejszał swój dystans do średniej krajowej (Rysunek 20).

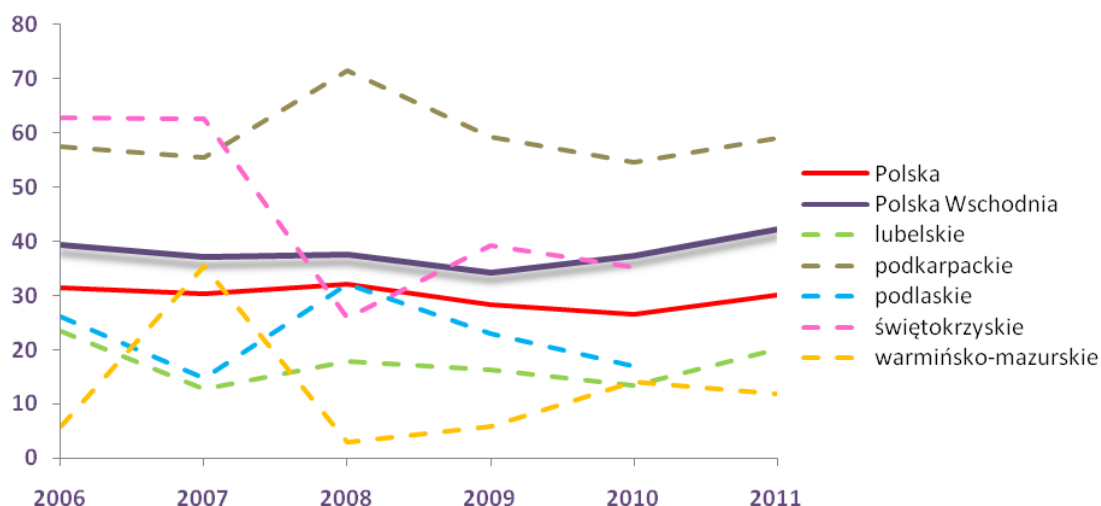
Rysunek 20. Nakłady na B+R w relacji do PKB w latach 2002-2010 [Polska=100]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z punktu widzenia procesów gospodarczych oraz znaczenia dla innowacyjności ważna jest nie tylko wysokość nakładów na B+R czy ich relacja do PKB, ale także ich struktura instytucjonalna. Przyjmuje się, że przeważać powinny nakłady ponoszone przez przedsiębiorstwa. W krajach o najwyższym poziomie rozwoju systemów innowacji odsetek nakładów z sektora przedsiębiorstw przekracza 60% (USA, Niemcy, Dania, Finlandia), a nawet 70% (Japonia, Korea Południowa). W 2010 r. średnia dla UE-27 wynosiła około 54% (dane według EUROSTAT). W tym kontekście strukturę instytucjonalną nakładów na B+R w Polsce można ocenić jako niekorzystną, ponieważ w 2011 r. nakłady przedsiębiorstw na B+R stanowiły jedynie 30,1% nakładów ogółem. Natomiast w makroregionie Polski Wschodniej występują pod tym względem bardzo duże różnice. Z jednej strony mamy do czynienia z województwami o bardzo niskim udziale przedsiębiorstw w nakładach na badania i rozwój: warmińsko-mazurskie 11,7% (2011 r.), podlaskie 17,1% (2010 r.), lubelskie 20,1% (2011 r.). Z drugiej strony dwa regiony notują wartości wskaźnika przekraczające średnią krajową. W świętokrzyskim przedsiębiorstwa odpowiadały za 35,1% nakładów na B+R (2010 r.). Natomiast w województwie podkarpackim było to blisko 59,1% (2011 r.) – struktura nakładów na B+R w tym regionie jest bardzo korzystna nie tylko w kontekście krajowym, ale także w kontekście europejskim. Co istotne, wysoki udział przedsiębiorstw w finansowaniu B+R jest tendencją utrzymującą się w regionie od wielu lat (por. Rysunek 21).

Rysunek 21. Udział nakładów na B+R poniesionych w sektorze przedsiębiorstw w ogólne nakładów na B+R [%]*

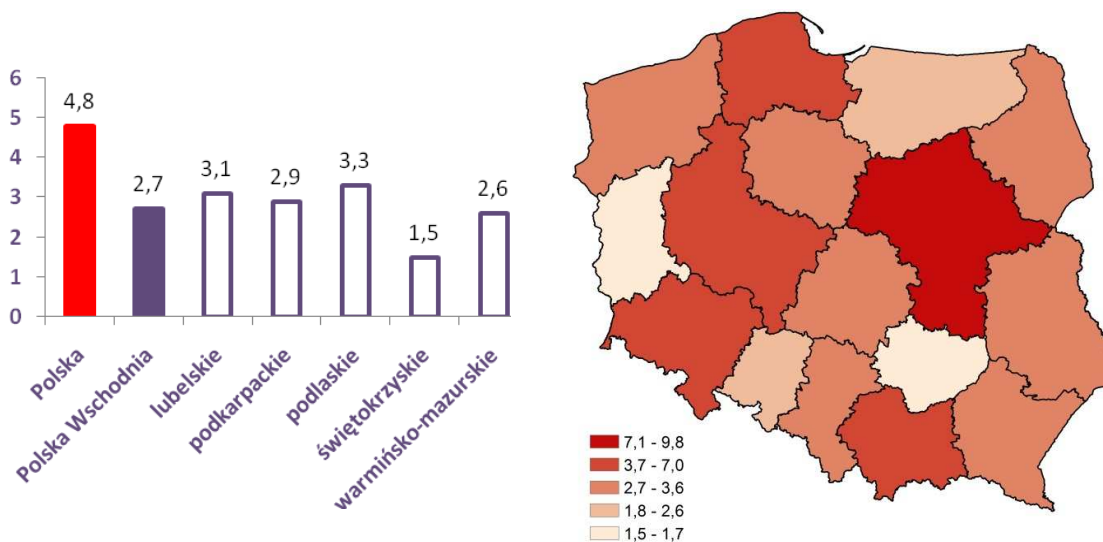

* Brak danych dla świętokrzyskiego oraz podlaskiego w 2011 r. Zgodnie z informacją w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego dane dla tych regionów nie są podawane ze względu na tajemnicę statystyczną.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2011 r. zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej w Polsce Wschodniej wynosiło 10656 etatów (EPC – ekwiwalent pełnego czasu pracy). Zasoby ludzkie makroregionu w działalności B+R stanowiły 14% zasobów krajowych. Nie jest to wynik dobry, zwłaszcza jeżeli zauważymy, że w Polsce Wschodniej mieszka 21,4% ludności kraju. Makroregion wypada gorzej niż średnia krajowa również, jeżeli odniesiemy zatrudnienie w B+R do liczby osób aktywnych zawodowo. W tym przypadku średnia ogólnopolska wynosi 4,8 etatu badawczo-rozwojowego na 1 tys. osób aktywnych zawodowo. W makroregionie Polski Wschodniej wskaźnik ten jest zdecydowanie niższy i wynosi 2,7 (por. Rysunek 22).

Rysunek 22. Zatrudnieni w B+R (EPC) na 1000 osób aktywnych zawodowo w 2011 r.

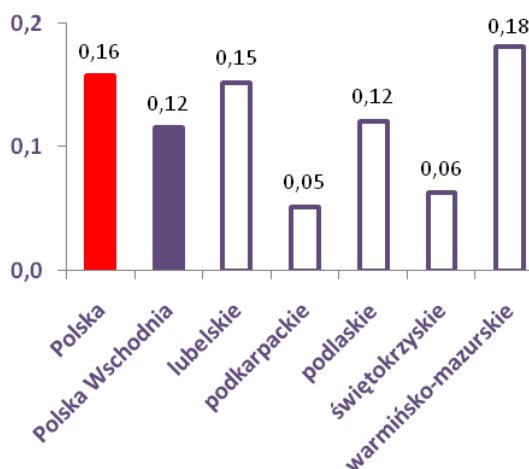

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 40.

O potencjale badawczym regionu świadczy realizacja projektów badawczych. W latach 2010-2012 instytucje z Polski Wschodniej uzyskały współfinansowanie dla 1232 projektów w ramach konkursów na projekty badawcze organizowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW), Narodowe Centrum Nauki (NCN) oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR). Projekty realizowane przez beneficjentów z makroregionu stanowią 9,2% projektów realizowanych w Polsce, co w porównaniu z danymi o zatrudnieniu w B+R (14% krajowych etatów badawczych przypada na Polskę Wschodnią) może świadczyć o mniejszej efektywności badaczy i instytucji z Polski Wschodniej w zdobywaniu środków na badania. W pewnej mierze wynika to z tego, że badacze z regionu rzadziej niż przeciętnie w kraju startują w konkursach grantowych. W latach 2010-2012 w Polsce na jeden etat badawczy przypadało 0,58 wniosku złożonego w konkursach MNiSW, NCN i NCBiR. W makroregionie Polski Wschodniej wartość tego wskaźnika wynosiła 0,45. Przy czym poszczególne województwa makroregionu były bardzo zróżnicowane pod względem aktywności w zgłaszaniu wniosków. W niektórych regionach aktywność była wyższa niż średnia krajowa (warmińsko-mazurskie: 0,67, lubelskie: 0,62), a w innych niższa (podlaskie: 0,4) lub dużo niższa (świętokrzyskie: 0,28, podkarpackie: 0,21).

Liczba uzyskanych i realizowanych przez instytucje z makroregionu projektów badawczych MNiSW, NCN i NCBiR w przeliczeniu na etaty badawcze jest niższa niż średnia dla całego kraju. Dla okresu 2010-2012 na jeden etat badawczy w Polsce Wschodniej przypadało 0,12 projektu, podczas gdy średnia krajowa wynosiła 0,16. Wyraźną różnicę widać także w przypadku środków uzyskanych na realizację projektów przeliczonych na jednego badacza. Średnia ogólnopolska dla analizowanego trzyletniego okresu to około 101 tys. zł na jeden etat badawczy. Natomiast w Polsce Wschodniej było to jedynie 62 tys. zł. Jednocześnie należy podkreślić, że tak jak w przypadku większości przedstawianych wskaźników, województwa makroregionu są bardzo zróżnicowane – por. Rysunek 23 i Rysunek 24)

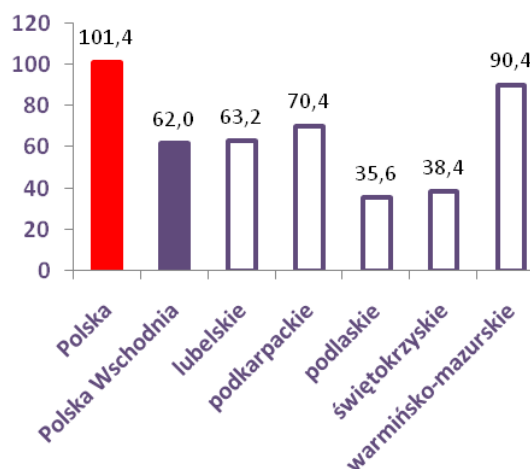
Rysunek 23. Liczba uzyskanych w latach 2010-2012 projektów badawczych w konkursach MNiSW, NCN NCBiR w przeliczeniu na 1 etat badawczy (EPC)*

* Liczba etatów według stanu z roku 2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MNiSW.

Rysunek 24. Wartość uzyskanych w latach 2010-2012 projektów badawczych w konkursach MNiSW, NCN NCBiR na 1 etat badawczy (EPC)* [tys. zł]

* Liczba etatów według stanu z roku 2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

Jednostki B+R z obszaru Polski Wschodniej są bardzo mało aktywne w międzynarodowych programach badawczych. W 7. Programie Ramowym – jest to najważniejsza inicjatywa Unii Europejskiej finansująca badania naukowe – jednostki z Polski Wschodniej stanowiły jedynie 5,8% ogółu polskich partnerów (por. Rysunek 25). Niskie zaangażowanie jednostek z makroregionu dotyczyło także poprzednich programów ramowych⁴². Udział w międzynarodowych konsorcjach realizujących projekty 7. Programu Ramowego nie tylko wymaga wysokiego poziomu naukowego, ale także odpowiedniego potencjału organizacyjnego do prowadzenia międzynarodowego projektu⁴³. Stąd też mała obecność jednostek B+R oraz przedsiębiorstw (firmy także mogą realizować projekty finansowane ze środków Programów Ramowych) w pracach Programów Ramowych jest wyrazistym symptomem relatywnie małego potencjału badawczo-rozwojowego makroregionu.

Rysunek 25. Partnerzy projektów 7. Programu Ramowego – stan po 355 zakończonych konkursach (stan na czerwiec 2013)

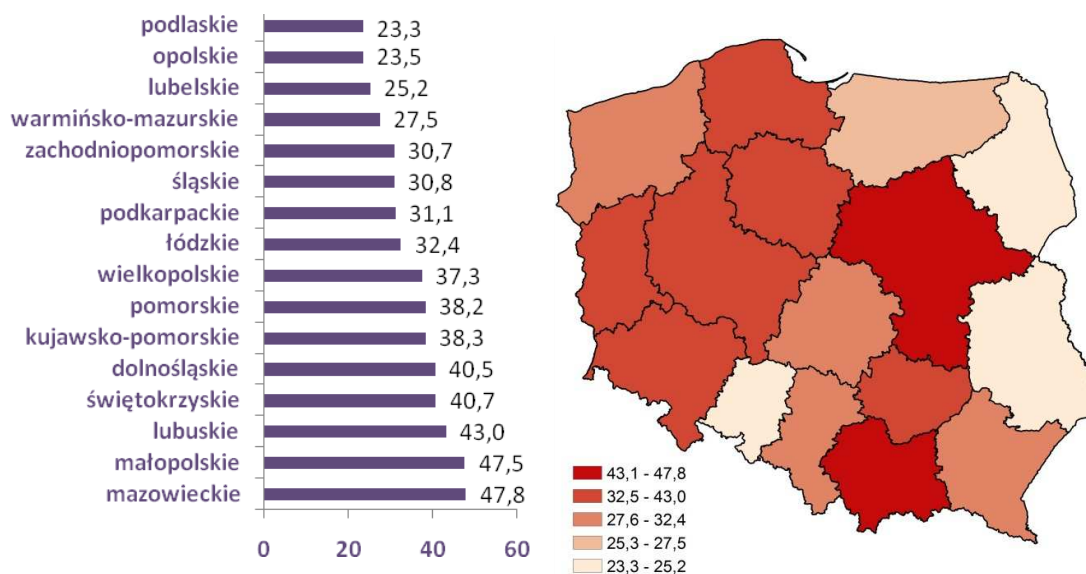
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych UE.

Niski udział w projektach finansowanych ze środków Programów Ramowych świadczy pośrednio o relatywnie słabo rozwiniętych powiazaniach międzynarodowych w sferze nauki. Tę obserwację potwierdzają także dane dotyczące współautorstwa artykułów naukowych z naukowcami reprezentującymi zagraniczne ośrodki naukowe. Województwa Polski Wschodniej należą do grupy regionów z najniższym odsetkiem artykułów naukowych indeksowanych w bazie Web of Science (gromadzącej informacje o publikacjach w czasopiśmie z tzw. „listy filadelfijskiej”) stworzonych w wyniku współpracy międzynarodowej (por. Rysunek 26). Jedynie świętokrzyskie notuje wyraźnie lepszy wynik – jednak w jego przypadku należy zachować dużą ostrożność interpretacyjną, ponieważ odsetek artykułów międzynarodowych obliczony został na podstawie mniejszej niż w przypadku innych regionów liczby artykułów, jakie są afiliowane do instytucji z tego regionu w bazie Web of Science – około 600 w analizowanym sześcioletnim okresie (podobnie jest w przypadku lubuskiego, które także osiągnęło nadspodziewany dobry wynik, ale przy małej liczbie artykułów, około 500 w latach 2001-2006).

⁴² Olechnicka A., Płoszaj A. (2009) Przestrzenne aspekty nauki w Polsce, Zagadnienia Naukoznawstwa, TOM XLV, Zeszyt 2 (180).

⁴³ Por. Olechnicka A., Płoszaj A. (2010) Współpraca ośrodków naukowych w Polsce. Studia Regionalne i Lokalne, nr 4(42).

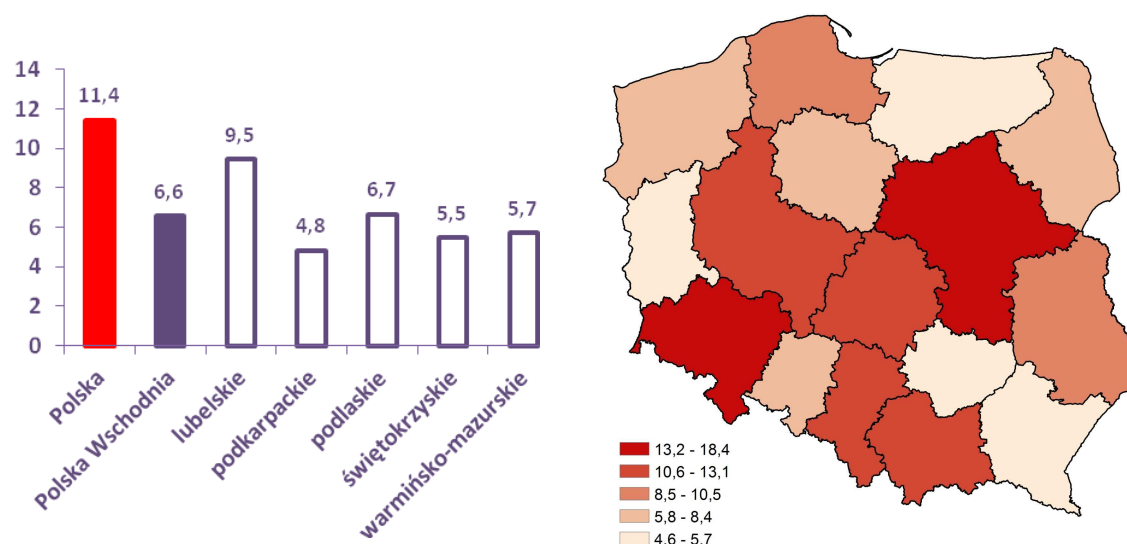
Rysunek 26. Odsetek artykułów w bazie Web of Science napisanych we współpracy z partnerami zagranicznymi (artykuły z lat 2001-2006)

Źródło: opracowanie na podstawie bazy Web of Science, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 43

Polska Wschodnia wyróżnia się negatywnie także w zakresie ochrony własności przemysłowej. Świadczy o tym mała liczba zgłoszonych i przyznanych patentów, a także wzorów użytkowych. W 2012 r. na 100 tys. mieszkańców makroregionu przypadało 6,6 zgłoszenia patentowego, podczas gdy średnia krajowa była prawie dwukrotnie wyższa (11,4). Jednocześnie województwa Polski Wschodniej były bardzo zróżnicowane pod tym względem, najniższy wynik zanotowało podkarpackie (4,8) i warmińsko-mazurskie (5,7), a najlepszy lubelskie (9,5). Jednak nawet w przypadku tego ostatniego regionu osiągnięta wartość była niższa niż średnia krajowa (Rysunek 27). Ogólnie rzecz ujmując Polska Wschodnia odpowiadała z 12,3 % krajowych zgłoszeń patentowych i 12,1% przyznanych patentów w 2012 r. W przypadku obu tych miar w latach 2009-2011 nastąpił niewielki wzrost, odpowiednio o 0,6 i 1,3 pkt. proc.

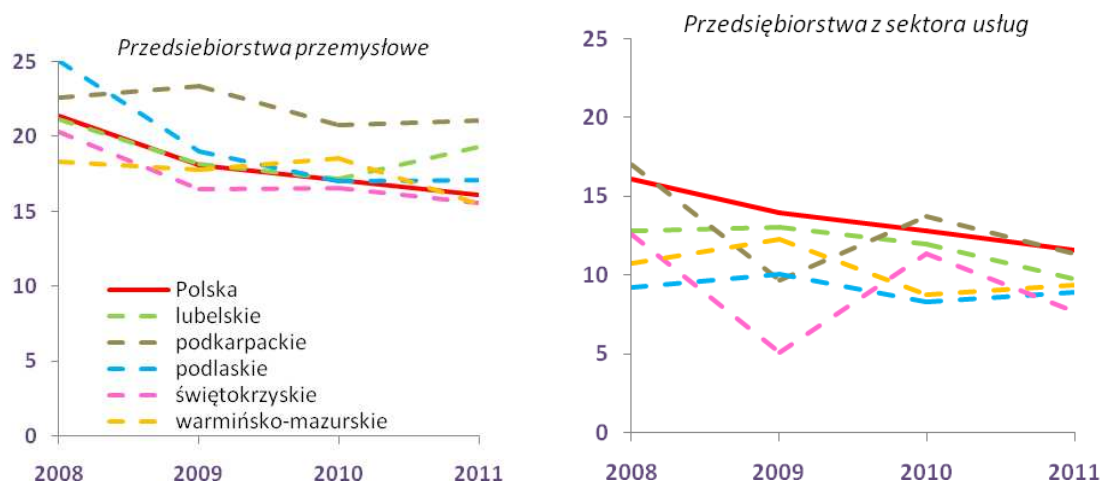
Rysunek 27. Zgłoszenia patentowe na 100 tys. mieszkańców w 2012 r.

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 44.

Pod względem innowacyjności przedsiębiorstw Polska Wschodnia nie odbiega znacząco od średniej krajowej. W skali kraju w 2011 r. odsetek przedsiębiorstw (małych, średnich i dużych), które wprowadziły innowacje wynosił w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych 16,1%, a dla przedsiębiorstw z sektora usług 11,6%. W makroregionie Polski Wschodniej mniejszy odsetek przedsiębiorstw usługowych wprowadził w 2011 r. innowacje – od 7,7% w świętokrzyskim, do 11,4% w podkarpackim (ten ostatni region prawie osiągnął średnią krajową). Nieco inaczej kształtowała się sytuacja przedsiębiorstw przemysłowych. Podlaskie (17,1%), świętokrzyskie (15,6%) i warmińsko-mazurskie (15,5%) odnotowały wartości zbliżone do średniej krajowej. Natomiast lubelskie i podkarpackie osiągnęły wynik wyraźnie lepszy od średniej: odpowiednio 19,3% oraz 21%. O ile w przypadku lubelskiego jest to nowe zjawisko – w poprzednich latach notowało wyniki zbliżone ze średnią krajową – o tyle podkarpackie od kilku lat cechuje się większym niż przeciętnie w kraju odsetkiem przedsiębiorstw innowacyjnych (Rysunek 28). Innowacyjność przedsiębiorstw w znacznej mierze jest związana z ich wielkością. Podczas gdy w przypadku dużych przedsiębiorstw przemysłowych (zatrudniających 250 i więcej osób) ponad połowa (57,8%) wprowadziła innowacje w 2011, to w przypadku średnich (50-249 pracowników) było to już tylko 30,1%, a w przypadku małych (10-49 pracowników) jedynie 8,9%. Regiony Polski Wschodniej nie odbiegają znacząco od tych ogólnokrajowych tendencji.

Rysunek 28. Przedsiębiorstwa innowacyjne (małe, średnie i duże) w latach 2008-2011 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując te relatywnie pozytywne dla makroregionu dane należy pamiętać, że oficjalne statystyki stwierdzają jedynie fakt wprowadzenia innowacji, ale nie mówią nic o ich zaawansowaniu technologicznym oraz – co ważniejsze – ich skali, tj. innowacje w skali przedsiębiorstwa czy innowacyjność w skali międzynarodowej traktowane są tak samo. Skala wprowadzanych innowacji stanowi o ich rynkowej atrakcyjności i konkurencyjności. Jak pokazują pogłębione analizy innowacyjności polskich przedsiębiorstw innowacje w skali krajowej i ponadkrajowej są wprowadzane bardzo rzadko. Przykładowo wśród przedsiębiorstw realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury (2007-2013) dominowały innowacje na poziomie przedsiębiorstwa (procesowe 44%, produktowe 40%) lub w skali lokalnej (odpowiednio 26% i 30%). Rzadziej była to skala regionalna (odpowiednio: 16% i 18%), bardzo rzadko krajowa (odpowiednio: 7% i 7%) oraz światowa (odpowiednio: 7% i 5%)⁴⁴. Relatywnie mała skala wprowadzanych innowacji w pewnej mierze wynika z wysokości nakładów przedsiębiorstw na

⁴⁴ Kupiec T., Miller A., Płoszaj A., Wojtowicz D., (2012) Ewaluacja RPO WiM w kontekście konkurencyjności firm, produktów i usług.

działalność innowacyjną. W 2011 r. na jednego podmiot gospodarczy przypadało średnio prawie 18 tys. zł nakładów na działalność innowacyjną. Natomiast w przypadku podmiotów z makroregionu Polski Wschodniej było to jedynie 5,5 tys. zł. Przy czym sytuacja w regionie była bardzo zróżnicowana – z jednej strony lubelskie i podlaskie zanotowały bardzo niskie poziomy tego wskaźnika (odpowiednio: 2 i 4,4 tys. zł), w warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim sytuacja była jedynie nieco lepsza (odpowiednio: 6,3 i 9,3 tys. zł), a z drugiej strony w podkarpackim wartość wskaźnika była zbliżona do średniej krajowej. Podobne zróżnicowanie widoczne jest w przypadku udziału przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w ogólnych przychodach ze sprzedaży. W 2011 r. wartość tego wskaźnika na poziomie krajowym wynosiła 8,9%. W większości regionów Polski Wschodniej sytuacja pod tym względem była zdecydowanie niekorzystna. W lubelskim, podlaskim i świętokrzyskim udział przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych wynosił od 3,6% (lubelskie) do 4,7% (świętokrzyskie), a w warmińsko-mazurskim 6,7%. Na tym tle wyraźnie wyróżniało się podkarpackie, gdzie zanotowano wartość tego wskaźnika na poziomie 10,5%, czyli powyżej średniej krajowej.

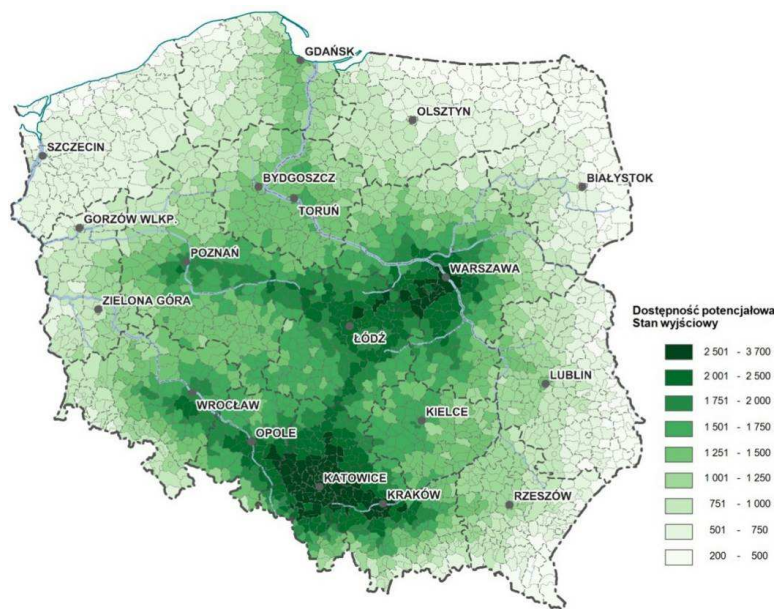
Niezadowolająca aktywność innowacyjna przedsiębiorstw w pewnej mierze związana jest z tym, że firmy w bardzo ograniczonym zakresie współpracują w zakresie działalności innowacyjnej z innymi podmiotami (zarówno przedsiębiorstwami, jak i instytucjami niekomercyjnymi). W Polsce Wschodniej ta niekorzystna tendencja jest wyraźniejsza niż przeciętnie w kraju. W 2012 r. współpracę w zakresie działalności innowacyjnej deklarowało 5,5% przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce. W czterech województwach makroregionu wskaźnik ten był niższy (świętokrzyskie: 4%, podlaskie 4,8%, lubelskie i warmińsko-mazurskie: 4,9%). Na tym tle bardzo pozytywnie wyróżnia się podkarpackie, które pod względem odsetka przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej (7,6%) zajmuje najlepszą pozycję nie tylko w Polsce Wschodniej, ale też w całym kraju. Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku przedsiębiorstw z sektora usług. W skali ogólnopolskiej w 2011 r. współpracę w zakresie działalności innowacyjnej deklarowało 3,5% z nich. W Polsce wschodniej w przypadku dwóch województw wskaźnik ten jest wyraźnie niższy (podlaskie: 2,3%, świętokrzyskie: 2,4%), natomiast warmińsko-mazurski oraz lubelskie i podkarpackie osiągają wynik zbliżony do średniej krajowej (na poziomie 3,4-3,6%).

Dostępność przestrzenna i infrastruktura transportowa

Przestrzenna dostępność Polski Wschodniej jest relatywnie słaba. Świadczą o tym niskie wartości wskaźników dostępności potencjałowej, zarówno w wariancie multimodalnym, jak i w wariancie tylko drogowym⁴⁵. W 2010 r. wartości Wskaźnika Międzygałęziowej Dostępności Transportowej (WMDT) w województwach makroregionu wschodniego należały do najniższych w kraju. Podobnie niekorzystny obraz rysuje się na podstawie wskaźnika uwzględniającego jedynie dostępność drogową (zob. Rysunek 29).

⁴⁵ Szczegółowe informacje na temat metodologii tych wskaźników można znaleźć np. w.: Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W. (2010) Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej, Biuletyn KPZK, nr 241. Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, s. 167.

Rysunek 29. Dostępność drogowa potencjałowa Polski. Stan w roku 2012

Źródło: Rosik P., Komornicki T., Stępnik M., Pomianowski W., (2012) Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 103.

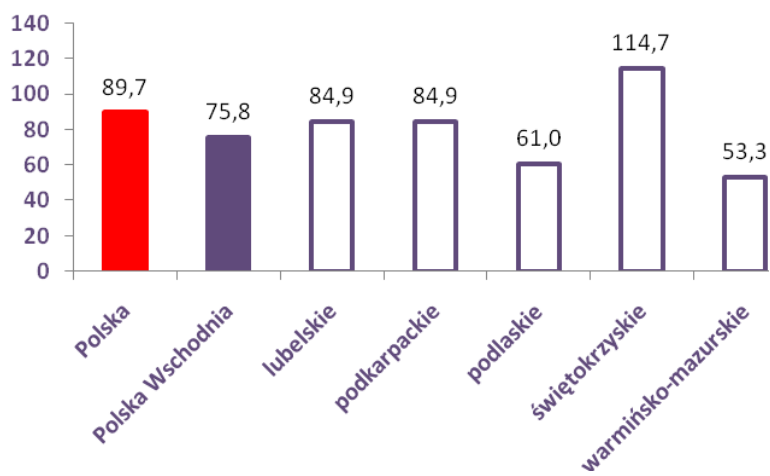
WMDT w stosunku do średniej krajowej (Polska=100) wynosił w podlaskim 73,3, w warmińsko-mazurskim 77,1, w lubelskim 81,7, w podkarpackim 82,3. Te regiony zajęły 12-15 miejsca w kraju. Gorszy wynik zanotowało jedynie zachodniopomorskie. Na tle Polski Wschodniej wyróżnia się natomiast świętokrzyskie z wartością WMDT wyraźnie przekraczającą średnią krajową (108,7). Lepsza pozycja świętokrzyskiego wynika zarówno jego położenia (bardziej centralne niż inne regiony Polski Wschodniej, bliższa odległość do ośrodków o największym w kraju potencjale demograficznym i gospodarczym), jak i z relatywnie dużego zaawansowania budowy drogi ekspresowej S7 łączącej Kielce z Krakowem i Warszawą⁴⁶. Relatywnie słaba dostępność transportowa Polski Wschodniej jest z jednej strony powiązana z peryferyjnym położeniem (względem krajowych i europejskich centrów rozwoju), a z drugiej jest wynikiem słabego rozwoju infrastruktury transportowej łączącej makroregion (a zwłaszcza jego główne ośrodki miejskie) z najważniejszymi ośrodkami krajowymi (Warszawa, Kraków, Trójmiasto).

Gęstość sieci drogowej w Polsce Wschodniej jest mniejsza niż przeciętnie w kraju. W całej Polsce w 2011 r. na 100 km² przypadało 89,7 km na 100 km² dróg o twardej nawierzchni. Natomiast w makroregionie Polski Wschodniej było to jedynie 75,8 km na 100 km². Sytuacja w makroregionie jest jednak bardzo zróżnicowana. W lubelskim i podkarpackim gęstość sieci drogowej jedynie nieznacznie ustępowała średniej krajowej. W świętokrzyskim sieć drogowa była znacznie gęstsza niż średnia krajowa (114,7 km na 100 km²). Natomiast podlaskie i warmińsko-mazurskie charakteryzują się bardzo niską gęstością infrastruktury drogowej (odpowiednio: 61 i 53,3 km na km²) (por. Rysunek 30). W tym przypadku różnice między regionami powiązane są w znacznej mierze ze strukturą sieci osadniczej i rozmieszczeniem ludności. Ogólna długość dróg nie jest kluczowym problemem makroregionu. Niedobory infrastruktury drogowej polegają przede wszystkim na bardzo słabym wyposażeniu w drogi o lepszej jakości, w tym zwłaszcza drogi dwujezdniowe, ekspresowe i autostrady. Istotne potrzeby w zakresie infrastruktury drogowej są widoczne mimo dość znaczących

⁴⁶ Komornicki T., Rosik P., Stępnik M. (2011) Dostępność transportowa w Polsce Wschodniej. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 86.

inwestycji realizowanych od 2004 r. przede wszystkim w ramach programów finansowanych ze środków UE (w latach 2004-2011 gęstość sieci drogowej w Polsce Wschodniej wzrosła o 12 %)⁴⁷.

Rysunek 30. Długość dróg o twardej nawierzchni na 100 km² w 2011 r. [km]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

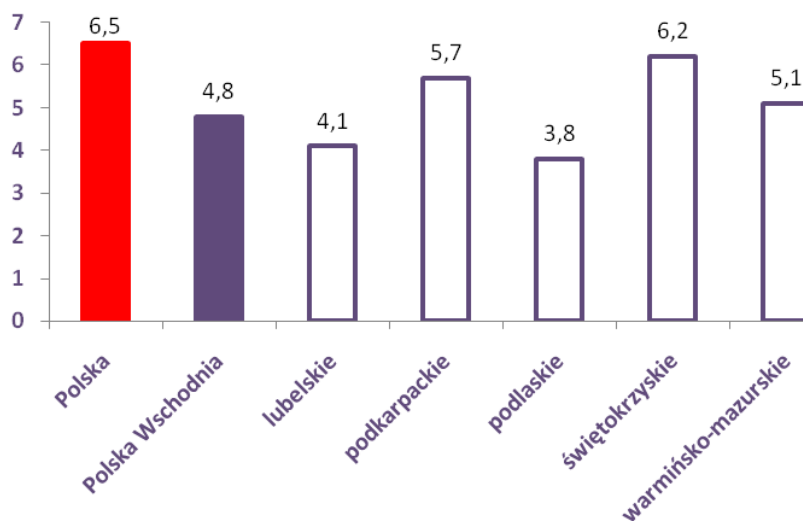
Także sieć kolejowa jest w Polsce Wschodniej gorzej rozwinięta niż w innych częściach kraju. W makroregionie w 2011 r. na 100 km² przypadało 4,8 km linii kolejowych, natomiast średnia krajowa wynosiła 6,5 km na 100 km². Makroregion był jednak w tym aspekcie bardzo zróżnicowany wewnątrz. W lubelskim i podlaskim gęstość linii kolejowych należała do najniższych w kraju. W warmińsko-mazurskim i podkarpackim sytuacja była nieco lepsza niż średnia makroregionalna, natomiast świętokrzyskie osiągnęło wynik zbliżony do średniej krajowej (por. Rysunek 31). Relatywnie słaby rozwój infrastruktury kolejowej w Polsce Wschodniej ma głębokie historyczne korzenie sięgające czasów przed drugą wojną światową⁴⁸ i jest widoczny zwłaszcza w porównaniu z najlepiej rozwiniętymi pod tym względem województwami (śląskie: 17,4, opolskie: 9,2, dolnośląskie: 8,9, małopolskie 7,4 km na 100 km²). Według danych Urzędu Transportu Kolejowego⁴⁹ w 2011 r. w Polsce Wschodniej z transportu kolejowego skorzystało 21,6 mln. pasażerów (liczba osób odprawionych). Stanowiło to 8,2% wszystkich pasażerów w transporcie kolejowym w Polsce, czyli zdecydowanie mniej niż wynikałoby z potencjału ludnościowego makroregionu (skupiającego ponad 1/5 ludności kraju). W efekcie podczas gdy w ujęciu ogólnokrajowym na jedną osobę przypada 6,9 podróży pociągiem, to w Polsce Wschodniej jest to jedynie 2,7 podróży na mieszkańca (podlaskie i podkarpackie: po 2,2; świętokrzyskie: 2,5; lubelskie: 2,7; warmińsko-mazurskie: 3,8). Mała, w porównaniu ze średnią krajową, intensywność kolejowych przewozów pasażerskich w Polsce Wschodniej jest wynikiem rzadszej niż w innych częściach kraju sieci kolejowej, a także stanu infrastruktury, która na wielu odcinkach jest zaniedbana, co zmniejsza maksymalną prędkość pociągów oraz obniża komfort podróży. Słaby stan infrastruktury kolejowej nie tylko wpływa negatywnie na możliwości przewozów pasażerskich, ale także na potencjał do rozwijania przewozów towarowych.

⁴⁷ Por. szerzej.: Komornicki T. (2012). Analiza potrzeb inwestycyjnych i uzasadnienie założeń operacyjnych programu dla Polski Wschodniej na lata 2014-2020 w obszarze „infrastruktura drogowa”.

⁴⁸ Por. szerzej: Taylor Z. (2007) Rozwój i regres sieci kolejowej w Polsce. PAN IGIPZ.

⁴⁹ Urząd Transportu Kolejowego (2012) Funkcjonowanie rynku transportu kolejowego w 2011 r. Warszawa: Urząd Transportu Kolejowego.

Rysunek 31. Długość linii kolejowych na 100 km² w 2011 r. [km]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W makroregionie działają dwa lotniska obsługujące transport pasażerski - w Rzeszowie (Rzeszów-Jasionka) i w Lublinie. Port Lotniczy Lublin jest najmłodszym polskim lotniskiem pasażerskim, pierwsze samoloty przyjął w czwartym kwartale 2012 r., w związku z czym lotnisko odnotowało stosunkowo niski ruch lotniczy w 2012 r. z wynikiem 5 697 pasażerów. Natomiast Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka w 2012 r. obsłużył 562 934 pasażerów, co stanowiło 2,3% pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce⁵⁰. Niemniej pod względem liczby pasażerów w 2012 r. zajął 8 miejsce wśród polskich lotnisk wyprzedzając lotniska w Łodzi, Szczecinie i Bydgoszczy. Podrzeszowskie lotnisko niewątpliwie podnosi atrakcyjność miasta i regionu, a także ułatwia funkcjonowanie Doliny Lotniczej oraz rozwijającego się wokół lotniska Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego Aeropolis.

Istotne znaczenie dla jakości życia, ale także dla tworzenia potencjału rozwojowego ma transport publiczny. Szczególnie istotne jest zapewnienie dobrego dostępu do lokalnych, subregionalnych i regionalnych ośrodków usług publicznych⁵¹. Ponadto transport publiczny jest istotnym czynnikiem budowania potencjału metropolitalnego stolic regionów Polski Wschodniej (por. niżej część dotycząca miast). Rozwój miejskiego transportu publicznego dodatkowo ma walor proekologiczny. Syntetyczna analiza stanu transportu publicznego jest trudna, ponieważ dostępne w tym zakresie dane statystyczne są bardzo ograniczone. Dane z 2008 r. dotyczące liczby mieszkańców miast, w których działa komunikacja publiczna, przypadającej na miejsca w wozach świadczą, że miasta Polski Wschodniej dysponowały skromniejszym taborem (77,4 miejsc na 1 tys. ludności) komunikacji publicznej niż średnia krajowa (99,1 miejsc na 1 tys. ludności). W ostatnich latach stolice regionów Polski Wschodniej dokonały dużych inwestycji w rozwój transportu publicznego – projekty te realizowane były przede wszystkim w ramach projektów współfinansowanych ze środków Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (wartość zrealizowanych projektów w 5 stolicach wyniosła prawie 2,1 mld zł). Mimo tych inwestycji strategie rozwoju Białegostoku, Kielc, Lublina, Olsztyna i Rzeszowa wskazują na potrzebę rozbudowy transportu publicznego, także w kontekście ochrony środowiska i przechodzenia do modelu gospodarki niskoemisyjnej.

Realizowane obecnie inwestycje w zakresie infrastruktury transportowej (przede wszystkim drogowej, ale także kolejowej) będą mieć pozytywny wpływ na dostępność regionów i miast Polski

⁵⁰ Dane według Urzędu Lotnictwa Cywilnego (www.ulc.gov.pl).

⁵¹ Trammer K. (2012) Dostępność komunikacyjna i mobilność w polskich regionach. Infos, nr 6(120), 29 marca 2012. Biuro Analiz Sejmowych.

Wschodniej, jednakże wobec tego, że inwestycje są realizowane w całym kraju, relatywna pozycja makroregionu nie ulegnie zasadniczej zmianie⁵². Cały czas istnieją duże potrzeby infrastrukturalne (budowa nowych tras i modernizacja istniejących) zwłaszcza w zakresie zapewnienia zewnętrznej dostępności makroregionu, jak również usprawnienia systemów transportowych największych miast⁵³.

Miasta

Sieć miejska w makroregionie Polski Wschodniej jest słabiej rozwinięta w porównaniu z innymi regionami kraju, co jest w znacznej mierze wynikiem historycznych procesów urbanizacji, która na ziemiach polskich przebiegała z zachodu na wschód. Poza stolicami województw (por. niżej) w makroregionie w zasadzie nie ma większych miast. Jedynym ośrodkiem miejskim niebędącym stolicą województwa i liczącym ponad 100 tys. mieszkańców jest Elbląg (124 tys. mieszkańców), położony w północno-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, i ze względu na przestrzenną bliskość ciężący ku Trójmiastu⁵⁴. W pozostałych regionach kolejne miasta pod względem liczby mieszkańców po stolicach wojewódzkimi mają 60-70 tys. mieszkańców (z tych miast najludniejszy jest położony w świętokrzyskim Ostrowiec Świętokrzyski – 73 tys. mieszkańców). Stosunkowo mała liczba ludności⁵⁵, połączona dodatkowo z peryferyjnym położeniem, sprawia że potencjał rozwojowy tych ośrodków jest relatywnie mały. O pozycji miast w Polsce Wschodniej, także miast średnich i małych, świadczy niski współczynnik urbanizacji. W 2012 r. nieco mniej niż połowa ludności Polski Wschodniej mieszkała w miastach (49,2%) – średnia krajowa była o ponad 11 pkt. proc. wyższa i wynosiła 60,6%. Przy czym w podlaskim i warmińsko-mazurskim współczynnik urbanizacji był zbliżony do średniej krajowej (odpowiednio: 60,3% oraz 59,3%). W pozostałych województwach Polski Wschodniej ludność miejska stanowi zdecydowanie mniej niż połowę mieszkańców (lubelskie: 46,5%, świętokrzyskie: 45%, podkarpackie: 41,4%) (por. Rysunek 32).

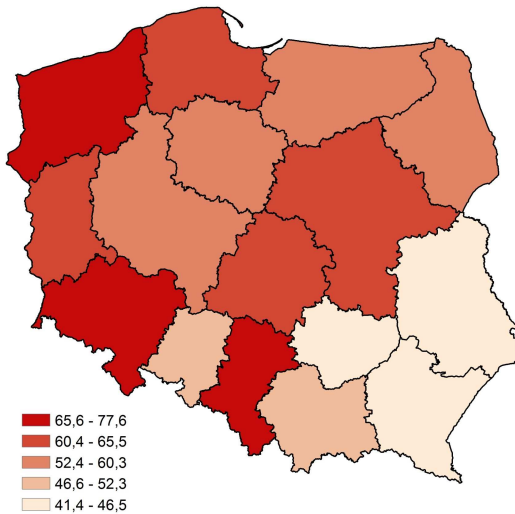
⁵² Komornicki T., Rosik P., Stępnik M. (2011) Dostępność transportowa w Polsce Wschodniej. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 86.

⁵³ Komornicki T. (2012). Analiza potrzeb inwestycyjnych i uzasadnienie założeń operacyjnych programu dla Polski Wschodniej na lata 2014-2020 w obszarze „infrastruktura drogowa”.

⁵⁴ Por. mapy na ss. 230-231 w: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2012) Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Wydanie II zmienione po reasumpcji w dniu 21 marca 2012 r. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 290.

⁵⁵ Analizy odwołujące się do tzw. reguły Zipfa o liniowej zależności między logarytmem rangi i wielkości ośrodka miejskiego dają przyczynek do twierdzenia, że w przypadku Polski miasta poniżej 90 tys. mieszkańców pełnią wyraźnie mniejszy zakres funkcji niż ośrodki większe (w przypadku tych ostatnich zakres funkcji miejskich i metropolitalnych rośnie wraz z liczbą ludności). Por. Smętkowski M., Gorzelak G., Jałowiecki B. (2009) Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje. Studia Regionalne i Lokalne, nr 1(35)/2009, ss. 52–73.

Rysunek 32. Współczynnik urbanizacji w 2012 r. [%]

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, zob. A. Płoszaj, *Diagnoza...*, op. cit., s. 18.

Duże miasta, a w szczególności metropolie są obecnie miejscami kluczowymi dla rozwoju zarówno gospodarczego, jak i społecznego⁵⁶. Metropolizacja rozwoju jest zjawiskiem globalnym, widocznym także w Polsce⁵⁷. W tym kontekście stan największych miast makroregionu Polski Wschodniej określa w znacznej mierze zarówno potencjał rozwojowy regionów, jak i bariery dla rozwoju. Szczególnie istotne znaczenie mają stolice województw makroregionu, które są zarazem najludniejszymi miastami w tym obszarze. Największym miastem makroregionu jest Lublin, w którym w 2012r. mieszkało 348 tys. osób. Najludniejsze miasto makroregionu jest zarazem dopiero dziewiątym miastem w Polsce pod względem liczby mieszkańców. W Białymstoku, stolicy podlaskiego, mieszkało 295 tys. osób (11 lokata w kraju). Pozostałe trzy stolice miały wyraźnie mniejszą liczbę ludności: Kielce (świętokrzyskie) – 201 tys. mieszkańców, Rzeszów (podkarpackie) – 182 tys. mieszkańców, Olsztyn (warmińsko-mazurskie) – 175 tys. osób.

Stolice województw Polski Wschodniej są relatywnie słabo rozwinięte zarówno na tle największych polskich miast, jak i w szczególności na tle miast europejskich. W klasyfikacji metropolii europejskich sporządzonej w 2005 r. w ramach programu ESPON, żadna ze stolic regionów Polski Wschodniej nie została uznana za tzw. Europejski Metropolitalny Obszar Wzrostu (ang. Metropolitan European Growth Areas – MEGA)⁵⁸. Warszawa została uznana za MEGA trzeciego stopnia, a Katowice wraz z aglomeracją, Kraków, Łódź, Poznań, Szczecin, Trójmiasto i Wrocław zostały zaklasyfikowane jako MEGA czwartego, najniższego, stopnia.

W ujęciu krajowym stolice województw Polski Wschodniej także klasyfikowane są niżej niż największe i najlepiej rozwinięte miasta. W wielokryterialnej klasyfikacji ośrodków miejskich w Polsce wykonanej w 2009 roku⁵⁹ żadna ze stolic makroregionu nie została uznana za ośrodek metropolitalny. Najwyższą lokatę uzyskał Lublin, który został zaklasyfikowany jako ośrodek regionalny klasy A. Białystok, Kielce, Rzeszów i Olsztyn zostały uznane za ośrodki regionalne klasy B. Dość podobny obraz wyłania się z Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przyjętej

⁵⁶ Por. np.: Sassen S. (1991) *The Global City*. Princeton: Princeton University Press.

⁵⁷ Por. np.: Jałowiecki B. (2005) *Polskie miasta w procesie metropolizacji*. *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 1(19), ss. 5-15.

⁵⁸ ESPON Project 1.1.1. (2005) *Potentials for polycentric development*. Potentials for polycentric development in Europe, NORDREGIO, Sztokholm <http://www.espon.lu/online/documentation/projects/thematic/>

⁵⁹ Smętkowski M., Gorzelak G.z, Jałowiecki B. (2009) *Obszary metropolitalne w Polsce: problemy rozwojowe i delimitacja*. Raporty i Analizy EUROREG 1/2009, s. 97.

w 2011 r. Białystok, Kielce, Rzeszów i Olsztyn wskazane zostały w niej jako ośrodki krajowe pełniące niektóre funkcje metropolitalne. Natomiast wyżej został zaklasyfikowany Lublin, który został wskazany jako jeden z jedenastu ośrodków metropolitalnych⁶⁰.

Relatywnie słaba pozycja największych miast Polski Wschodniej wynika nie tylko z ich mniejszego potencjału ludnościowego względem największych miast Polski, mają one również mniejszy potencjał gospodarczy i w małym stopniu pełnią funkcje kontrolne w gospodarce⁶¹, ponadto charakteryzują się słabiej rozwiniętą infrastrukturą, a także są słabiej powiązane z głównymi polskimi i europejskimi ośrodkami metropolitalnymi (czemu sprzyja zarówno słaby rozwój infrastruktury transportowej, jak i peryferyjne położenie). W efekcie stolice regionów Polski Wschodniej charakteryzują się relatywnie małą atrakcyjnością inwestycyjną, zwłaszcza dla inwestorów zagranicznych⁶². Mimo to, należy podkreślić, że ośrodki wojewódzkie są kluczowe dla rozwoju makroregionu. Wynika to z tego, że koncentrują one (wraz z obszarami funkcjonalnymi) znaczą częśći potencjału gospodarczego regionów, a w szczególności potencjału innowacyjnego⁶³ (w szczególności instytucji badawczych i szkół wyższych i IOB). Stolice zapewniają także szereg usług wyższego rzędu (edukacja, kultura, ochrona zdrowia, itd.)⁶⁴.

Jednym z istotnych czynników wpływających na niską pozycję największych miast makroregionu w krajowej sieci miejskiej jest ich relatywnie słaba dostępność komunikacyjna. Infrastruktura drogowa oraz kolejowa łącząca stolice województw Polski Wschodniej z najważniejszymi ośrodkami krajowymi nie jest rozwinięta w wystarczającym stopniu. Mimo pewnej poprawy w tym względzie będącej wynikiem inwestycji współfinansowanych ze środków unijnych od 2004 r. trudno mówić o radykalnej zmianie sytuacji. Konieczne jest zapewnienie lepszego skomunikowania stolic makroregionu z Warszawą. W szczególności dotyczy to Białegostoku (droga S8), Lublina (S17), Olsztyna (S7) i Kielc (S7). Z punktu widzenia Rzeszowa i południowej części makroregionu kluczowe jest natomiast połączenie z Krakowem (dokończenie budowy autostrady A4 na odcinku Rzeszów-Tarnów). Ponadto istotne jest również doprowadzenie do lepszego skomunikowania z Warszawą poprzez budowę drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów-Lublin i S17 na odcinku Lublin-Warszawa. Poprawa skomunikowania z Krakowem jest także istotna dla Kielc (S7). Z kolei dla Olsztyna znaczenie ma udrożnienie połączenia z Trójmiastem (S7 i dojazd do tej trasy drogą krajową nr 16). Rozwojowi infrastruktury drogowej powinna towarzyszyć poprawa połączeń kolejowych, a w szczególności skomunikowania stolic makroregionu z Warszawą i innymi głównymi polskimi metropoliami za pomocą szybkiego transportu pasażerskiego⁶⁵. Rozwój transportu kolejowego ma znaczenie nie tylko dla poprawy dostępności stolic makroregionu, ale także jest istotny z punktu widzenia ochrony środowiska, procesu dostosowywania do gospodarki niskoemisyjnej czy mówiąc szerzej rozwoju zrównoważonego.

W tym kontekście istotny jest także rozwój transportu publicznego⁶⁶, w szczególności w stolicach makroregionu oraz w ich obszarach funkcjonalnych. Sprawny transport publiczny jest jednym

⁶⁰ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2012) *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*. Wydanie II zmienione po reasumpcji w dniu 21 marca 2012 r. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 290.

⁶¹ Śleszyński P. (2007) *Gospodarcze funkcje kontrolne w przestrzeni Polski*, *Prace Geograficzne*, nr 213, Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, s. 320.

⁶² Wodnicka M. (2011) *Atrakcyjność inwestycyjna przestrzeni miejskiej w dobie globalizacji gospodarki [w:] Namyślak B. Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Zmiany funkcjonalno-przestrzenne miast i obszarów wiejskich. Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego*, nr. 20. Wrocław: Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, ss. 53-63.

⁶³ Domański R., 2000, *Miasto innowacyjne*, *Studia KPZK PAN*, t. CIX. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

⁶⁴ Markowski T. (2007) *Funkcje metropolitalne pięciu stolic województw wschodnich*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju regionalnego.

⁶⁵ Komornicki T. (2007) *Stan i perspektywy rozwoju kolei w Polsce Wschodniej*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

⁶⁶ Then R. (2012) *Transport publiczny jako element polityki zrównoważonego rozwoju* ss. 129-150. *Zarządzanie i Edukacja*, nr 84, wrzesień-październik 2012.

z czynników budujących konkurencyjność danego ośrodka⁶⁷. Badania z 2009 r. roku pokazują, że mieszkańcy stolic województw Polski Wschodniej powszechnie korzystają z transportu publicznego (od 71% w przypadku Kielc, do 77% w przypadku Białegostoku i Lublina). Ponadto duża grupa ludności korzysta z transportu publicznego codziennie (od 26% w Rzeszowie do 38% w Białymstoku). Przy czym widoczna jest pewna zależność między rozwojem transportu publicznego (liczba pojazdów, przystanków, linii, kursów) a częstotliwością i powszechnością korzystania. W opinii mieszkańców stolic Polski Wschodniej najłagodniejszym elementem transportu publicznego jest stan techniczny dróg, który przekłada się na wygodę przejazdu (szczególnie w przypadku Lublina, Olsztyna i Kielc). Innym elementem ocenianym przeciętnie nieco gorzej niż inne (stan techniczny pojazdu, częstotliwość kursowania w godzinach szczytu) jest częstotliwość kursowania poza godzinami szczytu. Relatywnie najwyższe oceny uzyskała łatwość zakupu biletu⁶⁸. Dostępne dane nie pozwalają jednak w syntetyczny sposób ocenić stopnia rozwoju transportu publicznego w miastach makroregionu w odniesieniu do innych polskich i europejskich miast. Analizy o charakterze jakościowym świadczą jednak o dużych potrzebach rozwojowych w zakresie transportu publicznego w polskich miastach⁶⁹. W szczególności istotne jest zapewnienie wysokiej jakości (np. punktualność), dostępności (w tym także dla osób niepełnosprawnych), efektywności i konkurencyjności względem prywatnego transportu samochodowego (czas przejazdu, częstotliwość, wygoda, koszty, zasięg sieci, itd.). Jednym z elementów tworzenia takiego sprawnego systemu jest zapewnienie intermodalności, tj. zintegrowanie różnych rodzajów komunikacji publicznej (kolej, autobus, tramwaj, trolejbus) oraz stworzenie dogodnych możliwości łączenia transportu publicznego z prywatnym (parkingi typu „parkuj i jedź”, infrastruktura transportu rowerowego).

⁶⁷ Por. np. Smętkowski M. (2011) Polityka spójności a konkurencyjność dużych polskich miast. Studia Regionalne i Lokalne, wydanie specjalne 2011.

⁶⁸ PARP (2010) Systemy miejskiego transportu zbiorowego w Polsce Wschodniej. Warszawa: PARP, s. 10.

⁶⁹ Beim M. (2011) Sprawny transport publiczny w polskich miastach. Raport Instytutu Sobieskiego, nr 40, wrzesień 2011 r.

Analiza SWOT

Atuty	Szanse
<ul style="list-style-type: none"> • Specjalizacja i koncentracja potencjału (skupiska usługowo-produkcyjne oraz klastry i inicjatywy klastrowe) w wybranych branżach gospodarki z dobrymi perspektywami rozwojowymi • Specjalizacja i koncentracja potencjału w wybranych dziedzinach nauki w tym odpowiadających specjalizacji gospodarczej makroregionu • Ponadregionalne funkcje miast wojewódzkich • Duża liczba instytucji otoczenia biznesu z dobrym zapleczem infrastrukturalnym i kadrowym • Pozytywne trendy w zakresie zwiększania poziomu innowacyjności Polski Wschodniej (wzrost wartości nakładów na badania i rozwój, sukces pojedynczych ośrodków badawczych, potencjał infrastrukturalny uczelni wyższych i ośrodków badawczych, ewolucja struktury przemysłu w Polsce Wschodniej w kierunku branż bardziej zaawansowanych) • Pozytywne doświadczenia współpracy w relacjach między województwami Polski Wschodniej w wyniku realizacji wspólnych przedsięwzięć w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 	<ul style="list-style-type: none"> • Napływ środków zewnętrznych na cele rozwojowe • Poprawa dostępności transportowej do głównych makroregionalnych rynków pracy i dobre perspektywy dalszego zwiększenia dostępności transportowej makroregionu w wyniku zakończenia inwestycji realizowanych w perspektywie finansowej 2007-13 oraz podjęcia kolejnych w okresie 2014-2020 • Napływ bezpośrednich inwestycji przedsiębiorstw spoza makroregionu, w tym zza granicy • Przejście gospodarki światowej i europejskiej do wzrostowej fazy cyklu rozwoju gospodarczego
Słabości	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie zatrudnienie w niskowydajnym rolnictwie • Niska wydajność pracy • Niska innowacyjność gospodarki oraz intensywność i jakość działalności badawczo-rozwojowej • Niski poziom wewnętrznej i zewnętrznej dostępności transportowej • Niedostatecznie rozwinięte funkcje metropolitalne stolic makroregionu 	<ul style="list-style-type: none"> • Pogłębienie się kryzysu gospodarczego w Europie • Nasilenie odpływu migracyjnego, zwłaszcza młodszych i lepiej wykształconych osób oraz inne niekorzystne trendy demograficzne związane z kurczeniem się zasobów pracy • Wzrost pozycji konkurencyjnej innych polskich oraz europejskich regionów • Petryfikacja niekorzystnej struktury gospodarki (duży udział nieefektywnego rolnictwa) • Pogłębianie się dystansu rozwojowego Polski Wschodniej wobec średniej krajowej • Silna presja konkurencyjna województw spoza Polski Wschodniej oraz ze strony regionów zagranicznych

1.2 WKŁAD W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARczo-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

Zgodnie z zapisami projektu Umowy Partnerstwa Polska Wschodnia jest jednym z obszarów strategicznej interwencji państwa, na których będą podejmowane działania współfinansowane przez fundusze WRS na lata 2014-2020 w ramach wszystkich krajowych programów operacyjnych, pięciu programów regionalnych oraz części programów EWT i EISP. Dodatkowe środki na wsparcie rozwoju i pozycji konkurencyjnej Polski Wschodniej przeznaczone będą w ramach niniejszego Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020 (PO PW).

PO PW 2014-2020 jako dodatkowy instrument wsparcia finansowego rozwoju gospodarczego i społecznego dedykowany 5 województwom Polski Wschodniej, będzie wzmacniał (efekt synergii) i uzupełniał (zgodnie z zasadą komplementarności interwencji) oddziaływanie wsparcia realizowanego w ramach regionalnych i krajowych programów operacyjnych europejskiej polityki spójności, z których będą finansowane zasadnicze przedsięwzięcia rozwojowe.

Podstawę do sformułowania kierunków i priorytetów rozwojowych makroregionu Polski Wschodniej w perspektywie średniokresowej stanowi **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020⁷⁰ (SRSGPW)**.

Wizja strategiczna dla Polski Wschodniej, sformułowana w toku prac aktualizujących *Strategię*, koncentruje się na trzech szansach rozwojowych, które w największym stopniu mogą przyczynić się w średnim okresie do poprawy wydajności pracy, a w efekcie - do poprawy pozycji rozwojowej i konkurencyjnej makroregionu. Te szanse to:

- 1) systematyczne **podnoszenie poziomu innowacyjności makroregionalnej gospodarki, bazujące na endogenicznych wiodących specjalizacjach gospodarczych,**
- 2) **aktywizacja zasobów pracy i podniesienie jakości kapitału ludzkiego,**
- 3) **zbudowanie intensywnych powiązań społeczno-gospodarczych z lepiej rozwiniętym otoczeniem,** dla których warunkiem niezbędnym jest zintegrowana i efektywna **infrastruktura powiązań komunikacyjnych** zewnętrznych i wewnętrznych oraz rozbudowana i zmodernizowana **infrastruktura elektroenergetyczna.**

PO PW 2014-2020 będzie jednym z instrumentów finansowych, służących realizacji strategicznych celów rozwojowych dla Polski Wschodniej, określonych w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, koncentrujący swoją interwencję na wybranych obszarach:

Działalność badawczo-rozwojowa i innowacyjność

W strategii *Europa 2020 na rzecz wzrostu inteligentnego, zrównoważonego oraz sprzyjającego włączeniu społecznemu* oraz w *Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki* podkreślono potrzebę większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej. Stąd, w latach 2014-2020, od polityki spójności oczekuje się redukcji zarówno trwałej nieefektywności (zwłaszcza poprzez wspieranie badań naukowych, rozwój technologiczny oraz szeroki zakres innowacji, włączając innowacje pozatechnologiczne), jak i trwałego wykluczenia społecznego⁷¹ i włączenia się w ten sposób w realizację celów strategii *Europa 2020*⁷². Inicjatywy flagowe w ramach strategii *Europa 2020*, ważne z punktu widzenia polityki innowacyjnej, to przede wszystkim *Unia Innowacji*, której główne założenia obejmują działalność badawczo-rozwojową

⁷⁰ Zaktualizowana Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 11 lipca 2013 r.

⁷¹ Zob. Barca F., An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations, 2009.

⁷² Rogut A., Piasecki B, Analiza..., op. cit., s 5.

i innowacje jako instrumenty rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych oraz komercjalizację innowacji dzięki współpracy nauki z gospodarką.

Jednym z priorytetów finansowania określonych przez KE (PP) dla funduszy objętych WRS jest otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom, którego celem jest **wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji**. W ramach tego celu, KE zaleca koncentrację działań na wspieraniu prywatnych inwestycji w zakresie badań i rozwoju poprzez wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu. Ponadto, jednym z postulatów KE w zakresie tworzenie środowiska przyjaznego innowacjom jest wspieranie i rozszerzanie polityki w zakresie klastrów oraz poprawa jakości sieci biznesowych, m.in. przez korzystanie z istniejących parków technologicznych i naukowych oraz klastrów.

Jednym z priorytetowych kierunków interwencji publicznej, określonym w Strategii Rozwoju Kraju 2020 (SRK), mającym na **celu zwiększenie innowacyjności gospodarki**, jest **wzrost popytu na wyniki badań naukowych oraz zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych**. W tym celu niezbędne jest wsparcie polegające na upowszechnieniu korzystania z systemu zachęt do finansowania działalności badawczo-rozwojowej, budowaniu kultury innowacji, zwiększeniu wśród przedsiębiorców zrozumienia dla roli innowacji w efektywnym prowadzeniu biznesu oraz wzmocnieniu i rozwoju instytucji otoczenia biznesu wspierających innowacyjność.

Zgodnie z analizą zawartą w SRSGPW, województwa Polski Wschodniej charakteryzuje niższy niż średni dla kraju poziom innowacyjności. Jego konsekwencją jest niższa wydajność pracy, niekorzystnie rzutująca na konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjną makroregionu. W badaniu regionalnego potencjału innowacyjnego obejmującego wszystkie regiony UE-27, województwa Polski Wschodniej zaklasyfikowano do grupy regionów o niskiej innowacyjności, zdolnych raczej do absorpcji innowacji wytwarzanych gdzie indziej, niż do generowania innowacji przełomowych, rozpoczynających nowe fale rozwoju gospodarczego⁷³. Te obserwacje znalazły swoje potwierdzenie również w typologii regionalnej innowacyjności opracowanej przez Europejską Sieć Obserwacyjną Rozwoju Terytorialnego (ESPON), zgodnie z którą województwa Polski Wschodniej zostały zaliczone do kategorii regionów o profilu nastawionym na innowacyjność imitacyjną⁷⁴. Według SRSG PW, **kluczowym strategicznym wyzwaniem z punktu widzenia systematycznego wzmocnienia pozycji konkurencyjnej makroregionu w kraju i za granicą jest podniesienie poziomu innowacyjności gospodarek Polski Wschodniej**. W tym celu Strategia rekomenduje wdrożenie działań polegających na:

- wspieraniu wypracowywania i implementowania rozwiązań innowacyjnych w obszarach związanych z ponadregionalnymi specjalizacjami gospodarczymi (komercjalizacja wiedzy), w szczególności w ramach modelu współpracy sieciowej,
- poprawie warunków ramowych dla prowadzenia działalności o charakterze innowacyjnym poprzez zwiększenie dostępu do kapitału dla przedsiębiorstw i stworzenie systemu zachęt finansowych dla prowadzenia działalności innowacyjnej w ramach ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych oraz wzmocnienie systemu doradztwa,
- wsparciu dla powstawania innowacyjnych przedsiębiorstw w ramach ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych i wysokiej jakości nowych miejsc pracy,
- wzmocnieniu powiązań i podnoszeniu umiejętności i kompetencji uczestników procesów innowacji (przedsiębiorcy, ośrodki naukowe, szkoły i uczelnie, administracja publiczna, instytucje kultury),

⁷³ DG Regio, Komisja Europejska, 2010.

⁷⁴ *Knowledge – Innovation – Territory*, ESPON, 2012.

- edukacji na rzecz innowacyjności i promocja postaw innowacyjnych,
- wsparciu współpracy w sektorze B+R w wymiarze ponadregionalnym i międzynarodowym, z uwzględnieniem wymiaru transgranicznego,
- wspieraniu transferu wiedzy (parki technologiczne, centra doskonałości i kompetencji, centra transferu technologii, spółki celowe),
- wzmocnieniu kadr naukowych, ośrodków naukowych,
- wsparciu rozwoju nowoczesnych technologii (wsparcie dla badań).

Odpowiedzią PO PW 2014-2020 na zdiagnozowane bariery i potencjały w zakresie działalności B+R+I jest skierowanie środków finansowych na rzecz wzmocnienia zdolności do generowania i absorpcji rozwiązań innowacyjnych, przede wszystkim poprzez wdrażanie innowacji, podniesienie aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw w obszarze B+R, w szczególności w ramach inteligentnych specjalizacji, w tym prowadzenia badań i prac rozwojowych.

Ponadto, projektowana interwencja stanowi odpowiedź na postulat zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności gospodarki poprzez zwiększenie nakładów prywatnych na B+R (Europa 2020/KPR) oraz zagwarantowania lepszych powiązań między badaniami, innowacjami a przemysłem (zalecenie 5, CSR).

Przedsiębiorczość

Interwencja Programu w zakresie wsparcia przedsiębiorczości będzie się wpisywała w realizację priorytetu strategii Europa 2020, jakim jest **wzrost inteligentny oraz sprzyjający włączeniu społecznemu**. Inicjatywą flagową w ramach strategii *Europa 2020*, ważną z punktu widzenia zakresu interwencji Programu związanej z poprawą konkurencyjności przedsiębiorstw z Polski Wschodniej, jest przede wszystkim *Polityka przemysłowa w erze globalizacji*, której główne założenia ogniskują się wokół poprawy otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP, oraz wspieraniu rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych.

Program w zakresie projektowanego wsparcia odpowiada na propozycje KE, dotyczące priorytetów finansowania dla funduszy objętych WRS (PP) w zakresie celu tematycznego dotyczącego podnoszenia konkurencyjności MŚP. Tym samym, projektowana interwencja przyczyni się do realizacji postulowanego w tym dokumencie zwiększania wydajności poprzez przedsiębiorczość i innowacje, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw. Ponadto, działania Programu w zakresie CT 3 wpisują się w kierunek CSR/PP, jakim jest wspieranie zmian strukturalnych w gospodarce poprzez opracowywanie nowych modeli biznesowych w MŚP poprzez zwiększanie międzynarodowej ekspansji polskich przedsiębiorstw. Z uwagi na rosnące znaczenie klastrów w polityce Unii Europejskiej, ważnym wyzwaniem w Polsce jest również wypracowanie efektywnych instrumentów ich wspierania w perspektywie kolejnego okresu programowego 2014-2020.

Jednocześnie, poprzez wsparcie działań zaplanowanych do realizacji w ramach CT 3, Program przyczyni się do realizacji założeń Strategii Rozwoju Kraju 2020. PO PW, poprzez wsparcie internacjonalizacji oraz powiązań kooperacyjnych MŚP w Polsce Wschodniej, będzie wpływał na osiągnięcie celu szczegółowego SRK, jakim jest **wzrost wydajności gospodarki**. Tym samym, projektowana interwencja odpowiada na następujące działania określone w SRK:

- rozwój eksportu, towarów i usług (II.1.4), m. in. poprzez wsparcie opracowania instrumentów wspierających zaangażowanie polskich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych,
- zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych (II.3.4), m. in. poprzez wspieranie tworzenia klastrów oraz oparcie funkcjonowania klastrów na modelu rynkowo-partycypacyjnym.

Zgodnie z analizą zawartą w SRS GPW, Polskę Wschodnią charakteryzuje niski poziom przedsiębiorczości. W porównaniu do Polski ogółem, w makroregionie powstaje znacznie mniej przedsiębiorstw, a kondycja tych istniejących jest słabsza w porównaniu z ogólnokrajowymi tendencjami. Świadczą o tym chociażby wyraźnie niższe niż średnia krajowa przychody. Kolejną cechą negatywnie wyróżniającą makroregion na tle kraju jest zagraniczna wymiana handlowa, która w Polsce Wschodniej jest zdecydowanie mniejsza niż w innych regionach kraju. W związku z powyższym zwiększenie skali eksportu jest jednym z ważniejszych wyzwań dla makroregionalnej gospodarki.

W celu osiągnięcia sformułowanej w SRS GPW wizji rozwojowej makroregionu, *Strategia w zakresie wsparcia przedsiębiorczości i szeroko pojętego rynku pracy* rekomenduje realizację m. in. następujących działań:

- stworzenie systemu zachęt do podejmowania działalności gospodarczej i powstawania nowych miejsc pracy,
- promocji postaw przedsiębiorczych i wsparcie dla inkubatorów przedsiębiorczości, w tym akademickiej.

Wychodząc z założenia, że Cel tematyczny 3 będzie realizowany w przeważającym zakresie na poziomie regionalnym, w szczególności przez bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw, interwencja PO PW 2014-2020 została skoncentrowana na realizacji przedsięwzięć związanych ze wsparciem klastrów oraz międzynarodowej działalności MŚP. W ramach celu 3 interwencja skierowana będzie również na tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP, w szczególności innowacyjnych i technologicznych, oraz budowaniu „kultury innowacji” w Polsce Wschodniej poprzez wsparcie rozwoju nowych pomysłów biznesowych oraz start-upów. Wsparcie to służyć ma przede wszystkim niwelowaniu barier powstrzymujących osoby młode przed zakładaniem własnych firm w makroregionie.

Dostępność przestrzenna i infrastruktura transportowa

Interwencja Programu w obszarze infrastruktury transportowej wpisująca się będzie w realizację priorytetu strategii Europa 2020 jakim jest *wzrost zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej*, w tym w inicjatywę flagową *Europa efektywnie korzystająca z zasobów*.

Jednocześnie jak wskazano w projekcie Umowy Partnerstwa (UP) efektem niewystarczającego rozwoju infrastruktury transportowej są utrudnienia w rozwoju terytorialnym, zarówno w odniesieniu do miast i ich obszarów funkcjonalnych, jak i obszarów o słabej dostępności do usług, a co za tym idzie ograniczenie skali efektu mnożnikowego w gospodarce. W tym kontekście, zgodnie z UP, bardzo ważnym wyzwaniem w perspektywie do roku 2020 jest zwiększenie zewnętrznej i wewnętrznej (międzyregionalnej i lokalnej) dostępności terytorialnej.

Ponadto jak wskazano w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 roku* istotną barierą dla pełnego wykorzystania endogennych potencjałów makroregionu jest jego niska dostępność wewnątrzregionalna, przejawiająca się przede wszystkim niedostateczną dostępnością do ośrodków wojewódzkich, czyli miejsc koncentracji najważniejszych funkcji administracyjnych, naukowych i gospodarczych w makroregionie, w tym również usług publicznych. Świadczą o tym m.in. niskie wartości wskaźników dostępności potencjałowej, zarówno w wariantcie multimodalnym, jak i w wariantcie tylko drogowym⁷⁵. W 2010 r. wartości Wskaźnika Międzygałęziowej Dostępności Transportowej (WMDT) w listy województwach makroregionu wschodniego należały do najniższych w kraju. Podobnie niekorzystny obraz rysuje się na podstawie wskaźnika uwzględniającego jedynie dostępność

⁷⁵ Szczegółowe informacje na temat metodologii tych wskaźników można znaleźć np. w.: Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W. (2010) Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej, Biuletyn KPZK, nr 241. Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, s. 167.

drogową. Należy podkreślić, że niedostatecznie rozwinięta i słabo zintegrowana infrastruktura transportowa utrudnia przepływ *know-how* i wzmacnianie powiązań funkcjonalnych Polski Wschodniej z ośrodkami spoza makroregionu służących dyfuzji rozwoju⁷⁶.

Usuwanie barier infrastrukturalnych, obok wsparcia w zakresie podnoszenia poziomu innowacyjności i wzmacniania jakości kapitału ludzkiego i aktywizacji zasobów na rynku pracy, uznane zostało w ww. Strategii jako kluczowe strategiczne wyzwanie z punktu widzenia systematycznego wzmacniania pozycji konkurencyjnej Polski Wschodniej w kraju i za granicą. W tym celu Strategia rekomenduje wdrożenie działań polegających na:

- zwiększeniu dostępności transportowej do stolic wojewódzkich, w tym w ramach obszarów funkcjonalnych rynków pracy,
- rozwoju powiązań transportowych pomiędzy głównymi ośrodkami Polski Wschodniej,
- rozwoju niskoemisyjnego transportu miejskiego i aglomeracyjnego w głównych ośrodkach miejskich.

Odpowiedzią PO PW 2014-2020 na zdiagnozowane w Strategii Polski Wschodniej bariery i potencjały w zakresie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej jest skierowanie wsparcia na realizację inwestycji służących podniesieniu poziomu efektywności funkcjonowania układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych i w efekcie skróceniu czasu codziennych dojazdów do pracy (mobilność wahadłowa), co umożliwi lepszy dostęp do rynków pracy.

Ponadto planowana interwencja będzie ukierunkowana na wzmocnienie wewnętrznych i uzupełnienie zewnętrznych połączeń w transporcie kolejowym Polski Wschodniej. Podstawowym założeniem interwencji będzie skierowanie środków na realizację inwestycji na odcinkach służących poprawie dostępności transportowej w obrębie Polski Wschodniej, a jednocześnie istotnych pod względem wzmacniania makroregionalnych potencjałów rozwojowych.

Jednocześnie mając na uwadze fakt, że realizacja inwestycji wspierających rozwój nowoczesnej infrastruktury transportowej przyczynia się do poprawy stanu środowiska i jakości życia mieszkańców oraz zwiększa możliwości rozwojowe makroregionu środki będą przeznaczone także na wsparcie rozbudowy istniejących bądź tworzenia nowych ekologicznych sieci systemu komunikacji publicznej w miastach wojewódzkich oraz ich obszarach funkcjonalnych.

Dodatkowo planowana interwencja wpisuje się również w realizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020* przyczyniając się do zwiększenia dostępności komunikacyjnej w dostępie do rynków pracy i zwiększenia efektywności transportu poprzez modernizację i rozbudowę połączeń transportowych w zakresie uspokajania ruchu na drogach przechodzących przez miasta wojewódzkie Polski Wschodniej.

Cel główny PO PW

Biorąc pod uwagę zdiagnozowane (m.in. *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*) wyzwania i potencjały makroregionu Polski Wschodniej **celem głównym interwencji programu w latach 2014 – 2020 będzie wzrost konkurencyjności i innowacyjności makroregionu Polski Wschodniej**

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez koncentrację działań programu na:

- wsparciu w obszarze innowacyjności i B+R,
- wsparciu konkurencyjności przedsiębiorstw w szczególności w obszarze internacjonalizacji,

⁷⁶ Śleszyński P., Czapiewski K., Kozak M., Znaczenia ośrodków miejskich oraz ich hierarchicznych powiązań dla regionalnego i lokalnego rozwoju ekonomicznego i społecznego Polski Wschodniej, Warszawa 2011.

- wsparcie w zakresie poprawy efektywności układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych
- wsparciu w zakresie zwiększenia spójności wewnętrznej makroregionu.

Koncentracja programu na ww. działaniach ma na celu tworzenie trwałych podstaw dla rozwoju konkurencyjności regionalnej. Jej źródłem może być przyspieszenie procesu wprowadzania oraz upowszechniania innowacji i postępu techniczno-organizacyjnego, współpraca i sieciowanie, w tym z partnerami spoza makroregionu, dążenie do nawiązywania kontaktów międzynarodowych, w tym wymiana doświadczeń z podmiotami zagranicznymi. Ważnym aspektem konkurencyjności regionalnej jest również nowoczesna infrastruktura transportowa zwiększająca dostępność komunikacyjną, zarówno w wymiarze wewnętrznej spójności, jak i dostępności zewnętrznej. Poprawa dostępności wewnętrznej przekłada się na efektywne wykorzystanie endogennych zasobów regionów, takich jak np. kapitał ludzki, natomiast sprawny, punktualny i niezawodny transport publiczny wpływa na poprawę jakości życia, przynosząc korzyści wizerunkowe dla przestrzeni miejskiej, jako dobrego miejsca do zamieszkania dla osób kreatywnych.

UZASADNIENIE WYBORU CELÓW TEMATYCZNYCH I PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH

Podstawę wyboru celów tematycznych realizowanych w ramach Programu, uwzględniającą zarówno wnioski z diagnozy sytuacji i trendów rozwojowych tego obszaru, jak również szerokie uwarunkowania europejskie i krajowe, stanowi *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020* r. Cele i zakres wsparcia PO dla Polski Wschodniej są jednocześnie odpowiedzią na wybrane wyzwania rozwojowe nakreślone w projekcie Umowy Partnerstwa (UP) w odniesieniu do pięciu województw makroregionu. PO PW 2014-2020 koncentruje się na przedsięwzięciach, które wpisują się w realizację zadań związanych z budową gospodarki opartej na wiedzy i rozwoju kapitału intelektualnego, wzmocnieniem głównych ośrodków koncentracji działalności gospodarczej oraz zwiększeniem zewnętrznej i wewnętrznej (międzyregionalnej i lokalnej) dostępności terytorialnej.

Specyfiką polityki spójności na lata 2014-2020 jest koncentracja tematyczna i koordynacja funduszy unijnych, które w perspektywie do 2020 roku wprowadzą gospodarki europejskie na ścieżkę inteligentnego, trwałego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego⁷⁷.

Biorąc pod uwagę wyzwania i potencjały makroregionu Polski Wschodniej zdiagnozowane w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, PO PW 2014-2020 – zgodnie z zasadą selektywności i koncentracji – skoncentruje swoją interwencję na celach tematycznych nr 1, 3, 4 i 7.

Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru
1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1.2. promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z	1. Zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki poprzez zwiększenie nakładów prywatnych na B+R (Europa 2020/KPR) oraz 2. Realizacja zalecenia 5 dot. zagwarantowania lepszych powiązań między badaniami, innowacjami i przemysłem (CSR) 3. Realizacja celów SRSG PW dot.

⁷⁷ Rogut A., Piasecki B, Analiza potrzeb inwestycyjnych i rekomendacje odnośnie założeń operacyjnych programu dla Polski Wschodniej na lata 2014-2020 w obszarze Celu tematycznego 1 Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji z uwzględnieniem Celu tematycznego 3 Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury polityki spójności na lata 2014-2020, Część I Ekspertyza przygotowana na zlecenie MRR, 2013, s. 6.

	dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzenie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację	systematycznego podnoszenia poziomu innowacyjności makroregionalnej gospodarki 4. Niska innowacyjność gospodarki oraz intensywność i jakość działalności badawczo-rozwojowej w makroregionie
3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury	3.1 promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości	1. Zwiększanie wydajności poprzez przedsiębiorczość i innowacje, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw (PP) 2. Budowanie efektywnego otoczenia wspierającego przedsiębiorstwa i przyczynianie się do innowacji, przedsiębiorczości (PP) 3. Realizacja celów SRSG PW dot. promocji postaw przedsiębiorczych oraz podejmowania samodzielnej działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy
	3.2. opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji	1. Budowa efektywnego otoczenia wspierającego przedsiębiorstwa i przyczynianie się do innowacji, przedsiębiorczości i internacjonalizacji (PP) 2. Realizacja celów SRK dot. rozwoju eksportu towarów i usług 3. Realizacja celów SRSG PW dot. rozwoju instrumentów wspierających zaangażowanie polskich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych 4. Zagraniczna wymiana handlowa w Polsce Wschodniej jest zdecydowanie mniejsza niż w innych regionach kraju.
	3.3 Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	1. Realizacja celów SRK dot. wsparcia tworzenia klastrów 2. Realizacja celów SRSG PW dot. promocji postaw przedsiębiorczych oraz podejmowania samodzielnej działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących	1. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych w tym opracowanie przyjaznych dla środowiska systemów transportu i promowanie zrównoważonej mobilności w miastach (PP) 2. Realizacja celu SRSG PW dot. rozwoju niskoemisyjnego transportu miejskiego i aglomeracyjnego w głównych ośrodkach

		<p>miejskich</p> <p>3. Konieczność podniesienia efektywności układów transportowych miast wojewódzkich w Polsce Wschodniej i ich obszarach funkcjonalnych</p>
<p>7. Promowanie zrównoważonego transportu i usunięcie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych</p>	<p>7.2 zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T</p>	<p>1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki poprzez inwestowanie w drogową sieć TEN-T i łączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych węzłów z infrastrukturą TEN-T (PP)</p> <p>2. Realizacja celu SRSG PW dot. zwiększenia dostępności transportowej do stolic wojewódzkich, w tym w ramach obszarów funkcjonalnych rynków pracy</p> <p>3. Niski poziom wewnętrznej i zewnętrznej dostępności transportowej makroregionu</p> <p>4. Konieczność wzmocnienia spójności wewnętrznej Polski Wschodniej</p>
	<p>7.4 rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego</p>	<p>1. Rozwijanie kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów kolejowych w szczególności poprzez inwestowanie w kolejową sieć TEN-T oraz łączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych węzłów z infrastrukturą TEN-T (PP)</p> <p>2. Realizacja działań SRSG PW dot. wzmocnienia spójności wewnętrznej i przełamywania barier związanych z peryferyjnym położeniem Polski Wschodniej.</p>

1.3 ROZKŁAD ŚRODKÓW FINANSOWYCH

UZASADNIENIE PODZIAŁU ŚRODKÓW MIĘDZY CELE TEMATYCZNE I PRIORYTETY INWESTYCYJNE

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020 jest krajowym programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa alokacja środków EFRR na Program Operacyjny Polska Wschodnia wynosi 2 mld EUR.

Szacowany podział środków na cele tematyczne i priorytety inwestycyjne przedstawia poniższa tabela

Tabela 2 podział środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne

Oś priorytetowa	CT	PI	Fundusz	Wsparcie UE - mln EUR*	Udział wsparcia UE w całości środków PO (%)*
					EFRR
I	1	1.2	EFRR	485	24,25
II	3	3.1	EFRR	344	17,20
		3.2			
		3.3			
III	4	4.5	EFRR	843	42,15
	7	7.2	EFRR		
IV	7	7.4	EFRR	298	14,90
V	Nd.	Nd.	EFRR	30	1,50

Przyjęty podział środków między cele tematyczne w ramach PO PW wynika w szczególności z:

- kierunków działań dla Polski Wschodniej wyznaczonych przez SRSGPW,
- zidentyfikowanych wyzwań, potrzeb oraz potencjałów rozwojowych,
- zakresu i komplementarności wsparcia OSI Polska Wschodnia w pozostałych krajowych i regionalnych programach operacyjnych,
- specyfiki projektów uwzględniającej ich koszt,
- minimalnych poziomów koncentracji wsparcia z Polityki Spójności wyznaczonych przez KE*

* Komisja Europejska określiła minimalne poziomy koncentracji wsparcia z Polityki Spójności (tzw. ring-fencing), które wpływają na rozkład środków finansowych pomiędzy poszczególne cele tematyczne, jak i programy operacyjne.

W odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego wymagane jest:

1. przeznaczenie minimum 50% alokacji tego funduszu na cel tematyczny 1, 2, 3, 4, w tym
2. min. 15% środków EFRR na cel tematyczny 4.

2 OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH

2.1 OŚ PRIORYTETOWA I INNOWACYJNA POLSKA WSCHODNIA

Oś priorytetowa I obejmuje swoim zakresem interwencji cel tematyczny 1, priorytet inwestycyjny 1.2 *promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację.*

PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.2

CEL SZCZEGÓŁOWY

Zwiększenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie B+R.

OCZEKIWANE REZULTATY

Jedną z barier rozwojowych Polski Wschodniej jest niska innowacyjność gospodarki przejawiająca się m.in. niskim poziomem uczestnictwa ośrodków B+R w procesie tworzenia i dyfuzji innowacji do sektora przedsiębiorstw, małym zainteresowaniem firm współpracą z regionalnym zapleczem B+R, problemami z wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa. W Polsce Wschodniej struktura barier procesów innowacyjnych jest nieco odmienna niż w pozostałych częściach kraju i, co ważniejsze, bardziej zróżnicowana między województwami makroregionu. Należy jednak zauważyć, że w całym makroregionie więcej przedsiębiorstw niż średnio w kraju wskazuje na bariery ekonomiczne i bariery rynkowe (np. brak własnych środków finansowych, zbyt wysokie koszty innowacji, dominacja jednego przedsiębiorstwa)⁷⁸. Dlatego też konieczne jest skierowanie wsparcia stymulującego działalność innowacyjną poprzez tworzenie warunków dla prowadzenia działalności B+R. Oczekiwany efektami wsparcia będą zwiększenie nakładów prywatnych na działalność B+R, oraz zwiększenie stosowania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach w zakresie rozwoju produktu i usług.

Makroregion Polski Wschodniej należy uznać za stosunkowo, w sensie ilościowym, dobrze wyposażony w ośrodki innowacji i przedsiębiorczości. Jednak usługi proinnowacyjne (np. wsparcie transferu technologii, tworzenie firm technologicznych, stymulowanie współpracy przedsiębiorstw z jednostkami B+R, wsparcie prowadzenia B+R w firmach) nie są wystarczająco rozwinięte. Skierowana obecnie do przedsiębiorców oferta ww. ośrodków obejmuje głównie wyposażoną i atrakcyjnie zlokalizowaną infrastrukturę, preferencyjne warunki wynajmu oraz usługi dla start upów oraz mikroprzedsiębiorstw. Jednak w przypadku instytucji innowacyjnego otoczenia biznesu kluczowe jest nie samo ich istnienie, ale to, w jaki sposób funkcjonują, jaki jest zakres ich działania, jakie oferują usługi, oraz jakie firmy z nimi współpracują. Jak pokazują doświadczenia zagraniczne i polskie rozwój efektywnego parku technologicznego wymaga wielu lat systematycznej pracy. Tym samym wsparcie w ramach programu przeznaczone będzie na wypełnienie luki w ofercie ośrodków innowacji i dostosowanie ich usług do potrzeb rynku, w szczególności w zakresie innowacyjności.

⁷⁸ Gaczek Wanda, Matusiak Monika, Mrozińska Agnieszka, Ziółkowska Halina - Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy

Bardzo ważnym elementem wsparcia będzie również zbudowanie sieci kooperacji służącej integracji IOB i infrastruktury naukowo-badawczej. Oczekiwanym efektem wsparcia będzie poprawa jakości i wzrost liczby profesjonalnych usług świadczonych przez IOB na rzecz innowacyjnych przedsięwzięć.

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 1.2

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022) ⁷⁹	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Nakłady na B+R w sektorze przedsiębiorstw (BERD) w PKB Polski Wschodniej	%	regiony słabiej rozwinięte	0,2%	2010		GUS	raz do roku
2.	Udział przychodów przedsiębiorstw ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług) nowych i istotnie ulepszonych w przychodach ze sprzedaży ogółem w Polsce Wschodniej	%	regiony słabiej rozwinięte	6,5%	2011		GUS	raz do roku

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 1.2

Przykładowe typy projektów w ramach PI 1.2:

Wsparcie na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności B+R+I

W ramach działania wsparciem objęte zostaną projekty służące wzmocnieniu zdolności innowacyjnej przedsiębiorstw i transferu technologii, głównie w ramach inteligentnych specjalizacji. Preferowane będą projekty wdrażania innowacji, które wymagać będą przeprowadzenia prac B+R (wykonanych przez własne zaplecze rozwojowe lub nabyte od innych jednostek z makroregionu bądź pozostałych części kraju, jak również i zagranicy). Prace takie służyć mają opracowaniu nowych lub istotnie ulepszonych produktów (innowacje produktowe) i procesów (innowacje procesowe). Projekty mające na celu wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwach obejmować będą mogły swoim zakresem także stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej. Projekty polegające na wdrażaniu innowacji będą mogły być realizowane zarówno przez pojedyncze przedsiębiorstwa, jak i ich konsorcja oraz ponadregionalne inicjatywy. W przypadku konsorcjum tworzonego z partnerami spoza makroregionu, jego liderem musi być zawsze przedsiębiorca posiadający swoją siedzibę w Polsce Wschodniej.

Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań, przeprowadzanie prac w obszarze B+R są złożonymi procesami. Dlatego też, coraz trudniej pojedynczym przedsiębiorstwom, które nie dysponują wszystkimi niezbędnymi kompetencjami i zasobami, uczestniczyć w tych procesach. Coraz częściej uwidacznia się

⁷⁹ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

potrzeba uzupełniania własnych umiejętności i wiedzy o kompetencje i zasoby innych aktorów otoczenia gospodarczego – konkurentów lub dostawców. Jedną z możliwych odpowiedzi na wyzwania globalnej konkurencji są przede wszystkim wspólne działania przedsiębiorstw, różnych instytucji (na przykład uczelni wyższych, instytucji naukowo-badawczych) oraz usługodawców w regionalnych sieciach współpracy lub w klastrach. Dzięki działaniom różnych podmiotów skoncentrowanych na wspólnym celu, możliwe jest szybsze i bardziej efektywne tworzenie innowacji o szczególnie wysokim potencjale w łańcuchu wartości, a następnie umieszczenie ich w obiegu gospodarczym. Ten szybki transfer technologii i produktów na różnych etapach łańcucha wartości umożliwia zdobycie ogromnej przewagi na krajowym i międzynarodowym rynku⁸⁰. Dlatego też w uzupełnieniu do interwencji Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, wsparciem objęte będą projekty badawczo-rozwojowe, realizowane przez inicjatywy o ponadregionalnym charakterze, w szczególności projekty badawczo-rozwojowe w klastrach ponadregionalnych. Preferowane będą projekty obejmujące działalność kompleksową w obszarze B+R, tj. działalność badawczo-rozwojową, mającą na celu przygotowanie prototypu (komponent badawczy) i wdrożenie wyników prac B+R do systemu produkcji (komponent wdrożeniowy), w tym projekty angażujące uczelnie i jednostki B+R, wykazujące się realną gotowością do współpracy z przedsiębiorstwami oraz wyposażone w odpowiednie zaplecze kadrowe i infrastrukturalne pozwalające na prowadzenie prac badawczo-rozwojowych. Projekty w tym zakresie winny charakteryzować się możliwością wdrożenia ich wyników w celu podniesienia innowacyjności podmiotów, na rzecz których tego rodzaju projekty będą realizowane.

Wyżej wymienione działania powinny każdorazowo uwzględniać rozwój technologii zero- i niskoemisyjnych oraz racjonalne wykorzystanie zasobów (eko-innowacyjność i eko-efektywność).

Zwiększenie potencjału instytucji otoczenia biznesu do świadczenia usług na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności innowacyjnej, B+R i wdrożeniowej

Wspieranie efektywnej i innowacyjnej przedsiębiorczości wymaga istnienia profesjonalnego zaplecza instytucjonalnego w postaci ośrodków innowacji i przedsiębiorczości. Doświadczenia światowe wskazują, że ośrodki innowacji silnie wpisują się we współczesną logikę rozwoju ekonomiczno-społecznego, stanowiąc infrastrukturę gospodarki wiedzy⁸¹. Funkcjonowanie efektywnego ośrodka innowacji powinno dotyczyć tworzenia całkowicie nowych możliwości związanych z komercjalizacją wiedzy. Ośrodki innowacji pełnią funkcje pośrednictwa w dostępie regionalnych firm do zewnętrznych zasobów wiedzy, doradztwa, finansów, nawiązywania współpracy z różnymi partnerami firm. Inną ważną ich rolą jest pomoc dla firm obejmująca diagnozowanie potrzeb, transfer i adaptacja obcych rozwiązań do warunków firm. Dlatego też interwencja zostanie skierowana do istniejących na terenie Polski Wschodniej ośrodków innowacji wspartych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Takie podejście zapewnia większą koncentrację środków i spójność z inwestycjami publicznymi, które dokonano w ramach PO RPW 2007-2013. Wybór projektów następować będzie w procedurze konkursowej na podstawie przyjętych kryteriów oceny.

Zakres działań obejmować będzie poszerzenie wachlarza i profesjonalizacją usług ośrodków innowacji (np. w zakresie praktycznego wprowadzania innowacji takich, jak audyt innowacyjności w powiązaniu ze specjalistycznym doradztwem lub usługi asystentów lub brokerów innowacji dla przedsiębiorstw, zaawansowanych usług proinnowacyjnych, tj. wsparcia transferu technologii, tworzenia firm technologicznych, stymulowania współpracy przedsiębiorstw z jednostkami B+R, wsparcia prowadzenie B+R w firmach). Rozwój usług następować będzie poprzez stymulowanie rynku tych

⁸⁰ G.M.zu Köcker, L. Garnatz, *Klastry jako instrumenty inicjujące prace badawczo-rozwojowe między Niemcami a Koreą*, PARP, Warszawa 2012, s. 17.

⁸¹ K. Matusiak, J. Guliński, *System transferu technologii i komercjalizacji wiedzy w Polsce – Siły motoryczne i bariery*, PARP, 2011.

usług. Działania skierowane będą również na projekty, obejmujące swoim zakresem zakup niezbędnego wyposażenia i rozbudowę infrastruktury ośrodków innowacji, pod warunkiem że wiązać się to będzie z rozwojem usług dedykowanych przedsiębiorstwom (np. usług pomiarowych, usług diagnostycznych, usług certyfikacyjnych).

Wsparciem objęte będą również projekty B+R, realizowane przez przedsiębiorców, wynikające z ich indywidualnego zapotrzebowania, których animatorem będą ośrodki innowacji. Preferowane będą te projekty, które angażować będą ośrodki innowacji, uczelnie i jednostki badawczo-rozwojowe (zarówno z makroregionu i pozostałych części kraju, jak i zagranicy).

Dodatkowo w ramach wsparcia przewiduje się działanie mające na celu integrację i wzrost efektywności ośrodków innowacji Polski Wschodniej. Wsparciem zostanie objęte utworzenie i wdrożenie ponadregionalnej sieci współpracy ośrodków innowacji, konsolidującej i integrującej istniejącą infrastrukturę badawczo-rozwojową i innowacyjną oraz oferowane usługi na potrzeby działalności innowacyjnych przedsiębiorstw. W ramach utworzonej sieci współdzielone będą zasoby, w tym wiedza o klientach, jak również następować będzie przepływ klientów ze względu na ich potrzeby. Sieć stanowić ma efektywne narzędzie, mające na celu przygotowanie ośrodków innowacji do udzielenia przedsiębiorstwom zindywidualizowanego wsparcia uwzględniającego możliwości wprowadzania innowacji w zależności od specyfiki danej branży, w tym w ramach inteligentnych specjalizacji. Przyjęcie modelu sieciowego w zakresie współpracy ośrodków innowacji umożliwi wystąpienie synergii i uzyskanie lepszych efektów prowadzonych działań przez poszczególne instytucje.

Sieć służyć powinna oferowaniu takich usług jak np.: pomoc w organizowaniu działań inicjujących kontakty oraz udostępnianie miejsc na spotkania inicjujące kontakty, kojarzenie partnerów, generowanie pomysłów, organizowanie konferencji, seminariów, realizacja projektów w partnerstwie, realizacja projektów pilotażowych, projektów B+R i dotyczących innowacji, partnerstwo typu business-to-business, rozwijanie umiejętności.

Typy beneficjentów

- przedsiębiorcy i ich konsorcja,
- ponadregionalne inicjatywy klastrowe,
- konsorcja członków inicjatyw klastrowych,
- ośrodki innowacji (typu parki naukowo-technologiczne, parki naukowe, parki technologiczne, inkubatory technologiczne, centra transferu technologii).

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 1.2 obejmuje obszar Polski Wschodniej, wskazanej w Umowie Partnerstwa jako obszar strategicznej interwencji Państwa (OSI).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

(Ewentualne zastosowanie instrumentów finansowych w ramach PI 1.2 do uzgodnienia w toku dalszych prac)

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

W ramach PI 1.2 nie przewiduje się dużych projektów.

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PI 1.2

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ⁸²	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia na rynek nowych produktów (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
2.	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w zakresie innowacji lub B+R (CI)	PLN	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
4.	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW OSI PRIORYTETOWEJ I

Tryb wyboru projektów

W ramach osi priorytetowej I dofinansowaniem objęte zostaną projekty wyłaniane w trybie konkursowym. W przypadku działania obejmującego utworzenie i wdrożenie ponadregionalnej sieci współpracy ośrodków innowacji zastosowanie będzie miał tryb pozakonkursowy.

Wybór trybu został dokonany przy uwzględnieniu następujących czynników:

- optymalnego sposobu osiągnięcia celów programu/osi priorytetowej/priorytetu inwestycyjnego;
- liczby podmiotów, których działania prowadzone w wyniku uzyskania dofinansowania będą służyć osiągnięciu celów;
- typu beneficjenta;
- wielkości projektów (planowana wysokość dofinansowania).

Kryteria wyboru projektów

Wybór projektu uzależniony będzie od spełnienia kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący. Kryteria będą jednakowe dla wszystkich potencjalnych beneficjentów w ramach danej kategorii projektów programu. Zakłada się, że kryteria wyboru projektów będą spełniać ogólne zasady, zgodnie z wymogami w projekcie Rozporządzenia Ogólnego, a w szczególności:

- przyczynią się do wyboru projektów, które w największym stopniu będą wpływać na osiąganie założonych celów i wskaźników określonych osi priorytetowych,
- zapewnią wybór operacji zgodnych z zakresem EFRR oraz z kategoriami interwencji określonymi dla osi priorytetowej,

⁸² Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

- będą zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 7 i 8 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju.

Organizacja procesu wyboru projektów (sposób naboru i oceny projektów)

Informacja o działaniach instytucji dokonującej selekcji projektów będzie jawna i upubliczniona. Podstawowym środkiem komunikacji w tym zakresie będzie strona internetowa instytucji, która podejmuje działania służące wyłonieniu projektów które mogą otrzymać dofinansowanie. Założenia naboru w ramach konkursów będą poprzedzone konsultacjami z interesariuszami planowanych interwencji lub ich reprezentantami, m.in. na forum Komitetu Monitorującego. Informacja o naborze zostanie podana z odpowiednim wyprzedzeniem, aby potencjalni beneficjenci dysponowali odpowiednim, w kontekście zasad naboru, czasem na przygotowanie się do udziału w nim.

Okres naboru będzie dopasowany do charakteru i poziomu złożoności planowanych przedsięwzięć oraz obszerności i poziomu skomplikowania dokumentacji aplikacyjnej.

W przypadku trybu konkursowego ogłoszenie będzie zawierać w szczególności informacje o kryteriach, sposobie i terminach dokonywania oceny (poszczególnych jej etapów); dostępne będą wszystkie listy sprawdzające i instrukcje, które będą stosowane w procesie oceny projektów.

Sposób oceny i wyboru będzie zorganizowany w sposób zależny od specyfiki danego obszaru interwencji i trybu wyboru. Składał się będzie z dwóch zasadniczych etapów:

- oceny formalnej polegającej na weryfikacji spełnienia kryteriów dostępu;
- oceny merytorycznej służącej weryfikacji kryteriów jakościowych.

W przypadku wybranych typów działań (w odniesieniu do projektów o charakterze innowacyjnym i badawczo – rozwojowym) przewiduje się wprowadzenie jakościowych kryteriów oceny projektów z wykorzystaniem pogłębionych technik selekcji projektów m.in. panelu ekspertów.

RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ I⁸³

Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik finansowy, produktu lub rezultatu	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018) ⁸⁴	Cel końcowy (2022) ⁸⁵	Źródło danych	Wyjaśnienie zastosowania wskaźnika
Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w zakresie innowacji lub B+R (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów dla PI 1.2
Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	% alokacji osi	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	obowiązkowy

Tabela zostanie uzupełniona na późniejszym etapie prac

⁸³ Zapisy wstępne, do ew. weryfikacji wynikającej z wyników negocjacji dotyczących zasad dla oceny i ram wykonania

⁸⁴ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

⁸⁵ J.w.

KATEGORIE INTERWENCJI DLA OSI PRIORYTETOWEJ I

Kategoria regionu i fundusz									
Tabela 7: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9 Wymiar 3 Typ terytorium		Tabela 10 Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Tabela 12 Wymiar 8 Cel tematyczny (EFRR/FS)	
Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota

Tabela zostanie opracowana po przyjęciu przez KE dokumentu określającego kategorie interwencji

PLANOWANE WYKORZYSTANIE POMOCY TECHNICZNEJ

Nie dotyczy

2.2 OŚ PRIORYTETOWA II PRZEDSIĘBIORCZA POLSKA WSCHODNIA

PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.1

CEL SZCZEGÓŁOWY

Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP w Polsce Wschodniej

OCZEKIWANE REZULTATY

Jednym ze zdiagnozowanych problemów rozwojowych Polski Wschodniej jest stały odpływ mieszkańców do innych regionów w kraju, a także za granicę. Problem ten dotyczy w znacznej mierze osób dobrze wykształconych (w tym zwłaszcza w wieku 25-34 lata). Ta grupa odpowiada za blisko połowę ujemnego salda migracji w Polsce Wschodniej⁸⁶. Jak wskazują dostępne analizy, migracje te są wynikiem przede wszystkim mniej atrakcyjnego rynku pracy w makroregionie oraz lepszych perspektyw kariery zawodowej w najlepiej rozwiniętych polskich metropoliach oraz za granicą.

Zgodnie z diagnozą zawartą w SRGPW Polskę Wschodnią charakteryzuje również niski poziom przedsiębiorczości. W porównaniu z Polską ogółem, w makroregionie powstaje znacznie mniej przedsiębiorstw. Z przeprowadzonych badań⁸⁷ wynika, że zarówno w Polsce ogółem, jak i w makroregionie główną przeszkodą dla rozwoju przedsiębiorczości są ograniczone własne zasoby finansowe potencjalnych przedsiębiorców. Wśród barier blokujących rozwój przedsiębiorczości wskazano również m.in. bariery edukacyjne, społeczne, kulturowe oraz administracyjne⁸⁸.

Dlatego też koniecznym jest przeciwdziałanie tym zjawiskom poprzez działania, których celem będzie stworzenie warunków dla powstawania i rozwoju przedsiębiorstw w Polsce Wschodniej. Wsparcie to służyć ma przede wszystkim niwelowaniu barier powstrzymujących młodych ludzi przed zakładaniem własnych firm w makroregionie oraz przeciwdziałaniu zjawisku „drenażu mózgów” i migracji zarobkowej.

Projektowane wsparcie ma na celu stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP, w szczególności innowacyjnych i technologicznych, w Polsce Wschodniej. Tym samym stworzona zostanie oferta dla młodych i przedsiębiorczych osób z makroregionu, jak również spoza niego, do rozwoju swoich pomysłów biznesowych i zakładania nowych firm w Polsce Wschodniej.

Proponowane działania poprzez tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP oraz „kultury innowacji” pośrednio mogą przyczynić się do zwiększenia udziału w makroregionie firm działających w sektorach wysokich/średnich technologii.

⁸⁶ Miszczuk A., Smętkowski M., Płoszaj A., Celińska-Janowicz D., *Aktualne problemy...*, op cit., s. 6.

⁸⁷ *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki 2011; *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, PARP 2011.

⁸⁸ *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, s.42.

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 3.1

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022) ⁸⁹	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba MŚP w Polsce Wschodniej	szt.	regiony słabiej rozwinięte	298 747	2011		GUS	raz do roku

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 3.1

Przykładowe typy przedsięwzięć w ramach PI 3.1:

Platformy startowe dla nowych pomysłów

Wsparcie będzie realizowane poprzez platformy startowe (programy), których celem będzie stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi nowych, innowacyjnych pomysłów biznesowych w Polsce Wschodniej. Platformy przygotowywane i zarządzane będą przez instytucje otoczenia biznesu, funkcjonujące w Polsce Wschodniej. Jako partnerzy w programach uczestniczyć będą również jednostki samorządu terytorialnego. Oferta programów skierowana będzie do absolwentów szkół wyższych (do 35. roku życia), chcących rozwinąć swój pomysł oraz uruchomić własne firmy w Polsce Wschodniej. W ramach platform startowych zapewnione zostanie indywidualne wsparcie doradcze i opieka w formie mentoringu, obejmująca etap prac nad rozwojem nowego pomysłu biznesowego. Ponadto, w ramach platform udzielane będą granty przeznaczone m. in. na pokrycie kosztów specjalistycznych konsultacji i usług, pozyskanie niezbędnych umiejętności i wiedzy, udział w stażach krajowych i zagranicznych, a także konferencjach oraz spotkaniach networkingowych, związanych z rozwojem pomysłu biznesowego (etap działalności przedbiznesowej). Pomysły biznesowe rozwinięte w platformach startowych będą mogły uzyskać wsparcie inwestycyjne związane z utworzeniem nowego przedsiębiorstwa (typu start-up) w makroregionie (etap działalności biznesowej).

Typy beneficjentów

Ośrodki innowacji (typu parki naukowo-technologiczne, parki naukowe, parki technologiczne, inkubatory technologiczne oraz inkubatory przedsiębiorczości).

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 3.1 obejmuje obszar Polski Wschodniej, wskazanej w Umowie Partnerstwa jako obszar strategicznej interwencji Państwa (OSI).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

(Ewentualne zastosowanie instrumentów finansowych w ramach PI 3.1 do uzgodnienia w toku dalszych prac)

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

W ramach PI 3.1 nie przewiduje się dużych projektów.

⁸⁹ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PI 3.1

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ⁹⁰	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba osób objętych wsparciem w programie	os	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
2.	Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku

PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.2

CEL SZCZEGÓŁOWY

Wzrost internacjonalizacji MŚP z makroregionu Polski Wschodniej.

OCZEKIWANE REZULTATY

We współczesnej gospodarce światowej charakteryzującej się m.in. intensyfikacją międzynarodowej integracji gospodarczej rośnie znaczenie umiędzynarodowienia działalności firm. Globalizacja, a wraz z nią globalna konkurencja, koncentracja własności i kapitału, wzrost znaczenia gospodarki opartej na kapitale intelektualnym i szybki rozwój technologii informatycznych i telekomunikacji powodują, że współczesne przedsiębiorstwo musi podjąć wyzwanie dostosowania się do nowych wymagań globalnego rynku⁹¹. Ponadto operacje międzynarodowe przekładają się często na przyspieszoną akumulację wiedzy i doświadczenia, a także na korzyści skali (mechanizm „uczenia się przez eksport”)⁹².

Udział przedsiębiorstw w wymianie międzynarodowej jest również jednym z ważnych czynników mogących poprawić ich szeroko pojętą efektywność oraz konkurencyjność, zarówno dzięki obniżeniu kosztów produkcji i powiększeniu przychodów, jak i większym możliwościom absorpcji postępu technicznego i organizacyjnego. Co więcej, aktywność eksportowa jest sposobem na uniezależnienie się firm od często niedostatecznego poziomu popytu wewnętrznego, co stanowi istotne ograniczenie dla rozwoju działalności gospodarczej w Polsce Wschodniej. Liczba małych i średnich firm z makroregionu wschodniego biorących udział w wymianie międzynarodowej jest relatywnie niewielka. Tylko 14,4% polskich firm eksportujących ma swoją siedzibę w Polsce Wschodniej. Zagraniczna wymiana handlowa w makroregionie jest zdecydowanie mniejsza niż w innych regionach kraju.

W związku z powyższym zwiększenie skali eksportu jest jednym z ważniejszych wyzwań dla makroregionalnej gospodarki. Dlatego też konieczne jest skierowanie wsparcia stymulującego działalność przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych, którego celem będzie wzrost internacjonalizacji MŚP z makroregionu Polski Wschodniej. Tym samym oczekiwanym efektem wsparcia w ramach PI .3.2 będzie wzrost wartości eksportu z Polski Wschodniej.

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 3.2

⁹⁰ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

⁹¹ H. Czaja-Cieszyńska, Internacjonalizacja jako szansa rozwoju dla małych i średnich przedsiębiorstw, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2009, s. 9

⁹² J. Cieślak, Internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw, Akademia Leona Koźmińskiego, 2010

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022) ⁹³	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	wartość eksportu (poza UE) z Polski Wschodniej*	mln USD		4830,65	2012		Centrum Analityczne Administracji i Celnej	raz do roku

* wskaźnik liczony na podstawie systemu statystyki wymiany towarowej z krajami trzecimi - EXTRASTAT jako suma eksportu firm, które mają swoją siedzibę w Polsce Wschodniej. Nie uwzględnia danych poufnych, które nie zostały zdezagregowane z poziomu kraju na województwa.

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 3.2

Przykładowe typy przedsięwzięć w ramach PI 3.2:

Wsparcie internacjonalizacji MŚP

Wsparcie zostanie skierowane na rzecz wzrostu internacjonalizacji MŚP z makroregionu Polski Wschodniej, w szczególności w ramach kluczowych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych wskazanych w SRSGPW. Obejmować ono będzie kompleksowe, indywidualne, profilowane pod odbiorcę działania doradcze na rzecz zwiększenia zagranicznej (poza UE) wymiany handlowej sektora MŚP z Polski Wschodniej, związane m. in. z doradztwem w zakresie opracowania strategii wejścia na rynek zagraniczny, analizą rynku docelowego, mając na celu dostarczenie wiedzy niezbędnej do wejścia na rynek zagraniczny, przedstawienie możliwych i optymalnych kanałów dystrybucji, wyselekcjonowaniem oraz nawiązaniem kontaktów z partnerami zagranicznymi, jak również organizacją spotkań bezpośrednich (z możliwą obsługą asysty oraz tłumacza).

Istotnym aspektem działania jest wsparcie MŚP chcących rozpocząć lub rozszerzyć działalność eksportową poprzez doprowadzenie zainteresowanego podmiotu do etapu negocjacji handlowych, pomocy w ich przeprowadzeniu, jak również pomocy na późniejszym etapie związanej m.in. z usługami PR i marketingowymi, pomocą przy uzyskaniu certyfikatów, doradztwem prawnym i handlowym.

Wsparcie w szczególności adresowane będzie do MŚP inicjujących działalność związaną z internacjonalizacją na danym rynku. W celu maksymalizacji efektów interwencji działaniami doradczymi objęte zostaną również MŚP w procesie dalszej ekspansji na rynkach zagranicznych. Dodatkowo w ramach internacjonalizacji wspierane będą działania, które ogniskować będą się wokół udziału przedsiębiorców w krajowych i międzynarodowych targach gospodarczych i branżowych. wynikające z ich indywidualnego zapotrzebowania.

Wsparcie internacjonalizacji klastrów w zakresie B+R+I

W ramach działania wsparciem objęte zostaną działania związane z internacjonalizacją klastrów w zakresie B+R+I (m.in. z tworzeniem sieci międzynarodowych powiązań kooperacyjnych, wymianą specjalistów, udział w międzynarodowych zespołach badawczych, opracowaniem międzynarodowych projektów, prowadzących do przygotowania i złożenia wspólnych wniosków do programów międzynarodowych, organizację lub udział uczestników konsorcjum członków klastra w międzynarodowych seminariach, konferencjach, giełdach technologii lub warsztatach, związanych tematycznie z profilem działalności klastra) mające na celu wymianę doświadczeń, intensyfikację

⁹³ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

transferu technologii oraz przepływ wiedzy i informacji pomiędzy ośrodkami przemysłowymi i naukowymi zlokalizowanymi w różnych krajach i regionach.

Typy beneficjentów

- przedsiębiorcy
- ponadregionalne inicjatywy klastrowe

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 3.1 obejmuje obszar Polski Wschodniej, wskazanej w Umowie Partnerstwa jako obszar strategicznej interwencji Państwa (OSI).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

W ramach PI 3.2 nie przewiduje się dużych projektów.

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PI 3.2

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ⁹⁴	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI)	PLN	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku

⁹⁴ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.3

CEL SZCZEGÓŁOWY

Wzmocnienie powiązań kooperacyjnych w makroregionie Polski Wschodniej.

OCZEKIWANE REZULTATY

Istotnym elementem stymulującym rozwój przedsiębiorczości są działania nakierowane na rozwój klastrów. Wsparcie kooperacji w ramach inicjatyw klastrowych otwiera przedsiębiorstwom nowe szanse rozwojowe, wynikające m.in. ze zwiększonych możliwości przepływu wiedzy z podmiotów naukowo-badawczych oraz włączania w procesy produkcyjne innowacyjnych rozwiązań technologicznych.

Współpraca w klastrach pozytywnie wpływa na innowacyjność, produktywność i konkurencyjność przedsiębiorstw, tylko jeśli inicjatywy klastrowe powstają na obszarach rzeczywistej koncentracji przestrzennej i branżowej przedsiębiorstw i są ukierunkowane na projekty o charakterze biznesowym i innowacyjnym, a nie koncentrują się jedynie na pozyskaniu środków zewnętrznych. Jednym ze sposobów podniesienia innowacyjności i konkurencyjności MŚP jest ich współpraca w ramach klastrów i powiązań kooperacyjnych, a także współpraca z sektorem nauki. Polskie przedsiębiorstwa wykazują niską skłonność do współpracy – fakt ten uznano w rankingu konkurencyjności większości krajów świata corocznie publikowanym przez Światowe Forum Gospodarcze⁹⁵ za jeden z najważniejszych czynników obniżających pozycję konkurencyjną kraj. Dotyczy to zarówno współpracy nauki z gospodarką, jak i poziomu rozwoju klastrów. Cechy te charakteryzują wszystkie regiony Polski, w tym województwa Polski Wschodniej⁹⁶.

W ramach programu przewiduje się wsparcie mające na celu **wzmocnienie powiązań kooperacyjnych w makroregionie Polski Wschodniej** (pomiędzy przedsiębiorcami, a także między przedsiębiorcami a instytucjami działającymi w ich otoczeniu – w szczególności jednostkami samorządu terytorialnego i naukowymi, w tym spoza makroregionu Polski Wschodniej oraz IOB), co przełoży się na poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw z tego obszaru. Tym samym tworzone będą dogodne warunki do wypracowania i upowszechnienia nowych rozwiązań i koncepcji biznesowych, wymiany doświadczeń oraz lepszego wykorzystania zasobów posiadanych przez każdy z podmiotów, co w konsekwencji przyczyni się do wzrostu ich konkurencyjności. Oczekiwanymi efektami wsparcia przewidzianego w ramach PI 3.3 będą **wzrost liczby inwestycji dokonywanych w ramach inicjatyw klastrowych, wzrost zatrudnienia oraz nakładów inwestycyjnych w sektorze MŚP**.

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 3.3

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa(2022) ⁹⁷	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wartość przychodów MŚP	mIn PLN	regiony słabiej rozwinięte	27 226	2011		GUS	raz do roku

⁹⁵ W.M. Gaczek, M. Matusiak, Innowacyjność..., op cit., s.114

⁹⁶ W.M. Gaczek, M. Matusiak, Innowacyjność..., op cit., s. 25

⁹⁷ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 3.3

Przykładowe typy przedsięwzięć w ramach PI 3.3:

Wsparcie klastrów z Polski Wschodniej

Wsparcie skierowane zostanie na wzmocnienie ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw (inicjatyw klastrowych) z 5 województw Polski Wschodniej. Wspierane będą projekty, których celem będzie podniesienie poziomu konkurencyjności członków struktur klastrowych, obejmujące swoim zakresem m.in.: przedsięwzięcia inwestycyjne, wzmacniające konkurencyjność klastra, jak i poszczególnych jego członków, wspólne działania marketingowe oraz organizację i rozwijanie efektywnego kosztowo łańcucha dostaw. Interwencja koncentrować będzie się wokół istniejących klastrów, których działalność wpisuje się w szczególności w ponadregionalne specjalizacje gospodarcze⁹⁸.

Przewiduje się również działania na rzecz podniesienia konkurencyjności MŚP z makroregionu Polski Wschodniej poprzez tworzenie i rozwój sieciowych produktów turystycznych o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym. Działania wspierane w tym obszarze mają na celu aktywizację społeczności lokalnych oraz tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności stanowiących atrakcyjną alternatywę dla pracy w rolnictwie, poprzez stymulowanie powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami na rzecz tworzenia oraz rozwoju atrakcyjnych, bazujących na istniejącym potencjale komercyjnych produktów turystycznych. Wsparciem objęte zostaną projekty inwestycyjne polegające na tworzeniu nowych i rozwoju już istniejących produktów turystycznych o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym.

Typy beneficjentów

- inicjatywy klastrowe,
- konsorcja członków inicjatyw klastrowych,

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 3.3 obejmuje obszar Polski Wschodniej, wskazanej w Umowie Partnerstwa jako obszar strategicznej interwencji Państwa (OSI).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

W ramach PI 3.3 nie przewiduje się dużych projektów.

⁹⁸ Określone w zaktualizowanej *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*.

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PRIORYTETU INWESTYCYJNEGO 3.3

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ⁹⁹	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
•	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
•	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI)	PLN	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
•	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia rynek nowych produktów (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
•	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
•	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku

KIERUNKOWE ZASADY WYBORU PROJEKTÓW DLA OSI PRIORYTETOWEJ II

Tryb wyboru projektów

W ramach osi priorytetowej II dofinansowaniem objęte zostaną projekty wyłaniane w trybie konkursowym oraz przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego.

Wybór trybu został dokonany przy uwzględnieniu następujących czynników:

- optymalnego sposobu osiągnięcia celów programu/osi priorytetowej/priorytetu inwestycyjnego;
- liczby podmiotów, których działania prowadzone w wyniku uzyskania dofinansowania będą służyć osiągnięciu celów;
- typu beneficjenta;
- wielkości projektów (planowana wysokość dofinansowania).

Kryteria wyboru projektów

Wybór projektu uzależniony będzie od spełnienia kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący. Kryteria będą jednakowe dla wszystkich potencjalnych beneficjentów w ramach danej kategorii projektów programu. Zakłada się, że kryteria wyboru projektów będą spełniać ogólne zasady, zgodnie z wymogami w projekcie Rozporządzenia Ogólnego, a w szczególności:

⁹⁹ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

- przyczynią się do wyboru projektów, które w największym stopniu będą wpływać na osiągnięcie założonych celów i wskaźników określonych osi priorytetowych,
- zapewnią wybór operacji zgodnych z zakresem EFRR oraz z kategoriami interwencji określonymi dla osi priorytetowej,
- będą zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 7 i 8 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju.

Organizacja procesu wyboru projektów (sposób naboru i oceny projektów)

Informacja o działaniach instytucji dokonującej selekcji projektów będzie jawna i upubliczniona. Podstawowym środkiem komunikacji w tym zakresie będzie strona internetowa instytucji, która podejmuje działania służące wyłonieniu projektów które mogą otrzymać dofinansowanie. Założenia naboru w ramach konkursów będą poprzedzone konsultacjami z interesariuszami planowanych interwencji lub ich reprezentantami, m.in. na forum Komitetu Monitorującego. Informacja o naborze zostanie podana z odpowiednim wyprzedzeniem, aby potencjalni beneficjenci dysponowali odpowiednim, w kontekście zasad naboru, czasem na przygotowanie się do udziału w nim.

Okres naboru będzie dopasowany do charakteru i poziomu złożoności planowanych przedsięwzięć oraz obszerności i poziomu skomplikowania dokumentacji aplikacyjnej.

W przypadku trybu konkursowego ogłoszenie będzie zawierać w szczególności informacje o kryteriach, sposobie i terminach dokonywania oceny (poszczególnych jej etapów); dostępne będą wszystkie listy sprawdzające i instrukcje, które będą stosowane w procesie oceny projektów.

Sposób oceny i wyboru będzie zorganizowany w sposób zależny od specyfiki danego obszaru interwencji i trybu wyboru. Składał się będzie z dwóch zasadniczych etapów:

- oceny formalnej polegającej na weryfikacji spełnienia kryteriów dostępu;
- oceny merytorycznej służącej weryfikacji kryteriów jakościowych.

W ramach powyższych 2 etapów mogą być wyodrębniane dodatkowe fazy procesu oceny projektów; każdorazowo taka sytuacja zostanie jednoznacznie opisana w dokumentacji dotyczącej danego naboru konkursowego.

RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ II¹⁰⁰

Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik finansowy, produktu lub rezultatu	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018) ¹⁰¹	Cel końcowy (2022) ¹⁰²	Źródło danych	Wyjaśnienie zastosowania wskaźnika
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	Wskaźnik odnosi się do przedsiębiorstw, które będą wspierane w różny sposób w ramach PI 3.1., 3.2., 3.3.
Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	% alokacji osi	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	obowiązkowy

¹⁰⁰ Zapisy wstępne, do ew. weryfikacji wynikającej z wyników negocjacji dotyczących zasad dla oceny i ram wykonania

¹⁰¹ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

¹⁰² J.w.

Tabela zostanie uzupełniona na późniejszym etapie prac

KATEGORIE INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ II

Kategoria regionu i fundusz									
Tabela 7 Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8 Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9 Wymiar 3 Typ terytorium		Tabela 10 Wymiar 4 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Tabela 12 Wymiar 8 Cel tematyczny (EFRR/FS)	
Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota

Tabela zostanie opracowana po przyjęciu przez KE dokumentu określającego kategorie interwencji

PLANOWANE WYKORZYSTANIE POMOCY TECHNICZNEJ

Nie dotyczy

2.3 OŚ PRIORYTETOWA III NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA

Oś priorytetowa III obejmuje swoim zakresem interwencji cele tematyczne 4 i 7, priorytety inwestycyjne 4.5 *promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych* i 7.2 *zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T*

UZASADNIENIE

Miasta (szczególnie te największe) i ich obszary funkcjonalne są siłą sprawczą kształtowania konkurencyjności regionów i całego kraju. Odgrywają one również istotną rolę w stymulowaniu rozwoju gospodarczego, naukowego i społecznego w skali mikro, mezo i makro. Wzmocnienie miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych w zakresie nowoczesnej infrastruktury transportowej jest jednym z czynników wpływających na jakość życia, wizerunek makroregionu oraz jego możliwości rozwojowe. W dłuższej perspektywie rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej przyczyni się do zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców, a tym samym wpłynie na poprawę dostępności rynków pracy, nauki i usług.

Jednocześnie mając na uwadze fakt, że realizacja inwestycji wspierających rozwój nowoczesnej infrastruktury transportowej przyczynia się do poprawy stanu środowiska i jakości życia mieszkańców oraz zwiększa możliwości rozwojowe makroregionu, w ramach osi priorytetowej III udostępnione zostaną środki na realizację inwestycji w zakresie tworzenia nowych bądź rozbudowy istniejących ekologicznych sieci transportu miejskiego oraz poprawy układów transportowych miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych.

W ramach osi III wsparciem na rzecz rozwoju systemów transportu zbiorowego objętych zostanie pięć miast wojewódzkich, to jest Białystok, Kielce, Lublin, Olsztyn i Rzeszów wraz z ich obszarami funkcjonalnymi, wyznaczonymi zgodnie z zasadami określonymi w dokumencie MRR pn. „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”¹⁰³. Przedsięwzięcia realizowane w ramach PO PW stanowiąc będą obudowę inwestycyjną projektów planowanych do realizacji w ramach POIiŚ 2014-2020.

Jednocześnie w ramach osi wspierane będą projekty z zakresu budowy bądź przebudowy szczególnie istotnych odcinków dróg w obrębie miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych. Wsparcie przeznaczone zostanie na przebudowę istniejącej sieci drogowo-ulicznej, budowę obwodnic wewnętrznych oraz budowę/przebudowę odcinków dróg wyprowadzających ruch z miasta, komplementarnie do przedsięwzięć realizowanych w ramach POIiŚ 2014-2020.

Preferowane będą inwestycje w infrastrukturę drogową komplementarne do przedsięwzięć realizowanych w zakresie transportu miejskiego w ramach osi III

PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.5

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa mobilności mieszkańców w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarach funkcjonalnych.

OCZEKIWANE REZULTATY

¹⁰³ Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, MRR, luty 2013 r.

Przeznaczenie środków na wsparcie rozbudowy istniejących bądź tworzenia nowych ekologicznych sieci systemu komunikacji publicznej w miastach wojewódzkich oraz ich obszarach funkcjonalnych przyczyni się do wzrostu ekonomicznej aktywności poszczególnych regionów, a tym samym do poprawy warunków życia na obszarze Polski Wschodniej.

Wymiernym rezultatem realizacji przedsięwzięć będzie podniesienie efektywności układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, wyrażone przez poprawę jakości świadczonych usług transportu miejskiego oraz zwiększenie jego atrakcyjności, co powinno przełożyć się na wzrost roli transportu zbiorowego na ww. obszarze.

W celu stworzenia zrównoważonego systemu transportowego niezbędne jest wspieranie alternatywnych form transportu w stosunku do transportu indywidualnego, dlatego też preferowane będą projekty, dzięki którym nastąpi:

- skrócenie czasu podróży funkcjonującą komunikacją miejską (szynową, trolejbusową, autobusową) oraz upłynnienie ruchu na obszarach objętych kongestią;
- integracja infrastrukturalna funkcjonujących na obszarze miejskim i podmiejskim form transportu szynowego (kolej aglomeracyjna, tramwaj) oraz innego (trolejbus, autobus);
- dogodne powiązanie transportu publicznego z komunikacją indywidualną samochodową, rowerową i pieszą (tzw. łańcuchy ekomobilności);
- promocja przyjaznego środowiska zrównoważonego systemu transportu publicznego (m.in. przez zakup niskoemisyjnego taboru: szynowego, trolejbusowego i autobusowego, dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych).

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 4.5

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022) ¹⁰⁴	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przewozów pasażerskich komunikacją miejską w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej	mln przewozów	regiony słabiej rozwinięte	241,445	2011		GUS	raz do roku

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 4.5

Przykładowe typy projektów w ramach PI 4.5:

- budowa/przebudowa sieci szynowych, trolejbusowych i autobusowych wraz z zakupem niskoemisyjnego taboru,
- budowa/przebudowa niezbędnej infrastruktury na potrzeby komunikacji miejskiej, w tym intermodalnych dworców przesiadkowych,
- wdrożenie nowych systemów telematycznych na potrzeby komunikacji miejskiej.

¹⁰⁴ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

Wsparcie będzie udzielane w zgodzie z horyzontalną zasadą zrównoważonego rozwoju, zaś realizacja ww. inwestycji stanowić będzie element kompleksowej polityki miejskiej beneficjentów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej.

Typy beneficjentów

- miasta wojewódzkie Polski Wschodniej, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej/innymi podmiotami (np. PKP, PKS);
- związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie Polski Wschodniej.

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 4.5 obejmuje 5 miast wojewódzkich Polski Wschodniej, tj. Białystok, Kielce, Lublin, Olsztyn i Rzeszów, oraz ich obszary funkcjonalne, wyznaczone zgodnie z zasadami określonymi w dokumencie MRR pn. „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”.

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

W ramach PI 4.5 przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

Nie wyklucza się realizacji dużych projektów, które zostaną ujęte w Strategii ZIT.

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PRIORYTETU INWESTYCYJNEGO 4.5

L.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ¹⁰⁵	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
2.	Całkowita długość nowych lub ulepszonych linii komunikacji miejskiej, w tym tramwajowych i metra (CI)	km	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
3.	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	szt.	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku

¹⁰⁵ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.2

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa dostępności wewnętrznej w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarach funkcjonalnych

OCZEKIWANE REZULTATY

Biorąc pod uwagę fakt, iż poprawa układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych warunkuje bardziej efektywne wykorzystanie ich potencjałów rozwojowych, niezbędne jest skierowanie wsparcia na rzecz budowy i przebudowy odcinków dróg, szczególnie istotnych z punktu widzenia poprawy spójności sieci drogowej tego obszaru.

Rezultatem podjętych działań będzie podniesienie poziomu efektywności funkcjonowania układów transportowych miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, skutkujące skróceniem czasu dojazdów. Ponadto rozszerzenie dostępności komunikacyjnej tych obszarów wpłynie pozytywnie na rozwój konkurencyjności i przyczyni się do ożywienia przedsiębiorczości w makroregionie.

Przewidywane wsparcie przyczyni się do stworzenia warunków do dalszego rozwoju miast wojewódzkich Polski Wschodniej jako głównych ośrodków wzrostu w makroregionie.

Realizacja inwestycji w ramach PI 7.2 odbywać się będzie z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju.

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 7.2

L.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022) ¹⁰⁶	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Wskaźnik dostępności drogowej Polski Wschodniej (na bazie wskaźnika WMDT)		regiony słabiej rozwinięte	0,2756*	2010		MRR	raz na 3 lata

*wskaźnik dla Polski Wschodniej obliczony jako średnia ważona (liczbą ludności) wskaźników dla poszczególnych województw Polski Wschodniej, na podstawie *Symulacja Wskaźnika Międzygałęziowej Dostępności Transportowej (WMDT) na terytorium Polski do roku 2020, 2011*, na zlecenie MRR, PAN

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 7.2

Wsparcie zostanie przeznaczony na poprawę układów transportowych miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych m.in. przez:

- przebudowę istniejącej sieci drogowo-ulicznej,
- budowę obwodnic wewnętrznych,
- budowę / przebudowę odcinków dróg wyprowadzających ruch z miasta.

Realizowane będą inwestycje służące poprawie powiązań miast wojewódzkich jako węzłów drugorzędnych z infrastrukturą TEN-T.

¹⁰⁶ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

Typy beneficjentów

- miasta wojewódzkie Polski Wschodniej, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej/Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad;
- związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie Polski Wschodniej;
- jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu województwa w ramach makroregionu Polski Wschodniej.

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 7.2 obejmuje 5 miast wojewódzkich Polski Wschodniej, tj. Białystok, Kielce, Lublin, Olsztyn i Rzeszów, oraz ich obszary funkcjonalne, wyznaczone zgodnie z zasadami określonymi w dokumencie MRR pn. „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”.

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

W ramach PI 7.2 przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

Nie wyklucza się realizacji dużych projektów wyłonionych trybie konkursowym.

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PI 7.2:

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ¹⁰⁷	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Całkowita długość nowych dróg (CI)	km	EFRR	stabilizacja i rozwój		SL 2014	raz do roku
2.	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI)	km	EFRR	stabilizacja i rozwój		SL 2014	raz do roku

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW OSI PRIORYTETOWEJ III

Tryb wyboru projektów

W ramach PI 4.5 do dofinansowania zostaną wyłonione w trybie pozakonkursowym projekty, ujęte w Strategii ZIT.

O zasadności zastosowania trybu pozakonkursowego decydują następujące czynniki:

- ograniczona liczba projektów realizowanych wyłącznie przez jednego beneficjenta, który realizuje zadania publiczne;
- wysoki koszt przygotowania i realizacji projektów;
- wysoki stopień złożoności procesu przygotowania inwestycji.

Tryb pozakonkursowy będzie stosowany w pierwszej kolejności, przy czym nie wyklucza się możliwości zastosowania trybu konkursowego.

¹⁰⁷ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

Projekty do dofinansowania w ramach PI 7.2 zostaną wyłonione w trybie konkursowym.

Wybór trybu został dokonany przy uwzględnieniu następujących czynników:

- optymalnego sposobu osiągnięcia celów programu/osi priorytetowej/priorytetu inwestycyjnego;
- liczby projektów;
- wielkości projektów (planowana wysokość dofinansowania).

Kryteria wyboru projektów

W ramach wyboru projektów w trybie pozakonkursowym w PI 4.5 zostaną zastosowane kryteria wyboru projektów zatwierdzone przez Komitet Monitorujący gwarantujące wybór inwestycji adekwatnych do zakresu interwencji. Ocenie zostaną poddane wyłącznie projekty ujęte w Strategii ZIT.

Wybór projektów do dofinansowania w ramach trybu konkursowego w PI 7.2 (oraz w PI 4.5, o ile znajdzie zastosowanie) będzie dokonywany na podstawie kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący.

Zakłada się, że kryteria wyboru projektów będą spełniać ogólne zasady, zgodnie z wymogami w projekcie Rozporządzenia Ogólnego, w szczególności:

- przyczynią się do wyboru projektów, które w największym stopniu będą wpływać na osiąganie założonych celów i wskaźników określonych osi priorytetowych,
- zapewnią wybór operacji zgodnych z zakresem EFRR oraz z kategoriami interwencji określonymi dla priorytetowej,
- będą zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 7 i 8 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju.

Kryteria będą identyczne dla wszystkich ubiegających się o wsparcie.

Organizacja procesu wyboru projektów (sposób naboru i oceny projektów)

W związku z zastosowaniem trybu pozakonkursowego w PI 4.5 proces wyboru i oceny odbędzie się dwuetapowo poprzez identyfikację projektów, ujętych w Strategii ZIT, a następnie ocenę wniosków o dofinansowanie wskazanych projektów.

Wybór projektów zostanie przeprowadzony z zastosowaniem kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący.

Zasadniczo proces oceny składać się będzie z 2 etapów:

- oceny formalnej - weryfikacji spełnienia kryteriów dostępu (formalnych);
- oceny merytorycznej - weryfikacji spełnienia kryteriów jakościowych (merytorycznych).

W przypadku zastosowania trybu konkursowego w PI 7.2 (oraz w PI 4.5, o ile znajdzie zastosowanie), informacje o prowadzonej przez instytucję dokonującą selekcji projektów będą upublicznione (jawne); podstawowym medium w tym zakresie będzie strona internetowa tej instytucji. Wszczęcie procesu naboru projektów będzie poprzedzone konsultacjami z interesariuszami, m.in. na forum Komitetu Monitorującego PO PW. Upublicznienie informacji o wszczęciu procedury naboru konkursowego nastąpi ze stosownym wyprzedzeniem, tak aby potencjalni beneficjenci dysponowali czasem na przygotowanie dokumentacji niezbędnej do wzięcia udziału w postępowaniu.

Okres naboru będzie dopasowany do charakteru i poziomu złożoności planowanych przedsięwzięć oraz obszerności i poziomu skomplikowania dokumentacji aplikacyjnej.

Ogłoszenie o wszczęciu naboru projektów do dofinansowania w trybie konkursowym będzie wskazywać w szczególności kryteria wyboru projektów, sposób i termin dokonania oceny (ewentualnie poszczególnych jej etapów). Listy sprawdzające i instrukcje stosowane w procesie oceny projektów będą jawne i dostępne dla wszystkich zainteresowanych.

Organizacja procesu oceny i sposób wyboru projektów uzależnione będą od specyfiki danego obszaru interwencji. Zasadniczo proces oceny składać się będzie z 2 etapów:

- oceny formalnej - weryfikacji spełnienia kryteriów dostępu (formalnych);
- oceny merytorycznej - weryfikacji spełnienia kryteriów jakościowych (merytorycznych).

W ramach narzędzia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w przypadku inwestycji realizowanych na obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich środki PO IIŚ oraz PO PW będą służyć jako źródło wsparcia wybranych, niezbędnych projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT, zaś sama Strategia ZIT powinna wskazywać obszary interwencji, w ramach których planowana jest realizacja projektów komplementarnych do przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w formule ZIT, o sfinansowanie których Związek ZIT będzie się ubiegał z innych źródeł (poza formułą ZIT), np. z PO PW.

RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ III

Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik finansowy, produktu lub rezultatu	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018) ¹⁰⁸	Cel końcowy (2022) ¹⁰⁹	Źródło danych	Wyjaśnienie zastosowania wskaźnika
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach osi
Całkowita długość nowych lub ulepszonych linii komunikacji miejskiej, w tym tramwajowych i metra	km	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach osi
Udział środków zakontraktowanych w ramach umów w osi III	%	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	Adekwatny opis postępu finansowego osi
Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	% alokacji osi	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	obowiązkowy

Tabela zostanie uzupełniona na późniejszym etapie prac

KATEGORIE INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ III

Kategoria regionu i fundusz				
Tabela 7	Tabela 8	Tabela 9	Tabela 10	Tabela 12
Wymiar 1	Wymiar 2		Wymiar 6	Wymiar 8

¹⁰⁸ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

¹⁰⁹ J.w.

Zakres interwencji		Forma finansowania		Wymiar 3 Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		Cel tematyczny (EFRR/FS)	
Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota

Tabela zostanie opracowana po przyjęciu przez KE dokumentu określającego kategorie interwencji

PLANOWANE UŻYCIE POMOCY TECHNICZNEJ

Nie dotyczy

2.4 OŚ PRIORYTETOWA IV PONADREGIONALNA INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Oś priorytetowa IV obejmuje swoim zakresem interwencji cel tematyczny 7, priorytet inwestycyjny 7.4 *rozwój i rehabilitacja¹¹⁰ kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu kolejowego*.

PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.4

CEL SZCZEGÓŁOWY

Wzmocnienie spójności wewnętrznej oraz dalsza poprawa dostępności zewnętrznej Polski Wschodniej.

OCZEKIWANE REZULTATY

Słabość powiązań transportu kolejowego w aspekcie wewnątrzregionalnym głównie w zakresie dostępności do i pomiędzy miastami wojewódzkimi Polski Wschodniej, a także niedostateczny zakres powiązań zewnątrzregionalnych, utrudnia dyfuzję czynników rozwoju, ogranicza możliwości rozwoju współpracy gospodarczej wewnątrz makroregionu oraz przyczynia się do marginalizacji gospodarczej względem całego kraju.

Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest brak spójnej sieci połączeń i niezadowalający stan techniczny infrastruktury, będący efektem zapóźnień inwestycyjnych w postaci kompleksowych przedsięwzięć modernizacyjnych. Dlatego też realizowane inwestycje będą polegały na poprawie stanu istniejących linii kolejowych zapewniającej zwiększenie standardu funkcjonowania i użytkowania infrastruktury.

Podniesienie parametrów technicznych i zastosowanie nowoczesnych rozwiązań oraz zastąpienie przestarzałych elementów infrastruktury spowoduje zwiększenie prędkości przewozów na wyremontowanych odcinkach linii kolejowych, co wpłynie na poprawę dostępności kolejowej w ramach makroregionu.

Utworzenie szybszych połączeń na priorytetowych odcinkach linii kolejowych i zwiększenie komfortu podróżowania powinno przyczynić się docelowo do wzrostu liczby podróżnych. Dzięki unowocześnieniu infrastruktury kolejowej nastąpi poprawa w dostępie do głównych makroregionalnych i zewnętrznych rynków pracy, także usług publicznych zlokalizowanych w ośrodkach wojewódzkich oraz subregionalnych. Zwiększenie prędkości przewozów i unowocześnienie infrastruktury stworzy ponadto warunki do rozwoju przewozów towarowych, które staną się bardziej opłacalne i efektywne.

WSKAŹNIKI REZULTATU DLA PI 7.4

I.p	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość początkowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022) ¹¹¹	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Wskaźnik dostępności kolejowej Polski Wschodniej (na bazie wskaźnika	=	regiony słabiej rozwinięte	0,2890*	2010		MRR	raz na 3 lata

¹¹⁰ Definicja wraz z rozróżnieniem między modernizacją zgodna z definicją wskazaną w Dokumencie Implementacyjnym do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.).

¹¹¹ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

WMDT)							
-------	--	--	--	--	--	--	--

*wskaźnik dla Polski Wschodniej obliczony jako średnia ważona (liczbą ludności) wskaźników dla poszczególnych województw Polski Wschodniej, na podstawie *Symulacja Wskaźnika Międzygałęziowej Dostępności Transportowej (WMDT) na terytorium Polski do roku 2020, 2011, na zlecenie MRR, PAN*

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PI 7.4

Planowana interwencja będzie ukierunkowana na wzmocnienie wewnętrznych i uzupełnienie zewnętrznych połączeń w transporcie kolejowym Polski Wschodniej stosownie do zapisów ujętych w „Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020”. Podstawowym założeniem interwencji będzie skierowanie środków na realizację inwestycji na odcinkach służących poprawie dostępności transportowej w obrębie Polski Wschodniej, a jednocześnie istotnych pod względem wzmocnienia makroregionalnych potencjałów rozwojowych.

W ramach powyższych przedsięwzięć realizowane będą inwestycje w infrastrukturę liniową (przebudowa torowisk oraz sieci trakcyjnej wraz z infrastrukturą towarzyszącą), infrastrukturę punktową (obiekty obsługi podróżnych, m.in. przystanki, wiaty, kładki dla pieszych). Ponadto przewiduje się montaż elementów systemów zarządzania ruchem.

Planowane inwestycje będą prowadzone na istniejących liniach kolejowych w ramach makroregionalnego korytarza transportowego w celu zwiększenia poziomu jego przepustowości. Tryb i zakres prowadzonych prac będzie uzależniony od specyfiki danego odcinka, jego stanu i parametrów technicznych oraz roli i znaczenia w ponadregionalnym systemie połączeń kolejowych. Przewiduje się m.in. elektryfikację wybranych odcinków linii oraz inne inwestycje mające na celu zwiększenie prędkości oraz dopuszczalnego maksymalnego nacisku na oś.

Realizacja przedsięwzięć w ramach PO PW została zaprojektowana tak, aby stanowiła dodatkowy element wsparcia, wzmocniający efekty działań inwestycyjnych w infrastrukturę kolejową zrealizowanych bądź planowanych do realizacji w ramach POIiŚ 2014-2020 .

Typy beneficjentów

Beneficjentem projektów realizowanych w ramach PI 7.4 będzie zarządca infrastruktury kolejowej - PKP PLK S.A.

Terytorialny obszar realizacji

Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 7.4 obejmuje obszar Polski Wschodniej, wskazanej w Umowie Partnerstwa jako obszar strategicznej interwencji Państwa (OSI).

OPIS PLANOWANEGO WYKORZYSTANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

W ramach PI 7.4 przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej (dotacje).

OPIS PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA DUŻYCH PROJEKTÓW

W ramach PI 7.4 przewiduje się realizację dużych projektów, które znacząco przyczynią się do osiągnięcia jego celu szczegółowego.

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA PI 7.4

I.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022) ¹¹²	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
------	----------	-----------------	---------	-------------------	--	---------------	----------------------------

¹¹² Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

1.	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	regiony słabiej rozwinięte		SL 2014	raz do roku
----	--	----	------	----------------------------	--	---------	-------------

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW OSI PRIORYTETOWEJ IV

Tryb wyboru projektów

Projekty do dofinansowania w ramach PI 7.4 zostaną wyłonione w trybie pozakonkursowym.

W PI 7.4 będą mogły być dofinansowane projekty o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju lub regionu.

O zasadności zastosowania trybu pozakonkursowego decydują następujące czynniki:

- możliwość precyzyjnego skierowania środków na projekty służące realizacji inwestycji priorytetowych i zapełnieniu luk inwestycyjnych w infrastrukturze transportowej;
- ograniczona liczba projektów realizowanych wyłącznie przez jednego beneficjenta, który realizuje zadania publiczne;
- wysoki koszt przygotowania i realizacji projektów;
- wysoki stopień złożoności procesu przygotowania inwestycji.

Kryteria wyboru projektów

W ramach wyboru projektów w trybie pozakonkursowym zostaną zastosowane kryteria wyboru projektów zatwierdzone przez Komitet Monitorujący gwarantujące wybór inwestycji adekwatnych do zakresu interwencji PI 7.4. i jednocześnie mających strategiczne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju lub regionu.

Zakłada się, że kryteria wyboru projektów w ramach PO PW będą spełniać ogólne zasady, zgodnie z wymogami w projekcie Rozporządzenia Ogólnego, w szczególności:

- przyczynią się do wyboru projektów, które w największym stopniu będą wpływać na osiągnięcie założonych celów i wskaźników określonych dla danej osi priorytetowej,
- zapewnią wybór operacji zgodnych z zakresem EFRR oraz z kategoriami interwencji określonymi dla osi priorytetowej,
- będą zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 7 i 8 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju.

Organizacja procesu wyboru projektów (sposób naboru i oceny projektów)

W związku z zastosowaniem trybu pozakonkursowego proces wyboru i oceny odbędzie się dwuetapowo poprzez identyfikację projektów, a następnie ocenę wniosków o dofinansowanie wskazanych projektów.

Wybór projektów zostanie przeprowadzony z zastosowaniem kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący.

Zasadniczo proces oceny składać się będzie z 2 etapów:

- oceny formalnej - weryfikacji spełnienia kryteriów dostępu (formalnych);
- oceny merytorycznej - weryfikacji spełnienia kryteriów jakościowych (merytorycznych).

RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ IV

Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik finansowy, produktu lub rezultatu	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018) ¹¹³	Cel końcowy (2022) ¹¹⁴	Źródło danych	Wyjaśnienie zastosowania wskaźnika
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach osi
Udział środków zakontraktowanych w ramach umów w osi IV	%	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	Adekwatny opis postępu finansowego osi
Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych	% alokacji osi	EFRR	regiony słabiej rozwinięte			SL 2014	obowiązkowy

Tabela zostanie uzupełniona na późniejszym etapie prac

KATEGORIE INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ IV

Kategoria regionu i fundusz									
Tabela 7 Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8 Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9 Wymiar 3 terytorium/obszar		Tabela 10 Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Tabela 12 Wymiar 8 Cel tematyczny (EFRR/FS)	
Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota

Tabela zostanie opracowana po przyjęciu przez KE dokumentu określającego kategorie interwencji

PLANOWANE WYKORZYSTANIE POMOCY TECHNICZNEJ

Nie dotyczy

¹¹³ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

¹¹⁴ J.w.

2.5 OŚ PRIORYTETOWA V POMOC TECHNICZNA

CELE SZCZEGÓŁOWE:

1. Zapewnienie sprawnego zarządzania i wdrażania Programu oraz efektywnego wykorzystania środków w ramach PO PW;
2. Wsparcie beneficjentów w procesie przygotowania i realizacji projektów;
3. Zapewnienie informacji i promocji w ramach Programu.

OCZEKIWANE REZULTATY:

1. Optymalizacja systemu zarządzania oraz wdrażania działań Programu;
2. Wzmocnienie potencjału administracyjnego instytucji zaangażowanych w przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, informowanie, ocenę oraz kontrolę;
3. Podniesienie potencjału beneficjentów Programu;
4. Upowszechnienie wiedzy wśród beneficjentów i ogółu społeczeństwa na temat wsparcia projektów ze środków Unii Europejskiej.

WSKAŹNIKI REZULTATU

Nie dotyczy – zgodnie z art. 87.2.c.ii CPR, wskaźniki rezultatu dla PT należy ująć tylko wtedy, gdy jest to obiektywnie uzasadnione – w ocenie IZ PO RPW nie zachodzi konieczność określenia tego typu wskaźników.

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ PRZEWDZIANYCH DO DOFINANSOWANIA

W ramach V osi priorytetowej finansowane będą działania z zakresu programowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, oceny (ewaluacji), audytu i kontroli oraz informacji i promocji Programu.

Sprawne zarządzanie i wdrażanie Programu oraz efektywne wykorzystanie środków uzależnione jest przede wszystkim od potencjału administracyjnego instytucji uczestniczących w procesie realizacji PO PW.

Kluczowe znaczenie dla osiągnięcia założonych celów ma zapewnienie kompleksowego wsparcia oraz zabezpieczenie odpowiedniego zaplecza kadrowego i technicznego dla instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, informowanie, ocenę oraz kontrolę operacji finansowanych ze środków Programu. Oznacza to ukierunkowanie wsparcia na podnoszenie kwalifikacji pracowników realizujących zadania związane z zarządzaniem i wdrażaniem oraz zabezpieczenie personelowi zaangażowanemu w realizację Programu optymalnego zaplecza technicznego, tj. sprzętu, wyposażenia, materiałów oraz narzędzi i systemów informatycznych. Wsparcie w ramach osi będzie polegało na zabezpieczeniu potrzeb związanych z pełnieniem przez instytucje funkcji w systemie, tj. na zabezpieczeniu najważniejszych potrzeb związanych z kosztami funkcjonowania instytucji w związku z wdrażaniem Programu.

Dla sprawnej realizacji PO PW konieczne jest ponadto zapewnienie instytucjom wdrażającym wsparcia merytorycznego w postaci zapewnienia usług niezbędnych do realizacji Programu, tj. zapewnienie wsparcia w obszarze m. in. doradztwa, tłumaczeń, zamówień publicznych, ekspertyz, analiz, badań, opinii i koncepcji. Działania realizowane w ramach osi będą miały na celu wsparcie systemu monitorowania, ewaluacji, audytu i kontroli oraz procesu wyboru projektów oraz organizacji spotkań Komitetu Monitorującego, grup i zespołów roboczych pozwalających na bieżące monitorowanie i weryfikowanie wdrażania PO PW. Ponadto w ramach Pomocy Technicznej finansowane będą działania mające na celu zapewnienie ciągłości i płynności działania instytucji w okresach przejściowych pomiędzy poszczególnymi perspektywami finansowymi ze względu

na konieczność podejmowania działań przed rozpoczęciem okresu kwalifikowania kosztów w danej perspektywie oraz po jej zakończeniu.

Do efektywnego wdrożenia Programu przyczyni się ponadto należyte przygotowanie projektów przez beneficjentów oraz właściwa ich realizacja. W związku z tym konieczne jest udzielenie wsparcia beneficjentom w zakresie przygotowania i realizacji projektów, m.in. poprzez doradztwo oraz organizację szkoleń.

Dla zapewnienia skutecznej realizacji Programu oraz zwiększenia świadomości społecznej w dziedzinie funduszy strukturalnych będą podjęte działania informacyjne i promocyjne dotyczące pomocy udzielanej w ramach PO PW - zorganizowanie systemu informacji i promocji Programu, spójnego i zgodnego z całokształtem polityki informacyjnej na poziomie Wspólnych Ram Strategicznych na lata 2014 – 2020.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, zgodnie z art. 106 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego¹¹⁵, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji Instytucja Zarządzająca, zgodnie z art. 106 rozporządzenia ogólnego, opracuje dla PO PW strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla Programu, podlegającą zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący.

Działania informacyjne i promocyjne wspierają realizację Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020. Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach,
- upowszechnianie wśród wybranych segmentów opinii publicznej i grup odbiorców roli i osiągnięć polityki spójności i funduszy europejskich przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu i poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie Umowy Partnerstwa.

W okresie 2014-2020 będzie położony nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Istotne jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Wsparcie w ramach Pomocy technicznej Programu będzie komplementarne wobec Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014 – 2020, z uwzględnieniem podziału kompetencji wynikającym z przyjętej linii demarkacyjnej pomiędzy programami.

Beneficjenci

- instytucje zaangażowane w realizację PO PW

¹¹⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz....)

WSKAŹNIKI TYPU „OUTPUT” DLA OSI PRIORYTETOWEJ V

l.p.	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość docelowa (2022) ¹¹⁶	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	os.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał
2.	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	szt.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał
3.	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	os.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał
4.	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	szt.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał
5.	Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej	szt.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał
6.	Liczba projektów strategicznych objętych wsparciem ¹¹⁷	szt.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał
7.	Liczba wspartych projektów strategicznych, które uzyskały dofinansowanie ¹¹⁸	szt.		System monitorowania	Co najmniej raz na rok
8.	Liczba opracowanych ekspertyz	szt.		System monitorowania	Co najmniej raz na kwartał

KATEGORIE INTERWENCJI

Tabela 14: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 15: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 16: Wymiar 3 Typ terytorium	
Kod	kwota	Kod	kwota	Kod	kwota
85 – Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola		01 - Pomoc bezzwrotna		00 - Nie dotyczy	
86 - Ocena, badania/ekspertyzy, informacja i komunikacja					

Tabela zostanie opracowana po przyjęciu przez KE dokumentu określającego kategorie interwencji

¹¹⁶ Wartości zostaną oszacowane w toku ewaluacji ex-ante

¹¹⁷ Wskaźnik zależy od ostatecznej decyzji dotyczącej projektów strategicznych

¹¹⁸ J.w.

3 PLAN FINANSOWY

Wybór podstawy certyfikacji

Podstawą obliczania wkładu UE w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-20 będą całkowite wydatki kwalifikowalne.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Tabela 3 Plan finansowy Programu (EUR)¹¹⁹

Oś	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa kalkulacji wsparcia UE - Całkowite koszty kwalifikowalne	Wkład UE	Wkład krajowy	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem	Stopa współfinansowania	Dla celów informacyjnych
						krajowe środki publiczne	krajowe środki prywatne			Wkład EBI
				a	b=c+d	c	d			
Oś 1	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	570,588,236	485,000,000	85,588,236			570,588,236	85%	n.d
Oś 2	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	404,705,883	344,000,000	60,705,883			404,705,883	85%	n.d
Oś 3	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	991,764,706	843,000,000	148,764,706			991,764,706	85%	n.d
Oś 4	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	350,588,236	298,000,000	52,588,236			350,588,236	85%	n.d
Oś 5	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	35,294,118	30,000,000	5,294,118			35,294,118	85%	n.d
Razem	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	2,352,941,179	2,000,000,000	352,941,179			2,352,941,179	85%	n.d
łącznie			2,352,941,179	2,000,000,000	352,941,179			2,352,941,179	85%	n.d

¹¹⁹ Tabele prezentują wstępne szacunki.

Tabela 4 Podział alokacji programu między osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionów i cele tematyczne dla EFRR (EUR)

Oś	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład Krajowy	Razem
Oś 1	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	1	485,000,000	85,588,236	570,588,236
Oś 2	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	3	344,000,000	60,705,883	404,705,883
Oś 3	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	4	367,000,000	64,764,706	431,764,706
	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	7	476,000,000	84,000,000	560,000,000
Oś 4	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	7	298,000,000	52,588,236	350,588,236
Oś 5	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	n.d.	30,000,000	5,294,118	35,294,118
Razem				2,000,000,000	352,941,179	2,352,941,179

4 ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE

4.1 WYMIAR TERYTORIALNY PROGRAMU

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa działania w ramach programów operacyjnych realizowanych w okresie 2014-2020 powinny uwzględniać wymiar terytorialny, tj. zróżnicowanie przestrzenne obszarów objętych programami. Zintegrowane podejście terytorialne ma zapewnić odpowiednie dostosowanie interwencji do specyficznych wyzwań, potrzeby, a także potencjałów rozwojowych poszczególnych rodzajów obszarów.

Na terenie objętym PO PW występują wszystkie wskazane typy OSI. Cechą charakterystyczną PO PW jest to, że cały jego obszar interwencji został wskazany jako OSI. Wynika to z dużego dystansu rozwojowego między województwami Polski Wschodniej oraz lepiej rozwiniętym regionami kraju, a także (przede wszystkim) regionami innych krajów Unii Europejskiej. Specyficzne uwarunkowania rozwojowe są podstawą do ustanowienia specjalnego programu mającego na celu zdynamizowanie procesów rozwojowych w makroregionie Polski Wschodniej.

Należy podkreślić, że interwencja planowana na lata 2014-2020 wobec OSI Polska Wschodnia prowadzona będzie także w ramach innych programów, zarówno krajowych, jak i regionalnych. Wobec tego PO PW obejmuje jedynie część istotnych z punktu widzenia rozwoju makroregionu typów interwencji (celów tematycznych, typów projektów, itd.), uzupełniając działania planowane w ramach innych programów. Jednocześnie PO PW skupia się na działaniach mających największy potencjał do przełamywania barier rozwojowych makroregionu oraz tworzenia podstaw do przyspieszenia tempa rozwoju gospodarczego. Działania te nakierowane są na rozwój konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, rozwój sieci transportowej oraz transportu publicznego w miastach wojewódzkich i ich obszarach funkcjonalnych oraz poprawę dostępności przestrzennej ośrodków wojewódzkich. Ponadto planowana interwencja będzie ukierunkowana również na wzmocnienie wewnętrznych i uzupełnienie zewnętrznych połączeń w transporcie kolejowym Polski Wschodniej.

Miasta wojewódzkie oraz ich obszary funkcjonalne

Miasta wojewódzkie oraz ich obszary funkcjonalne stanowią główny obszar koncentracji terytorialnej interwencji (oraz jej efektów) PO PW. Można wskazać kilka wymiarów tego oddziaływania. Po pierwsze, nakierowanie programu na wspieranie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powoduje, że znaczna część wsparcia w tym zakresie zostanie skierowana do głównych ośrodków miejskich makroregionu Polski Wschodniej. Wynika to z tego, że główne miasta makroregionu, wraz z obszarami funkcjonalnymi, koncentrują dużą część jego potencjału gospodarczego, innowacyjnego i naukowego. W stolicach województw działają najważniejsze ośrodki badawcze (przede wszystkim szkoły wyższe). Koncentrują one także główne instytucje otoczenia biznesu, w tym najważniejsze instytucje innowacyjnego otoczenia biznesu (parki naukowo-technologiczne, centra transferu technologii, itd.). Po drugie, PO PW kładzie szczególny nacisk na rozwój dostępności komunikacyjnej ośrodków wojewódzkich. Usprawnienie dostępności komunikacyjnej w skali lokalnej polegać będzie na rozwoju sieci transportowej (głównie drogowej) oraz systemów transportu publicznego w ośrodkach wojewódzkich i ich obszarach funkcjonalnych. Dodatkowo uwzględnienie wymogów środowiskowych w rozwoju sieci transportowej i transportu publicznego będzie mieć pozytywny wpływ na jakość życia i jakość środowiska w tych ośrodkach. Ponadto dzięki unowocześnieniu i rewitalizacji infrastruktury kolejowej w makroregionie poprawie ulegnie potencjalna dostępność transportowa miast wojewódzkich.

Inne miasta (poza ośrodkami wojewódzkimi)

Mimo dużej koncentracji oczekiwanych efektów PO PW w ośrodkach wojewódzkich będą one występowały także w innych miastach makroregionu, w szczególności w ośrodkach subregionalnych.

Będzie to możliwe w wyniku wsparcia przedsiębiorstw, a także instytucji otoczenia biznesu, których zakres działania ma zazwyczaj charakter ponadlokalny. Działania ukierunkowane na wzmocnienie wewnętrznych i uzupełnienie zewnętrznych połączeń w transporcie kolejowym Polski Wschodniej będą miały istotne przełożenie na poprawę dostępności transportowej w szczególności ośrodków subregionalnych.

Obszary wiejskie

Obszary wiejskie nie są w szczególny sposób ujmowane w ramach PO PW. Jednak realizacja programu będzie oddziaływać także na te obszary. Skala oddziaływania będzie miała charakter przede wszystkim pośredni. Po pierwsze, wraz z poprawą dostępności komunikacyjnej ośrodków wojewódzkich w pewnym zakresie wzrośnie także dostępność obszarów wiejskich otaczających te ośrodki, dotyczyć to będzie zarówno relacji ze stolicą regionu, jak i z głównymi krajowymi metropoliami. Dzięki unowocześnieniu i rewitalizacji infrastruktury kolejowej nastąpi również poprawa w dostępie tych obszarów do głównych makroregionalnych i zewnętrznych rynków pracy, a także usług publicznych zlokalizowanych w ośrodkach wojewódzkich oraz subregionalnych.

Po drugie, planowane w ramach programu wsparcie działalności badawczo-rozwojowej, innowacyjnej oraz internacjonalizacji przedsiębiorstw (wzrost eksportu) będzie dotyczyć także sektora rolno-spożywczego, który w Strategii Rozwoju Polski Wschodniej wskazywany jest jako jedna z makroregionalnych specjalizacji. Wsparcie w tym zakresie trafi do podmiotów działających w miastach, jak i obszarach wiejskich (m.in. jednostki B+R, przedsiębiorstwa sektora przetwórstwa rolnego). Należy oczekiwać, że w efekcie interwencji wzrośnie konkurencyjność całego sektora, łączenie z producentami produktów rolnych, co przełoży się na wzmocnienie podstaw rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich.

Po trzecie, działania mające na celu stymulowanie powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami na rzecz rozwoju atrakcyjnych i bazujących na istniejącym potencjale produktów turystycznych będą sprzyjały transformacji struktury gospodarczej na obszarach wiejskich poprzez tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnym.

Po czwarte, należy oczekiwać wystąpienia efektu rozprzestrzeniania rozwoju z ośrodków wojewódzkich. Rozwój miast wojewódzkich, zwłaszcza w wymiarze gospodarczym, oraz wzrost zamożności ich mieszkańców, przełoży się na wzrost popytu, także na towary i usługi pochodzące z obszarów wiejskich makroregionu. Ponadto rozwój rynków pracy w miastach wojewódzkich wraz z poprawą ich dostępności komunikacyjnej będzie sprzyjać dojazdom do pracy z obszarów wiejskich do ośrodków wojewódzkich.

4.2 RAMY REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ Z ZAKRESU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH (W TYM ZIT)

Zgodnie z UP jednym z instrumentów zapewniających większą efektywność wykorzystania środków EFSI poprzez integrację działań w wymiarze terytorialnym są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)

ZIT będą realizowane przede wszystkim na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie¹²⁰ w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) na podstawie Strategii ZIT¹²¹. Na realizację ZIT na tych obszarach przeznaczona została część rezerwy programowej

¹²⁰ Obszary funkcjonalne miast składają się z różnych jednostek administracyjnych, za które odpowiadają poszczególne samorządy lokalne, czyli gminy (w przypadku miast wojewódzkich są to miasta na prawach powiatu – rdzenie obszarów funkcjonalnych, jak i małe gminy podmiejskie, leżące w jego strefie oddziaływania). Istotą zastosowania ZIT jest wsparcie projektów ważnych z punktu widzenia rozwoju ośrodków miejskich, mających znaczenie dla całego obszaru funkcjonalnego.

¹²¹ Zgodnie z art. 7 projektu rozporządzenia EFRR, podstawowym warunkiem realizacji ZIT jest posiadanie strategii określających zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych,

(ustanowionej na etapie przygotowania Założeń Umowy Partnerstwa) w wysokości 4,5 % funduszy strukturalnych. Głównym źródłem finansowania Strategii ZIT dla miasta wojewódzkiego i powiązanego z nim obszaru funkcjonalnego (dalej Strategii ZIT wojewódzkiego) są poszczególne RPO (obowiązkowo środki EFRR i EFS). Dodatkowo, projekty wynikające ze Strategii ZIT wojewódzkiego, o charakterze komplementarnym do tych wspieranych przez RPO w formule ZIT, będą mogły uzyskać wsparcie z programów krajowych. Dofinansowanie projektu komplementarnego, finansowanego z krajowego PO będzie przedmiotem negocjacji pomiędzy Związkiem ZIT¹²², instytucją zarządzającą regionalnym programem operacyjnym oraz instytucjami zarządzającymi właściwymi programami operacyjnymi w ramach negocjacji kontraktu terytorialnego.

W ramach PO PW 2014-2020 wymiar miejski będzie wspierany poprzez inwestycje na rzecz nowoczesnej infrastruktury transportowej, realizowane na obszarze pięciu miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych. W PO PW 2014-2020, zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa nie przewiduje się realizacji projektów w formule ZIT. Natomiast środki PO PW będą służyć jako źródło wsparcia wybranych, niezbędnych projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT wojewódzkiego, zaś sama Strategia ZIT powinna wskazywać obszary interwencji, w ramach których planowana jest realizacja projektów komplementarnych do przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w formule ZIT, o sfinansowanie których Związek ZIT będzie się ubiegał (poza formułą ZIT) ze środków PO PW 2014-2020. W odniesieniu do projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT wojewódzkiego możliwy katalog wsparcia w ramach PO PW 2014-2020 obejmuje następujące kategorie działań¹²³:

- zrównoważony, niskoemisyjny transport miejski – budowa/przebudowa sieci szynowych, trolejbusowych i autobusowych wraz z niezbędną infrastrukturą na potrzeby komunikacji miejskiej oraz zakup niskoemisyjnego taboru, budowa intermodalnych dworców przesiadkowych, wdrożenie nowych systemów telematycznych na potrzeby komunikacji miejskiej – (PI 4.5)
- poprawa układów transportowych poprzez przebudowę istniejącej sieci drogowo-ulicznej, budowę obwodnic wewnętrznych, budowę / przebudowę odcinków dróg wyprowadzających ruch z miasta – (PI 7.2).

Tryb realizacji projektów komplementarnych będzie adekwatny do trybu wyboru projektów ustalonego dla danego priorytetu inwestycyjnego. Projekty komplementarne pozytywnie zaopiniowane przez IZ PO PW, będą mogły zyskać preferencje w procesie ich wyboru do realizacji poprzez umieszczenie preferencji dla projektów komplementarnych zamieszczonych w Strategii ZIT wojewódzkiego w kryteriach wyboru projektów dla wybranych działań PO PW 2014-2020.

Wskazanie w Strategii ZIT projektów komplementarnych nie gwarantuje ich realizacji i sfinansowania ze środków PO PW 2014-2020. Związek ZIT na etapie tworzenia Strategii ZIT wojewódzkiego powinien poddać dokument za pośrednictwem IZ RPO, zaopiniowaniu przez IZ PO PW 2014-2020 w zakresie planowanych inwestycji ze środków tego programu. Warunkiem brzegowym jest

klimatycznych, demograficznych i społecznych, które mają wpływ na obszary miejskie. W związku z funkcjonowaniem w Polsce na poziomie lokalnym wielu różnych dokumentów strategicznych dla realizacji ZIT warunek ten będzie spełniać „Strategia ZIT”.

¹²² Związek ZIT pełni funkcję wspólnej reprezentacji, w szczególności JST z obszaru miasta wojewódzkiego oraz powiązanych z nim funkcjonalnie obszarów. W szczególności będzie odpowiedzialny za przygotowanie Strategii „ZIT wojewódzkiego” i przedkładanie jej do pozytywnego zaopiniowania instytucji zarządzającej RPO (w kontekście możliwości finansowania z RPO) oraz Ministrowi Rozwoju Regionalnego (w kontekście jej zgodności z Umową Partnerstwa, zasadami realizacji ZIT oraz propozycji projektów komplementarnych do realizacji poza formułą ZIT).

¹²³ Zakres działań umożliwiających wsparcie ze środków PO PW 2014-2020 projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT województw Polski Wschodniej może być szerszy w zależności od indywidualnych uzgodnień w ramach kontraktów terytorialnych.

spełnienie przez takie projekty na etapie wyboru inwestycji do dofinansowania kryteriów wyborów projektów oraz dostępność alokacji.

Jednym z warunków uzyskania wsparcia na projekty w ramach PI 4.5 (niezależnie od tego, czy zgłaszane będą indywidualnie przez miasto wojewódzkie, czy w porozumieniu z innymi jednostkami samorządu terytorialnego MOF i/lub innymi podmiotami, czy przez Związki ZIT) będzie posiadanie przez wnioskujące podmioty planów gospodarki niskoemisyjnej lub pogłębionych zapisów na temat przejścia na niskoemisyjną gospodarkę w Strategii ZIT. IZ PO PW dokona analizy, czy zapisy w Strategii ZIT są w tym zakresie wystarczające.

Miasta wojewódzkie Polski Wschodniej, działając indywidualnie lub w porozumieniu z innymi jednostkami samorządu terytorialnego MOF i/lub innymi podmiotami w obszarach wsparcia nieobjętych Strategią ZIT mogą ubiegać się o wsparcie PO PW 2014-2020 na ogólnie przyjętych zasadach.

4.3 WPŁYW PROGRAMU NA CELE STRATEGII UE DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB), przyjęta przez Komisję Europejską w czerwcu 2009 r. na wniosek Rady Europejskiej, jest pierwszą makroregionalną strategią UE. Ma ona zapewnić zintegrowane ramy, które umożliwią UE i państwom członkowskim określenie potrzeb, dostępnych zasobów oraz podjęcie skoordynowanych działań w celu promocji zrównoważonego rozwoju i maksymalnego wykorzystania społeczno-gospodarczego potencjału regionu Morza Bałtyckiego¹²⁴.

W czerwcu 2012 r. Rada UE przyjęła Konkluzje ws. zakończenia przeglądu SUE RMB¹²⁵. Cele strategii, zgodne ze strategią *Europa 2020 w zakresie wzrostu inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu*, zostały zaklasyfikowane do trzech celów głównych:

- 1) Ocalić morze,
- 2) Połączenia w regionie,
- 3) Wzrost dobrobytu¹²⁶.

Program Operacyjny Polska Wschodnia realizuje przede wszystkim trzeci cel strategii, tj. wzrost dobrobytu. Zgodnie z planem działań dla SUE RMB¹²⁷ obejmuje on promowanie przedsiębiorczości, innowacji, handlu oraz wzrostu opartego na technologiach cyfrowych, co w efekcie ma się przyczynić do poprawy konkurencyjności gospodarczej regionu z poszanowaniem zasad rozwoju zrównoważonego.

Poprzez realizację działań związanych z podnoszeniem innowacyjności i przedsiębiorczości w makroregionie PO PW 2014-2020 przyczyni się do realizacji ww. celu SUE RMB. Wsparcie w ramach PO PW będzie ukierunkowane na stworzenie warunków dla rozwoju działalności innowacyjnej przedsiębiorstw. W PO PW 2014-2020 realizowane będą również działania związane z rozwojem przedsiębiorczości na terenie makroregionu. Wspierana będzie współpraca międzyregionalna i internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw.

Plan działań SUE RMB wskazuje na siedemnaście obszarów priorytetowych (OP). Działania zaplanowane w PO PW 2014-2020 wpisują się w dwa obszary priorytetowe:

¹²⁴ Komunikat Komisji Do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego I Komitetu Regionów dotyczący Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego; Bruksela, dnia 10.6.2009, KOM(2009) 248 wersja ostateczna.

¹²⁵ Proces przeglądkowy rozpoczął się podczas polskiej prezydencji w UE, Konkluzje w tej sprawie zostały przyjęte przez GAC w dn. 15 listopada 2011 r.

¹²⁶ Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region; Brussels, 23.3.2012, COM(2012) 128 final.

¹²⁷ Według projektu dokumentu z lutego 2013 r.

1) OP Innowacje – Wykorzystanie potencjału regionu w zakresie badań oraz innowacyjności;

W PO PW 2014-2020 realizowane będą działania polegające na wsparciu przedsiębiorców w zakresie działalności innowacyjnej i B+R, w szczególności o charakterze ponadregionalnym. Realizowane projekty będą także służyć pobudzaniu procesów generowania i absorpcji innowacji oraz transferu innowacji i technologii do gospodarki.

2) OP MŚP- promocja przedsiębiorczości i wzmocnienie MŚP;

PO PW 2014-2020 wpisuje się w ten obszar priorytetowy poprzez działania zmierzające do zwiększenia internacjonalizacji działalności przedsiębiorstw Polski Wschodniej. Wsparcie zostanie skierowane również na wzmocnienie ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw (klastrow/inicjatyw klastrowych) z 5 województw Polski Wschodniej. Wspierane będą projekty, których celem jest podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności członków struktur klastrowych.

5 SYSTEM INSTYTUCJONALNY

5.1 INSTYTUCJE ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ PROGRAMU

Instytucja	Nazwa instytucji	Kierujący instytucją
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	Minister Rozwoju Regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Programów Ponadregionalnych	Minister Rozwoju Regionalnego/Dyrektor Departamentu
Instytucja Audytowa	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów	Podsekretarz Stanu
Instytucja Certyfikująca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Programów Ponadregionalnych (IZ)	Minister Rozwoju Regionalnego/Dyrektor Departamentu
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Departament Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów	Dyrektor Departamentu

Instytucja Zarządzająca

Instytucją Zarządzającą Programem jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Zadania ministra jako Instytucji Zarządzającej wykonuje jednostka organizacyjna w ramach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, obecnie Departament Programów Ponadregionalnych.

Na podstawie art. 114 projektu *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006* (dalej: rozporządzenie ramowe) Instytucja Zarządzająca odpowiada za zarządzanie programem operacyjnym zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami.

Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna w szczególności za:

- realizowanie zadań określonych w art. 114 i 115 oraz innych właściwych przepisach rozporządzenia ogólnego;
- zawieranie z beneficjentami umów o dofinansowanie projektu lub podejmowanie decyzji o dofinansowaniu projektu;
- zlecanie dokonywania płatności oraz zlecanie wypłaty współfinansowania ze środków Programu na rzecz beneficjentów;
- zapewnienie aktualności i poprawności danych monitoringowych przechowywanych w systemie informatycznym;
- ustalanie i nakładanie korekt finansowych;

- odzyskiwanie kwot podlegających zwrotowi, w tym wydawanie decyzji o zwrocie środków przekazanych na realizację Programu, projektów lub zadań, o której mowa w przepisach o finansach publicznych;
- prowadzenie i zlecenie badań ewaluacyjnych dotyczących Programu;
- monitorowanie postępów realizacji Programu;
- wydawanie wytycznych;
- zapewnienie właściwej informacji i promocji Programu.

Zgodnie z art. 113.3 projektu rozporządzenia oraz z zapisami Umowy Partnerstwa, Instytucja Zarządzająca realizuje zadania związane z certyfikacją wydatków do Komisji.

Na podstawie art. 113.6 projektu rozporządzenia Instytucja Zarządzająca deleguje wykonywanie części swoich zadań do Instytucji Pośredniczącej/yh. **W ramach PO PW rolę Instytucji Pośredniczącej pełnić będzie Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości¹²⁸.** Dokonując takiej delegacji, Instytucja Zarządzająca zachowuje jednak pełną odpowiedzialność za całość realizacji Programu. Delegacja odbywa się w drodze porozumienia, określającego szczegółowo zakres delegacji zgodny z zapisami szczegółowego opisu priorytetów PO PW oraz wynikające z niego prawa i obowiązki obu stron porozumienia. Przewiduje się możliwość wsparcia Instytucji Pośredniczącej w zakresie realizowanych przez nią zadań przez inne instytucje, co zostanie określone w szczegółowym opisie priorytetów PO PW.

Instytucja Audytowa

Zadania Instytucji Audytowej, określone w art. 116 projektu rozporządzenia, wykonuje Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, którego funkcję pełni sekretarz lub podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów, w oparciu o ustawę z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej. Instytucja Audytowa jest niezależna od Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczącej oraz Podmiotu udzielającego desygnacji.

Zadania Instytucji Audytowej wykonywane są za pośrednictwem jednostek organizacyjnych kontroli skarbowej podległych Generalnemu Inspektorowi Kontroli Skarbowej, tj. wyodrębnionej komórki organizacyjnej w Ministerstwie Finansów – obecnie Departament Ochrony Interesów Finansowych Unii Europejskiej – oraz 16 urzędów kontroli skarbowej umiejscowionych w województwach.

Instytucja Audytowa zapewnia prowadzenie audytów systemów zarządzania i kontroli, na podstawie stosownej próby działań oraz rocznego sprawozdania finansowego. Instytucja audytowa zapewnia, że czynności audytowe uwzględniają uznane w skali międzynarodowej standardy audytu.

Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności

Instytucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności dokonywanych przez Komisję Europejską jest Ministerstwo Finansów. Obecnie obsługą rachunków bankowych, na które będą dokonywane płatności ze środków wspólnotowych zajmuje się Departament Instytucji Płatniczej.

Desygnacja

Podmiotem udzielającym desygnacji jest minister do spraw rozwoju regionalnego, wspierany przez Komitet ds. Desygnacji.

Przez desygnację należy rozumieć decyzję ministra ds. rozwoju regionalnego, potwierdzającą spełnienie przez daną instytucję warunków zapewniających prawidłową realizację Programu. Warunkiem uzyskania desygnacji jest spełnienie kryteriów określonych w załączniku XX do

¹²⁸ Trwają uzgodnienia odnośnie do ostatecznego kształtu systemu instytucjonalnego w POPW

rozporządzenia ogólnego, w tym opracowanie i wdrożenie procedur dotyczących systemu zarządzania i kontroli oraz zawarcie właściwych umów albo porozumień międzyinstytucjonalnych. Desygnacja warunkuje rozpoczęcie procesu certyfikacji w ramach Programu rozumianego jako wystąpienie z pierwszym wnioskiem o płatność do Komisji Europejskiej. Desygnacja jest procesem ciągłym, tzn. spełnianie kryteriów desygnacji będzie weryfikowane podczas całego okresu realizacji Programu poprzez kontrole systemowe, jak również wyniki prac Instytucji Audytowej oraz wyniki kontroli przeprowadzone przez inne upoważnione podmioty.

Zgodnie z art. 113 projektu rozporządzenia do zadań Podmiotu udzielającego desygnacji należy wyznaczanie Instytucji Zarządzającej pełniącej dodatkowo funkcję Instytucji Certyfikującej; Instytucji Audytowej oraz Instytucji Pośredniczącej.

5.2 DZIAŁANIA ANGAŻUJĄCE STOSOWNYCH PARTNERÓW W PROCES PRZYGOTOWANIA PROGRAMU OAZ ROLA PARTNERÓW WE WDRAŻANIU, MONITOROWANIU I EWALUACJI PROGRAMU

Przygotowanie programu

Instytucją koordynującą przygotowanie PO PW jest Departament Programów Ponadregionalnych (DPP) w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego (MRR). Przy przygotowaniu programu DPP ściśle współpracował z departamentem odpowiedzialnym za koordynację przygotowania dokumentów dotyczących polityki spójności (DKS), innymi departamentami przygotowującymi krajowe programy operacyjne (DPI, DKI, DZF) oraz departamentem koordynującym przygotowanie regionalnych programów operacyjnych (DRC).

Program Operacyjny Polska Wschodnia od początku powstawał przy aktywnym udziale partnerów i interesariuszy. Do prac nad programem zaproszono przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej, szereg organizacji społeczno-gospodarczych oraz przedstawicieli pięciu województw Polski Wschodniej.

W styczniu 2013 r. rozpoczęły się prace nieformalnego Zespołu roboczego ds. przygotowania Programu dla Polski Wschodniej na lata 2014-2020. Pierwsze spotkanie Zespołu Roboczego zostało zorganizowane 9 stycznia 2013 r. Na spotkaniu omówiono założenia do projektowanego PO PW 2014-2020. 18 stycznia 2013 r. członkom Zespołu zostały przekazane *Założenia programu dla Polski Wschodniej*. W dokumencie opisano założenia PO PW z propozycją celów szczegółowych i osi priorytetowych. Uwagi do dokumentu napływały do końca stycznia 2013 r.

Przyjęcie przez Radę Ministrów *Założeń Umowy Partnerstwa*, w których wskazano, że rolę instytucji zarządzającej dla krajowych programów operacyjnych finansowanych z funduszy polityki spójności będzie pełnić Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, umożliwiło formalne rozpoczęcie prac nad przygotowaniem ww. programu. Sposób organizacji prac grup roboczych, ich zakres tematyczny oraz skład został określony w Zarządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego nr 4 z dnia 11 lutego 2013 r. *w sprawie powołania Grup roboczych dla wsparcia przygotowania krajowych programów operacyjnych finansowanych w ramach polityki spójności oraz koordynacji interwencji w ramach celów tematycznych*. Dało ono podstawę do powołania Grupy roboczej ds. przygotowania programu operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020.

Zgodnie z ww. zarządzeniem MRR w skład przedmiotowej Grupy roboczej wchodzi przedstawiciele:

- właściwych komórek organizacyjnych MRR odpowiedzialnych za przygotowanie programów operacyjnych lub koordynację właściwych celów tematycznych, właściwych do koordynacji zadań związanych z przygotowaniem dokumentów strategicznych, programowych i wdrożeniowych perspektywy finansowej 2014-2020,
- właściwych ministrów, wymienionych w Założeniach Umowy Partnerstwa,
- zarządów województw,

- środowisk naukowych,
- ekspertów w dziedzinach odpowiadających zakresowi właściwego programu operacyjnego,
- partnerów społecznych i gospodarczych,
- organizacji pozarządowych,
- innych podmiotów.

Wybór partnerów społeczno-gospodarczych zaproszonych do konsultacji zapisów Programu¹²⁹ nastąpił przede wszystkim na podstawie:

- obszaru tematycznego działalności organizacji,
- oceny potencjału instytucjonalnego, tj. specjalistycznej wiedzy i doświadczenia dającego gwarancję wysokiej jakości wkładu merytorycznego;
- dotychczasowej współpracy z IZ PO RPW w ramach Komitetu Monitorującego Program Operacyjny na lata 2007-2013.

W dniu 15 lutego 2013 r. odbyło się spotkanie zespołów zadaniowych ds. wsparcia przedsiębiorczości oraz ds. wsparcia miast Polski Wschodniej, działających w ramach ww. Zespołu Roboczego. Podczas spotkania poinformowano członków Zespołu o wejściu w życie w dniu 11 lutego br. ww. Zarządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego, w związku z czym został on przekształcony w Grupę Roboczą. Na spotkaniu omówiono zmiany wprowadzone w wyniku uwag przekazanych przez członków Zespołu do założeń programu dla Polski Wschodniej oraz do zaktualizowanej wersji dokumentu, która została im przesłana w dn. 20 stycznia 2013 r. Posłużył on do wypracowania konspektu programu, który był konsultowany z członkami Grupy Roboczej drogą mailową.

Szczegółowe odniesienie się do uwag zgłoszonych do konspektu zostało przekazane do członków Grupy w dniu 4 kwietnia 2013 r. Na podstawie dotychczasowych dokumentów oraz przyjętych uwag powstała pierwsza, robocza wersja PO PW 2014-2020, która została przesłana członkom Grupy roboczej w dniu 29 marca 2013 r.

Kolejne posiedzenia Grupy poświęcone projektom PO PW 2014-2020 odbyły się w dniach 8 kwietnia oraz 24 czerwca br. Partnerzy przesyłali uwagi do projektów odpowiednio do 18 kwietnia 2013 r. oraz do dnia 3 lipca br.

W czasie wszystkich spotkań Zespołu Zadaniowego i Grupy roboczej omawiano harmonogram prac w ramach przygotowania Umowy Partnerstwa, programów operacyjnych oraz kontraktów terytorialnych, a stan prac i najważniejsze etapy w ramach przygotowania PO PW 2014-2020, a także uwagi przesyłane przez członków Zespołu i Grupy do kolejnych wersji założeń programu dla Polski Wschodniej oraz projektu PO PW. Uwagi przekazywane przez członków Grupy miały istotny wpływ na zakres PO PW, sformułowanie celów szczegółowych oraz dobór wskaźników.

Oprócz spotkań Grupy Roboczej ds. przygotowania Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020 zorganizowano szereg spotkań roboczych z interesariuszami i przedstawicielami potencjalnych beneficjentów. Spotkania miały charakter konsultacji i dotyczyły wybranych obszarów w ramach przewidywanego wsparcia.

Opinie przedstawicieli partnerów społeczno-gospodarczych działających w obszarach wsparcia PO PW gromadzono i analizowano również w ramach ewaluacji ex-ante Programu.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Wdrażanie, monitoring i ewaluacja

Po zatwierdzeniu Programu, zgodnie z art. 42 rozporządzenia ogólnego partnerzy będą mieli również zapewniony realny udział w procesie jego monitorowania i ewaluacji przede wszystkim jako członkowie Komitetu Monitorującego. Głównym zadaniem komitetu będzie bowiem przeglądnąć

¹²⁹ Lista partnerów społeczno-gospodarczych stanowi załącznik nr 3 do PO PW 2014-2020

realizacji programu i postępów w osiągnięciu jego celów, m.in w oparciu o dane finansowe i wartości wskaźników postępu rzeczowego. Zgodnie z rozporządzeniem komitet będzie akceptował sprawozdanie roczne i końcowe. Do zadań komitetu należeć będzie również zatwierdzenie planu oceny dla programu, analiza postępów w realizacji tego planu oraz monitorowanie działań następczych podjętych w wyniku oceny.

W ramach prac Komitetu Monitorującego przewiduje się zaangażowanie partnerów także w:

- okresowe badanie postępu w zakresie badania szczegółowych celów, określonych w ramach programu, na podstawie prezentowanych dokumentów,
- analizę rezultatów realizacji programu, w szczególności celów określonych dla każdej osi priorytetowej oraz wyników ocen związanych z monitorowaniem realizacji programu,
- przedkładanie Instytucji Zarządzającej propozycji zmian lub analiz programu.

Ponadto, partnerzy zaangażowani będą w proces wdrażania PO PW: poprzez zatwierdzenie kryteriów wyboru projektów w ramach prac Komitetu Monitorującego programu, a także poprzez udział w konsultowaniu projektów aktów prawnych i dokumentów programowych, niezbędnych dla wdrażania działań współfinansowanych w ramach programu.

Możliwe będzie również zaangażowanie, przedstawicieli partnerów społeczno – gospodarczych w realizację badań ewaluacyjnych adekwatnie do celu i zakresu ewaluacji.

6.1 OGÓLNE RAMY KOORDYNACJI W RAMACH UMOWY PARTNERSTWA

Efektywność działań podejmowanych w ramach Programu będzie zapewniona m.in. poprzez wykorzystanie mechanizmów koordynacji i komplementarności wsparcia z innymi działaniami realizowanymi w ramach Umowy Partnerstwa na lata 2014-2020 oraz działaniami finansowanymi z EFRROW i EFR w programach operacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Morskiej i Rybackiej, jak również innymi instrumentami wsparcia krajowego i unijnego. Niniejszy opis mechanizmów koordynacji i komplementarności działań na poziomie programu należy traktować łącznie ze szczegółowymi informacjami przedstawionymi na poziomie poszczególnych osi priorytetowych.

Naczelną funkcję w zakresie koordynacji działań pomiędzy PO PW a innymi programami operacyjnymi polityki spójności oraz Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Morskiej i Rybackiej pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Zadanie to realizuje przy udziale Komitetu ds. Umowy Partnerstwa (KK UP). Jest to organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów w zakresie prowadzenia polityki rozwoju, kluczowy w zapewnieniu koordynacji wsparcia skierowanego do makroregionu. Pełni on rolę forum kształtowania, koordynacji i monitorowania polityki rozwoju dla makroregionu.

Przewodniczącym KK UP jest minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. W skład KK UP wchodzi przedstawiciele wszystkich Instytucji Koordynujących, Instytucji Desygnującej, Instytucji Zarządzających, Instytucji Pośredniczących, Instytucji Audytorowej, partnerzy społeczni i gospodarczy. Podejmuje on zasadnicze decyzje odnoszące się do koordynacji pomiędzy programami operacyjnymi polityki spójności na lata 2014-2020 oraz ich koordynacji z innymi instrumentami UE i politykami krajowymi.

KK UP spotyka się nie rzadziej niż raz na pół roku oraz jest obsługiwany przez komórki organizacyjne MRR odpowiedzialne za w koordynację UP. Jego prace są wspierane pracami podkomitetów/grup ds. horyzontalnych zajmujących się funkcjonowaniem wyodrębnionego procesu służącego realizacji UP, lub kwestii przekrojowych.

Jednym z podkomitetów funkcjonujących w ramach KK UP będzie **Podkomitet ds. Polski Wschodniej**. Zgodnie z zapisami aktualizowanej Strategią Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, której jednym z instrumentów jest PO PW, jego zadaniem jest rekomendowanie mechanizmów wspierających realizację celów Strategii poprzez interwencje podejmowane w ramach programów operacyjnych, w tym działań w zakresie koordynacji i komplementarności wsparcia realizowanych na obszarze Polski Wschodniej.

Stosownie do „monitorowanych” procesów lub kwestii każdy podkomitet/grupa ma za zadanie dokonywanie systematycznych przeglądów przebiegu realizacji i rekomendowanie odpowiednich działań. Jego skład jest dobierany spośród podmiotów systemu realizacji UP, współodpowiedzialnych za dany temat lub CT oraz partnerów społecznych i gospodarczych.

Wyniki prac poszczególnych grup będą wykorzystywane w bieżącej pracy przez poszczególne uczestniczące w niej instytucje, a także będą stanowić wkład dla KK UP.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia ogólnego dla każdego programu operacyjnego powołany jest **Komitet Monitorujący**, w celu przeglądu wdrażania programu i postępów w osiągnięciu jego celów. Dodatkowo komitet monitorujący krajowy program operacyjny podejmuje w ramach swoich kompetencji działania na rzecz realizacji celów tematycznych objętych programem operacyjnym. Jest on powoływany przez IZ w ciągu trzech miesięcy od daty powiadomienia państwa członkowskiego

o decyzji w sprawie przyjęcia programu zgodnie z obowiązującymi zasadami horyzontalnymi. Przede wszystkim zostanie uwzględniona zasada partnerstwa. Dlatego też jego członkami są przedstawiciele:

- instytucji zarządzającej,
- instytucji pośredniczącej
- partnerów tj. organów regionalnych, lokalnych, miejskich i innych władz publicznych, partnerów społecznych i gospodarczych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w tym działających na rzecz ochrony środowiska, organizacji pozarządowych oraz tam gdzie będzie to zasadne podmiotów odpowiedzialnych za promowanie równości i niedyskryminacji.

Ważnym mechanizmem koordynacji wsparcia dla obszaru Polski Wschodniej są również **Kontrakty Terytorialne**. Kontrakt pozwala na zapewnienie komplementarności i synergii działań realizowanych na obszarze makroregionu poprzez formalne zapisy ws. działań realizowanych w ramach różnych programów operacyjnych.

Obok informacji o przedsięwzięciach o istotnym znaczeniu rozwojowym dla regionu, kontrakt obejmuje aspekty o charakterze ponadregionalnym dla kontraktów wszystkich zaangażowanych w dane przedsięwzięcia regionów – nie tylko województw z Polski Wschodniej, ale także województw zaangażowanych w inwestycje realizowane w makroregionie, np. poprzez projekty z zakresu powiązań dośrodkowych czy sieciowania uczelni. Zapisy kontraktów przekładają się na treść Programów Operacyjnych.

6.2 KOMPLEMENTARNOŚĆ PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH W RAMACH PO PW Z DZIAŁANAMI INNYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH PERSPEKTYWY FINANSOWEJ NA LATA 2014-2020

Działania podjęte w zakresie PI 1.2 będą komplementarne do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) PO Inteligentny Rozwój 2014-2020, obejmującego swoim zakresem:
 - stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw;
 - wsparcie prac B+R realizowanych przez przedsiębiorstwa lub konsorcja naukowo – przemysłowe, obejmujących realizację projektu innowacyjnego od fazy badań, przez prace rozwojowe, aż po wytworzenie linii demonstracyjnej i wdrożenie wyników prac B+R w działalności przedsiębiorstwa;
 - wsparcie projektów przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym, uwzględniających wydatki na wdrożenie wyników prac B+R;
 - wsparcie przedsiębiorstw, konsorcjów jednostek naukowych i przedsiębiorstw w przygotowaniu do udziału w programach Horyzont 2020, COSME;
 - wsparcie dla przedsiębiorstw na uzyskanie ochrony własności przemysłowej poza granicami RP w trybie międzynarodowym.
- b) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej, obejmujących swoim zakresem:
 - projekty obejmujący stworzenie nowego lub rozwój istniejącego zaplecza B+R w przedsiębiorstwach,
 - projekty badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw,
 - projekty przedsiębiorstw obejmujące wdrożenie własnych lub zakupionych wyników badań naukowych/ technologii/ praw do własności intelektualnej etc.
 - usługi doradcze i szkoleniowe dla podmiotów zarządzających ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości (typu parki, inkubatory).

Działania podjęte w zakresie PI 3.1 będą komplementarne do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) PO Inteligentny Rozwój 2014-2020, obejmującego wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału na innowacje (venture capital, seed capital, private equity, anioły biznesu),
- b) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej, w ramach których przewidywane jest wsparcie:
 - rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką,
 - inwestycji przyczyniających się do rozwoju firm typu „start-up”,
- c) *Programem na rzecz Przemian i Innowacji społecznych (PSCI)*, w zakresie obejmującym oś ułatwianie dostępu do finansowania przedsiębiorcom, w szczególności tym najbardziej oddalonym od rynku pracy oraz przedsiębiorstwom społecznym.

Działania podjęte w zakresie PI 3.2 będą komplementarne do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) PO Inteligentny Rozwój 2014-2020, obejmującego swoją interwencją projekty pilotażowe i systemowe w zakresie:
 - promocji polskiej gospodarki zagranicą np. w postaci promocji polskich specjalności eksportowych, branżowe programy promocji (np. w obszarach związanych z inteligentną specjalizacją),
 - promocji internacjonalizacji działalności polskich firm – pilotaże, rozwiązania/projekty systemowe,
 - wsparcia rozwoju współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw,
- b) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej, wspierających
 - usługi doradcze na rzecz zwiększenia zagranicznej wymiany handlowej przedsiębiorstw,
 - kampanie informacyjne oraz szkolenia z zakresu prowadzenia działalności międzynarodowej,
 - działania proeksportowe, polegające w szczególności na wsparciu udziału przedsiębiorców w krajowych i międzynarodowych targach gospodarczych i branżowych,

Działania podjęte w zakresie PI 3.3 będą komplementarne do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej, w ramach których przewidywane jest wsparcie:
 - rozbudowy przedsiębiorstw prowadzącej do wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (w tym turystycznych),
 - działań mających na celu dokonywanie zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmiany w sposobie świadczenia usług, skutkujące wprowadzeniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług przy jednoczesnym zwiększeniu zatrudnienia,
 - inwestycji w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny,
 - rozwoju klastrów regionalnych i lokalnych,

Działania podjęte w zakresie PI 4.5 będą komplementarne w stosunku do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) krajowego programu operacyjnego dotyczącego gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, transportu i bezpieczeństwa energetycznego - *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 -2020 – PO IŚ (FS)*;
- b) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej (EFRR), w tym również w ramach narzędzia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). W przypadku ZIT realizowanych na obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich środki PO IiŚ oraz PO PW będą służyć jako źródło wsparcia wybranych, niezbędnych projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT, zaś sama Strategia ZIT powinna wskazywać obszary interwencji, w ramach których planowana jest realizacja projektów komplementarnych do przedsięwzięć

przewidzianych do realizacji w formule ZIT, o sfinansowanie których Związek ZIT będzie się ubiegał z innych źródeł (poza formułą ZIT);

- c) programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej - wspieranie zmian w kierunku gospodarki niskoemisyjnej;

Działania podjęte w zakresie PI 7.2 będą komplementarne w stosunku do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) krajowego programu operacyjnego dotyczącego gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, transportu i bezpieczeństwa energetycznego - *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 – PO IŚ*;
- b) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej, w tym również w ramach narzędzia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). W przypadku ZIT realizowanych na obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich środki PO IiŚ oraz PO PW będą służyć jako źródło wsparcia wybranych, niezbędnych projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT, zaś sama Strategia ZIT powinna wskazywać obszary interwencji, w ramach których planowana jest realizacja projektów komplementarnych do przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w formule ZIT, o sfinansowanie których Związek ZIT będzie się ubiegał z innych źródeł (poza formułą ZIT).

Działania podjęte w zakresie PI 7.4 będą komplementarne w stosunku do inwestycji realizowanych w ramach:

- a) krajowego programu operacyjnego dotyczącego gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, transportu i bezpieczeństwa energetycznego - *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 – PO IŚ*;
- b) Regionalnych Programów Operacyjnych województw Polski Wschodniej – linie kolejowe o znaczeniu regionalnym;
- c) Instrumentu „Łącząc Europę” (CEF) – zarządzany przez KE instrument finansujący realizację projektów transportowych oraz energetycznych o strategicznym znaczeniu dla UE.

Tam, gdzie istnieje ryzyko pokrywania się obszarów wsparcia, mają zastosowanie linie demarkacyjne uzgodnione między poszczególnymi programami i określone w dokumencie krajowym dotyczącym linii demarkacyjnej pomiędzy funduszami i programami perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Dokument ten ma charakter obligatoryjny.

Informacje zostaną zaktualizowane po ostatecznym ustaleniu zakresów wsparcia w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

7 WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE

7.1 IDENTYFIKACJA WARUNKÓW EX-ANTE DLA PROGRAMU ORAZ OCENA ICH SPEŁNIENIA

Ogólne warunki *ex ante* nie zostały przypisane do konkretnych priorytetów inwestycyjnych. Zgodnie z wytycznymi KE dot. warunkowości *ex ante*, podstawą do stwierdzenia, czy dany warunek ogólny ma znaczenie dla programu będzie to, na ile realizowane w ramach programu priorytety inwestycyjne powiązane są z elementami prawa UE, którego dotyczą poszczególne warunki. Warunki ogólne mają zastosowanie do wszystkich funduszy WRS. Obejmują one następujące obszary:

- zapobieganie dyskryminacji,
- równouprawnienie płci,
- niepełnosprawność,
- zamówienia publiczne,
- pomoc państwa,
- prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA),
- systemy statystyczne oraz wskaźniki rezultatu.

Opis działań zmierzających do spełnienia ogólnych warunków *ex ante* oraz ocena ich spełnienia są zawarte w załączniku nr 3 do Umowy Partnerstwa.

Warunki tematyczne przypisane są do konkretnych celów tematycznych i ich priorytetów inwestycyjnych. PO PW 2014-2020 obejmuje zakresem interwencji 4 cele tematyczne.

Poniżej przedstawiono cele tematyczne i warunki *ex-ante* obowiązujące w ramach PO PW 2014-2020.

Tabela 5: Wykaz warunków ex ante obowiązujących program oraz ocena ich spełnienia

Warunek	Oś priorytetowa	Spełnienie warunku	Kryteria	Spełnienie kryteriów	Odniesienie
1.1 Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji	I	Częściowo	Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, które:	Nie	Warunek powinien zostać spełniony przez Program Rozwoju Przedsiębiorstw (PRP), a na poziomie regionalnym przez Regionalne Strategie Innowacji, lub odpowiednie zapisy w Strategii Rozwoju Województwa.
			opierają się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji;	Nie	Analiza SWOT została przeprowadzona dla Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, jednak nie dotyczy ona konkretnych obszarów specjalizacji. Mają zostać wskazane w załączniku do PRP. Na poziomie regionalnym warunek wypełnią Regionalne Strategie Innowacji, lub odpowiednie zapisy w Strategii Rozwoju Województwa.
			przedstawia środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój,	Częściowo	Zestaw proponowanych instrumentów, mających na celu zwiększenie innowacyjności gospodarki, został zaproponowany w projekcie PRP, jednak brak jest powiązania tych instrumentów z

					obszarami specjalizacji. Na poziomie regionalnym warunek zapisy w Strategii Rozwoju Województwa.
			obejmują mechanizm monitorowania i przeglądu.	Nie	Warunek powinien zostać spełniony przez PRP, a na poziomie regionalnym przez Regionalne Strategie Innowacji, lub odpowiednie zapisy w Strategii Rozwoju Województwa.
			– państwo członkowskie przyjęło ramy określające dostępne środki budżetowe na badania i innowacje; – państwo członkowskie przyjęło wieloletni plan dotyczący budżetu i priorytetów inwestycji związanych z priorytetami UE (ESFRI – Europejskie Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych).	Nie	
3.1 Przeprowadzono konkretne działania wspierające promowanie przedsiębiorczości Small Business Act	II	Częściowo	Konkretne działania obejmują: – mechanizm monitorowania w celu zapewnienia realizacji programu Small Business Act, w tym organ odpowiedzialny za koordynację kwestii dotyczących MŚP na różnych poziomach administracyjnych („Pełnomocnik ds. MŚP”);	Częściowo	W Ministerstwie Gospodarki wyznaczony został Pełnomocnik ds. MŚP (Pani Grażyna Henclewska, Podsekretarz Stanu). Mechanizmy monitorowania wdrażania SBA powinny natomiast znaleźć się w PRP.
			– środki mające na celu ograniczenie kosztów i skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej do 3 dni roboczych i zmniejszenie kosztów do 100 EUR;	Nie	Warunki powinny zostać spełnione przez PRP.
			– środki mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie konkretnej działalności przez dane przedsiębiorstwo do 3 miesięcy;	Nie	
			– mechanizm regularnej oceny wpływu prawodawstwa na MŚP przy użyciu „testu MŚP”, biorąc pod uwagę, w stosownych przypadkach, różnice w wielkości	Nie	

			przedsiębiorstw.		
7.1. Drogi: Istnienie kompleksowego planu transportu, który we właściwy sposób ustala priorytety inwestycji w bazową transeuropejską sieć transportową (TEN-T), w sieć kompleksową (inwestycje inne niż w sieć bazową TEN-T) oraz we wtórną łączność (w tym transport publiczny na szczeblu regionalnym i lokalnym).	III	Warunek niespełniony	Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowej spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny środowiskowej i określających: - wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia nr [TEN-T], w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: (a) bazowe i kompleksowe sieci TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności; oraz (b) wtórną łączność; - realistyczne i dojrzałe ramy projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności. Środki mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.	Nie	Warunek zostanie spełniony przez Strategię Rozwoju Transportu do roku 2020: https://www.transport.gov.pl/files/0/1795904/130122SR_TnaRM.pdf , aktualizacja z dn. 23.05.2013 r. Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do roku 2020 roku (z perspektywą do 2030 r.)
7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T. Inwestycje obejmują aktywa ruchome, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.	IV	Warunek niespełniony	Istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny środowiskowej i określającej realistyczne i dojrzałe ramy projektu (wraz z harmonogramem, budżetem); Środki mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.		

Realizacja warunku dotyczącego inteligentnych specjalizacji

W odniesieniu do CT 1, dokumenty unijne, jako warunek ex-ante, wskazują na konieczność określenia inteligentnych specjalizacji wyłącznie na poziomie krajowym lub regionalnym, poprzez istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji. Na potrzeby PO PW 2014-2020 warunek ex-ante zostanie spełniony poprzez przyjęcie inteligentnych specjalizacji określonych przez województwa Polski Wschodniej na poziomie regionalnych dokumentów strategicznych (RSI lub SRW). Oznacza to, że potencjalny beneficjent Programu, mający siedzibę na terytorium Polski Wschodniej, wpisujący się w określoną regionalną inteligentną specjalizację (z grupy wszystkich inteligentnych specjalizacji, zidentyfikowanych przez województwa), mógłby starać się o wsparcie w ramach CT 1 w PO PW 2014-2020. Wartością dodaną takiego podejścia, jest fakt, że beneficjent, np. niekoniecznie wpisujący się swoją działalnością w inteligentną specjalizację wskazaną dla jego regionu, lecz wpisujący się w specjalizację określoną dla innego regionu Polski Wschodniej, nie byłby wyłączonej z możliwości ubiegania się o wsparcie w ramach CT 1. Ponadto, podejście takie sprzyjać będzie zawiązywaniu ponadregionalnych inicjatyw służących realizacji wspólnych projektów finansowanych w ramach Programu.

Na poziomie regionalnym warunki wypełniać będą Regionalne Strategie Innowacji, których aktualizacja została przeprowadzona w latach 2012-13, lub odpowiednie zapisy w Strategii Rozwoju Województwa. W przedmiotowych dokumentach znalazły się też opisy ścieżki dojścia do wyboru obszarów, a także informacje na temat przyjętego sposobu monitorowania i aktualizacji tych obszarów.

7.2 OPIS DZIAŁAŃ ZMIERZAJĄCYCH DO SPEŁNIENIA WARUNKÓW EX ANTE, WYKAZ INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ORAZ HARMONOGRAM

Tabela 6: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex ante

Warunek	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1.1	Warunek w całości niespełniony	Na poziomie krajowym - przyjęcie Programu Rozwoju Przedsiębiorstw . W oparciu o wyniki programu <i>Foresight technologiczny przemysłu InSight2030</i> (stanowiące załącznik KRP) wskazuje on listę krajowych inteligentnych specjalizacji. Będą one zawarte w aktualizowanym obecnie PRP. Poziom regionalny: Określenie obszarów inteligentnej specjalizacji w dokumentach na poziomie regionalnym.	Przyjęcie PRP przez Radę Ministrów – do końca Q3 2013. Poziom regionalny: - różny stopień zaawansowania prac w regionach: w części dokumenty są bardzo zaawansowane, obszary specjalizacji zostały przyjęte;	Na poziomie krajowym MG we współpracy z MNiSW. Na poziomie regionalnym władze regionalne.
3.1	Konkretne działania obejmują: – środki mające na celu ograniczenie kosztów i skrócenie czasu	sprawdzenie praktycznego funkcjonowania wskazanych przepisów - przyjęcie Programu Rozwoju	w pozostałych trwają prace;	MG, we współpracy z: MŚ, MAiC, pozostałe resorty w

	<p>potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej do 3 dni roboczych i zmniejszenie kosztów do 100 EUR;</p> <ul style="list-style-type: none"> – środki mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie konkretnej działalności przez dane przedsiębiorstwo do 3 miesięcy; – mechanizm regularnej oceny wpływu prawodawstwa na MŚP przy użyciu „testu MŚP”, biorąc pod uwagę, w stosownych przypadkach, różnice w wielkości przedsiębiorstw. 	Przedsiębiorstw		zakresie licencji i pozwoleń
7.1	Warunek w całości niespełniony	<p>Dokument Implementacyjny SRT (DI), obejmować będzie inwestycje przewidziane do finansowania w ramach polityki spójności 2014-2020, jak również CEF i innych źródeł. DI zawierać będzie ranking projektów transportowych, koszty i harmonogram ich realizacji. Opisane zostaną w nim także planowane działania mające na celu wzmocnienie instytucjonalne beneficjentów.</p> <p>Do spełnienia tego warunku przyczynia się również Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, przyjęty przez Radę Ministrów w 2011 r.</p> <p>Na poziomie regionalnym</p> <p>Przygotowane zostaną listy projektów drogowych oraz kolejowych realizowanych w ramach RPO, pokazujące ich</p>	Termin przedstawienia przez MTBiGM projektu DI - III kwartał 2013 r.	MTBiGM we współpracy z władzami regionalnymi
7.2.	Warunek w całości niespełniony			

		uzasadnienie z punktu widzenia łączności wtórnej z siecią TEN-T. Kluczowe będzie zapewnienie spójności i komplementarności ww. list z DI.		
--	--	---	--	--

Informacje zostaną zaktualizowane na dalszym etapie prac

8 REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH

Polski rząd prowadzi stałe działania zmierzające do obniżenia obciążeń biurokratycznych nakładanych na obywateli oraz na podmioty gospodarcze. Szczególna aktywność skierowana jest na rzecz przedsiębiorstw i przedsiębiorczości. Podejmowane działania ukierunkowane są na stworzenie sprzyjających warunków dla ich rozwoju poprzez m.in. wzmocnienie przewag konkurencyjnych, a w efekcie uzyskanie stabilnego wzrostu gospodarczego w perspektywie długoterminowej. Działania te mają przede wszystkim na celu poprawę dostępu przedsiębiorstw do kapitału, wzmocnienia postaw przedsiębiorczych, instytucjonalne, organizacyjne i finansowe wzmocnienie otoczenia przedsiębiorstw, a także wypełnienie luki informacyjnej poprzez udostępnianie analiz konkurencyjności sektorów przemysłowych.

Podejmowane działania przynoszą wymierne rezultaty, czego wynikiem jest stały wzrost pozycji Polski w rankingu Banku Światowego Doing Business.

Pozytywny wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce mają także fundusze europejskie – w tym fundusze polityki spójności, co zostało potwierdzone przez liczne badania ewaluacyjne. Stąd konieczne jest wypracowanie takich zasad, które umożliwią beneficjentom ubieganie się o środki UE bez ponoszenia zbędnych ciężarów administracyjnych.

Instytucje odpowiedzialne w Polsce za wdrażanie polityki spójności będą kontynuowały w perspektywie finansowej 2014-2020 działania zmierzające do wprowadzenia jak najszerszego katalogu uproszczeń dla beneficjentów środków UE. Niemniej, należy zauważyć, że zdecydowana większość obowiązków nakładanych na beneficjenta wynika wprost z przepisów prawa unijnego (rozporządzenia ogólnego i rozporządzeń funduszowych) lub jest ich konsekwencją. W związku z tym pole do redukcji obciążeń w tym zakresie jest niewielkie. Zmniejszenie obciążeń administracyjnych jest możliwe tylko w tych obszarach, które wynikają z uregulowań krajowych IZ lub IP. Podkreślić należy, że system wdrażania środków UE 2014-2020 został zaplanowany w ten sposób, aby kontynuować pozytywne działania redukujące obciążenia dla beneficjentów i poprawiające ich zdolność instytucjonalną (np. wsparcie eksperckie w ramach project pipeline).

Obciążenia beneficjentów dotyczą w szczególności następujących etapów związanych z ubieganiem się o dofinansowanie oraz realizacją projektu:

- składanie wniosku o dofinansowanie – w szczególności wypełnianie oraz składanie wniosku aplikacyjnego w odpowiedniej formie;
- rozliczanie projektu – w szczególności wypełnianie wniosków o płatność, przy czym w okresie 2014-2020 umożliwiony zostanie proces elektronicznego składania wniosków o płatność zgodnie z art. 112.3 rozporządzenia ogólnego;
- obowiązki sprawozdawcze – w szczególności informowanie instytucji udzielającej wsparcia nt realizacji i efektów projektu;
- kontrola projektu – w szczególności obowiązki w zakresie przechowywania dokumentacji projektowej oraz udostępnianie jej kontrolerom zgodnie z art. 131 rozporządzenia ogólnego. Powyższe obowiązki ulegną redukcji w perspektywie 2014-2020 w zakresie, w jakim dokumenty dotyczące projektu będą przechowywane w centralnym systemie informatycznym.

Planowane uproszczenia w ramach PO PW dotyczyć będą w szczególności:

- wprowadzenia systemu informatycznego spełniającego wymogi e-cohesion, pozwalającego na elektroniczną komunikację beneficjentów z instytucjami systemu zarządzania i wdrażania PO PW oraz zmniejszający ilość dokumentów przekazywanych w formie papierowej;

- zapewnienia dostępu beneficjentów do kompleksowej informacji za pośrednictwem rozbudowanej sieci informacyjnych poszczególnych funduszy, w tym funkcjonowanie jednego portalu internetowego dotyczącego wszystkich programów operacyjnych;
- zastosowania elastycznych form finansowania projektów z uwzględnieniem systemu zaliczkowego;
- zastosowania form ryczałtowego finansowania;
- w zakresie projektów generujących dochód - możliwie szerokiego stosowania stawek ryczałtowych, w tym także obniżenie poziomu dofinansowania w ramach osi priorytetowej po uwzględnieniu dochodowości projektów realizowanych w ramach tej osi.
- upraszczania procedur wyboru projektów oraz zwiększania przejrzystości i obiektywności procesu wyboru i kryteriów wyboru, aby beneficjenci mogli z góry oszacować, czy ich projekty mogłyby pozytywnie przejść procedurę oceny;
- reorganizacji procesu sprawozdawczego, aby koncentrował się on na gromadzeniu najistotniejszych danych do celów monitorowania;

Podkreślić należy, że ww. uproszczenia zostaną wprowadzone już na etapie programowania wsparcia. Natomiast w stosunku do wszelkich innych obszarów problemowych, zidentyfikowanych w trakcie realizacji programów, będą podejmowane bieżące działania eliminujące źródła problemów (wzorem minionych perspektyw finansowych).

9.1 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Zrównoważony rozwój to rozwój odpowiadający potrzebom dnia dzisiejszego, który nie ogranicza zdolności przyszłych pokoleń do zaspokajania własnych potrzeb¹³⁰. Gospodarka i społeczeństwo są systemami zależnymi od środowiska. Środowisko dostarcza zróżnicowanego strumienia usług ekosystemowych, zaczynając od tych które stwarzają możliwości działalności i dobrobytu (produkcją dóbr wszelkiego rodzaju) po te, stanowiące warunki do życia (np. produkcja tlenu, obieg wody w przyrodzie czy możliwość uzyskania pożywienia).

Warunkiem zachowania zrównoważonego rozwoju jest umiejętne łączenie relacji między gospodarką, społeczeństwem i środowiskiem, aby nie zachwiać zdolności środowiska do dostarczania jego usług w przyszłości. W myśl priorytetu Strategii Europa 2020, zrównoważony rozwój powinien polegać na wspieraniu gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.

Dlatego realizacja poszczególnych kategorii interwencji programu powinna dążyć do synergii celów gospodarczych, społecznych i ochrony środowiska, zaś realizację zasady zrównoważonego rozwoju należy rozpatrywać zarówno na poziomie celów strategicznych programu, jak i na poziomie pojedynczych projektów. Dotyczy to takich kwestii jak: uwzględnianie wymogów ochrony środowiska, racjonalnego korzystania z dostępnych zasobów, dostosowania do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków, odporności na klęski żywiołowe oraz zapobieganie ryzyku wystąpienia tych klęsk.

W związku z powyższym projekt programu operacyjnego zostanie poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, celem zbadania, czy realizacja postanowień dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko oraz oddziaływania na obszar Natura 2000.

Natomiast przy wyborze projektów oceniany będzie, odpowiednio do charakteru przedsięwzięcia, stopień spełnienia poszczególnych wymogów:

a) Ochrona środowiska

- Posiadanie dokumentu planistycznego dla danego obszaru tematycznego (np. transport miejski – plan lub program zintegrowanego transportu publicznego danego miasta, plan gospodarki niskoemisyjnej, które stanowią ramy realizacji projektu), który został poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko;
- Dysponowanie projektem, który został poddany ocenie oddziaływania na środowisko (z uwzględnieniem aspektu przeciwdziałania zmianom klimatu) i ocenie oddziaływania na obszar Natura 2000.

b) Efektywne korzystanie z zasobów

- Uwzględnienie w projekcie rozwiązań dotyczących racjonalnego gospodarowania dostępnymi zasobami: wody, energii, materiałów, surowców, urządzeń oraz przestrzeni, ograniczając ilość produkowanej energii, ścieków, substancji niebezpiecznych, wytwarzanych odpadów i emisji, dokonanych trwałych przekształceń powierzchni (np. przy budowie lub przebudowie przedsięwzięcia wykorzystywanie materiałów pochodzących z recyklingu).

c) Odporność na klęski żywiołowe

- Zlokalizowanie projektu w miejscu, które nie będzie zagrożone zalaniem, podtopieniem, osuwiskiem czy innym niekorzystnym zdarzeniem, skutkującym uszkodzeniem lub zniszczeniem wytworzonej w wyniku realizacji projektu infrastruktury.

¹³⁰ Źródło: "Nasza Wspólna Przyszłość", Raport Światowej Komisji Środowiska i Rozwoju (Raport Brundtlanda), 1987.

d) łagodzenie i adaptacja do zmian klimatu¹³¹

- Uwzględnienie w projekcie rozwiązań pozwalających ograniczać emisję zanieczyszczeń do powietrza (np. zaplanowano: zakup niskoemisyjnego taboru, taboru z możliwością odzyskiwania energii elektrycznej (rekuperacja), budowę parkingów park & ride).
- Uwzględnienie w projekcie rozwiązań pozwalających na dostosowanie się do warunków okresowego wysokiego nasłonecznienia miejsca lokalizacji projektu, występowania nawałnych deszczy czy gwałtownych roztopów (np. wykonanie kanalizacji deszczowej o zwiększonej przepustowości; zacienianie węzłów przesiadkowych, np. przystanków, w sposób sztuczny – budowanie zadaszenia lub w sposób naturalny – nasadzenia roślinności itp.).

Ponadto realizacja celów klimatycznych raportowana będzie poprzez przypisanie poszczególnym kategoriom wydatków wag wskazujących na ich znaczenie dla łagodzenia czy dostosowania do zmian klimatu. Zgodnie z metodologią Rio Markers, będzie to 100% dla działań w bezpośredni sposób realizujących cele klimatyczne, 40% dla działań pośrednio przyczyniających się do ich realizacji oraz 0% dla pozostałych działań. To przyporządkowanie umożliwi śledzenie strumienia wydatków związanych z przeciwdziałaniem zmianom klimatu.

Projekty infrastrukturalne powinny uwzględniać także zasadę „zanieczyszczający płaci”, zgodnie z którą ten kto zanieczyszcza ponosi koszty szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu w całkowitym koszcie inwestycji.

9.2 RÓWNOŚĆ SZANS I ZAPOBIEGANIE DYSKRYMINACJI

PO PW 2014-2020 będzie realizowany z poszanowaniem zasady zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, orientację seksualną. Wszystkie instytucje zaangażowane w przygotowanie i wdrażanie programu będą zobowiązane do przestrzegania tej zasady oraz jej upowszechniania w ramach pełnionych funkcji. Ponadto współfinansowanie projektów, które negatywnie oddziałują na zwalczanie dyskryminacji nie będzie dozwolone.

Zasada ta jest respektowana na etapie przygotowania zapisów programowych poprzez zaangażowanie partnerów społecznych w prace nad przygotowaniem programu, uwzględnienie tematyki równości szans w ewaluacji ex-ante. W dalszej kolejności będzie uwzględniona na etapie wdrażania programu, zwłaszcza przy wyborze i wdrażaniu projektów. Szczegółowe informacje odnośnie wkładu Programu w promowanie rozwiązań zapobiegających dyskryminacji, w tym wszelkie inicjatywy mające na celu włączanie tej zasady przy wyborze i wdrażaniu projektów zostaną uszczegółowione w dokumentach konkretyzujących zapisy programu.

Kwestia promowania rozwiązań zapobiegających dyskryminacji musi uwzględniać naturę projektów wspieranych w ramach programu. W większości przypadków projekty te pozostaną neutralne wobec tej zasady. W obszarach, gdzie zastosowanie zasady niedyskryminacji będzie możliwe i uzasadnione realizowane projekty będą przyczyniały się do jej promowania zarówno na etapie programowania jak realizacji programu, w tym również przez cały okres trwałości projektów.

Praktyczna realizacja zasady równości szans będzie się odbywać poprzez:

1. Uwzględnianie w ramach realizacji Programu założeń projektowania uniwersalnego.

¹³¹ Zmiany klimatu mają bezpośredni wpływ na temperaturę oraz obieg wody w przyrodzie, uwiadcniają się w postaci nasilania częstotliwości występowania i intensywności zjawisk pogodowych takich jak np. burze, upały, susze, orkany. Pośrednio zmiany klimatu oddziałują na dostępność wody, jej jakość oraz możliwość obecnego i przyszłego zagrożenia, np. powodziami czy pożarami.

Projektowanie uniwersalne to podejście, w ramach którego punkt ciężkości przeniesiony jest z „obiektu” na „użytkownika”. Perspektywa użytkownika jest stale brana pod uwagę, dzięki czemu planowane do realizacji inwestycje wpisują się w potrzeby grup odbiorców i odbiorczyń, zróżnicowanych pod kątem: płci, wieku czy (nie)pełnosprawności.

2. Promowanie konkretnych rozwiązań stanowiących dobre praktyki w zakresie włączania i włączania osób z różnymi niepełnosprawnościami, a także osób starszych w obszar życia społecznego.

Projekty realizowane w ramach PO RPW będą musiały uwzględniać potrzeby grup z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W projektach infrastrukturalnych należy zastosować odpowiednie rozwiązania umożliwiające korzystanie z nich wszystkim osobom, także w otoczeniu wytworzonej infrastruktury (np. poprzez sygnały ostrzegawcze zarówno w formie głosowej, jak i wizualnej).

3. Uwzględnienie „wprost” polityki równości szans i przeciwdziałania dyskryminacji w ramach ogłaszanych konkursów.

Tam, gdzie to będzie zasadne konkursy ogłaszane w ramach PO PW nie powinny być „ślepe” na płeć, wiek czy (nie)pełnosprawność. Oznacza to konieczność artykułowania założeń równościowych i antydyskryminacyjnych na etapie: ogłaszanych konkursów, organizowanych spotkań informacyjnych dla potencjalnych wnioskodawców, organizowanych szkoleń i doradztwa dla potencjalnych wnioskodawców. Dodatkowo w dokumentacjach konkursowych należy uwzględniać wytyczne związane z realizacją założeń horyzontalnych.

4. Edukację w zakresie założeń polityki horyzontalnej.

Pracownicy instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO PW będą zwiększali swoją wiedzę w zakresie realizacji polityki równości szans np. poprzez uczestnictwo w szkoleniach i lekturę badań i opracowań w tym zakresie.

5. Promocję dobrych praktyk.

Promocja dobrych praktyk oraz praktycznych rozwiązań możliwych do zaadaptowania w polskich warunkach, wpisujących się w realizację zasady równych szans i przeciwdziałania dyskryminacji, adekwatnych do obszaru interwencji PO PW.

6. Uwzględnianie kryterium płci, wieku i (nie)pełnosprawności w opracowaniach.

Uwzględnianie kryterium płci, wieku i (nie)pełnosprawności w przygotowywanych ekspertyzach, analizach, badaniach, sprawozdaniach oraz koncepcjach na potrzeby procesu realizacji Programu oraz w trakcie jego realizacji. Poszczególne kryteria będą uwzględnione, o ile będzie to zasadne ze względu na cel badania.

7. Promocja Programu i realizowanych w jego ramach projektów organizowana w sposób równościowy i antydyskryminacyjny.

Oznacza to formowanie przekazów informacyjnych oraz promocyjnych wolnych od stereotypów, a także nie wykluczających określonych grup społecznych z określonych działań.

8. System monitoringu umożliwiający weryfikację osiągniętych efektów pod kątem zasady równości szans.

9.3 RÓWNOŚĆ PŁCI

Jedną z zasad horyzontalnych Unii Europejskiej jest zasada równości szans. Szczególnie istotna jest równość szans kobiet i mężczyzn. Równość rozumiana jest jako stan, w którym wszystkim ludziom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki oraz zapewnia im równy dostęp do dóbr i usług, a także równe szanse rozwoju. Równość to możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających z płci społeczno-kulturowych (gender), czyli przypisanego kobietom i mężczyznom zestawu cech, postaw i oczekiwań na temat tego, jakie powinni/y pełnić role

w społeczeństwie oraz bez ograniczeń ze względu na stereotypowe postrzeganie grupy lub grup społecznych, do których przynależą.

Polityka równości płci UE zmierza do faktycznej równości szans kobiet i mężczyzn. Oznacza to nie tylko równość w sensie prawnym, ale przede wszystkim równość obu płci na rynku pracy, w dostępie do edukacji, dóbr i usług, czy wreszcie udział kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji.

Realizacja PO PW 2014-2020 będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości szans w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego, co będzie odzwierciedlone zarówno w procesie programowania, wdrażania i monitorowania. obowiązek promowania równości płci będzie uwzględniał specyfikę projektów przewidzianych w PO PW. W większości realizacja projektów w ramach PO PW będzie w dużej mierze neutralna wobec tej zasady. Działania podejmowanych w ramach PO PW 2014-2020 nie będą skierowane do określonej grupy – kobiet lub mężczyzn. Jednocześnie tam, gdzie promowanie równości płci będzie możliwe i uzasadnione realizowane projekty będą uwzględniały zasadę równouprawnienia. Przewidziany zakres wsparcia sprzyja promowaniu aktywnych postaw na rynku pracy zarówno wśród kobiet i wśród mężczyzn, np. poprzez działania polegające na wsparciu

Realizacja zasady równości szans kobiet i mężczyzn na etapie wdrażania programu będzie się odbywać równocześnie z realizacją zasady równości szans (opisaną powyżej).

10 ZAŁĄCZNIKI

10.1 RAMY WYKONANIA DLA PROGRAMU OPERACYJNEGO

10.2 LISTA DUŻYCH PROJEKTÓW

10.3 LISTA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH W PRZYGOTOWANIE PROGRAMU OPERACYJNEGO

10.4 RAPORT Z EWALUACJI EX-ANTE

10.5 PODSUMOWANIE KONSULTACJI SPOŁECZNYCH